

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

РОЇК ВЛАДИСЛАВ АРТУРОВИЧ

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ
СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

08 – Право

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ **В. А. Роїк**

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент **Боровик Андрій Володимирович**

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Роїк В. А. Адміністративно-правові засади захисту інтересів суспільства і держави органами Національної поліції. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2023.

Дисертація присвячена дослідженню адміністративно-правових засад організації та функціонування органів національної поліції, які відповідальні за захист інтересів суспільства і держави. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, запропонованих особисто здобувачем.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади захисту інтересів суспільства і держави органами національної поліції» складається з трьох підрозділів, присвячених: місцю і ролі ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО в структурі Національної поліції; визначенню завдань, принципів та напрямів адміністративної діяльності, а також характеристиці нормативно-правових засад діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО.

Виявлено, що національна поліція України наділена всіма ознаками системи: має мету є цілеспрямованою; включає в себе пов'язанні та взаємодіючі між собою елементи, тобто цілісність; є динамічною системою, що виражається в тому, що вона постійно змінюється й прогресує.

Визначено, що метою діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, що є результатом його діяльності, який досягається через виконання покладених на них завдань.

Зазначено, що принципами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виступають основоположні ідеї, які покладені у основу їхньої діяльності при виконанні поставлених перед ними завдань. До першої групи

принципів відносяться принципи: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервності. Специфічні принципи ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ включають в себе принципи: конспірації, гласних та негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності та дотримання режиму секретності є специфічними та притаманні оперативним підрозділам.

Дістала подальшого розвитку теза про те, що функціями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є основні напрямки діяльності, завдяки яким забезпечується виконання завдань й досягнення мети, поставлених перед ними. В залежності від сфери дії функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ класифікують на види: перша група – протидія злочинності, її профілактика та попередження; друга група забезпечення громадського порядку, громадської безпеки; третя група – забезпечення нормального та безпечного функціонування установ, організацій, підприємств.

Зазначено, що нормативно-правовими засадами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є система нормативно-правових актів, які визначають мету й завдання, принципи створення й побудови, предмет відання, повноваження та організацію діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, що створюють основу для здійснення ним ефективної діяльності.

Розділ 2 «Особливості організації та функціонування органів національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави» складається з трьох підрозділів, які присвячені: сутності та структурі адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ; визначенню форм та методів адміністративної діяльності, а також характеристиці адміністративних процедур реалізації компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Автор надає дефініцію «адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ» під яким слід розуміти їхнє правове положення в системі правоохоронної діяльності, що характеризується закріпленням у

законодавстві України мети їхньої роботи, завдань, положень, функцій, повноважень, обов'язків, гарантій та відповідальності.

Зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, складається із трьох блоків: цільовий (визначає мету створення органів НПУ, яку можна охарактеризувати: забезпечення публічного порядку і безпеки; захист прав, свобод та законних інтересів громадян і публічних осіб), організаційно-управлінський (характеризує, як саме побудована внутрішня структура та укомплектовано штат поліцейського персоналу, визначено повноваження начальника) та функціонально-компетенційний (визначає компетенції посадових осіб та керівників органів НПУ).

Встановлено, що до компетенції ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ входить: а) Забезпечення фінансово-економічної безпеки України. б) Охорона права. в) Ведення справ з адміністративних правопорушень. Функцій, права та компетенції органів НПУ визначаються відповідним положенням МВС.

Адміністративною діяльністю ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна вважати комплекс надання поліцейських послуг щодо охорони, захисту прав, свобод, що пов'язані з реалізацією законних інтересів суспільства і держави, забезпечення громадської безпеки і порядку, протидії злочинам та правопорушенням шляхом застосування адміністративно-правових засобів.

Під методами адміністративної діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ автор розуміє: способи та засоби правового владного впливу правоохоронних органів на дії і поведінку громадян, публічних осіб, державних службовців, а також на діяльність підприємств, закладів, установ, організацій в інтересах дотримання безпеки і порядку в контексті реалізації конституційних прав, свобод і законних інтересів.

Обґрунтовано, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, використовують такі методи адміністративної діяльності, як: нагляд, переконання та примус.

Наведено авторську дефініцію поняття, «форма адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ» під якою слід розуміти – сукупність цілеспрямованих адміністративних дій та правових заходів поліцейських, які проводяться з метою забезпечення публічної безпеки і порядку, а також захисту законних інтересів суспільства і держави.

Автором було виділено форми адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: правові форми (видання актів Національної поліції України; укладення адміністративних договорів про співпрацю); неправові форми (матеріально-технічні адміністративні заходи впливу, організаційно-адміністративні заходи впливу).

Визначено і обґрунтовано складові частини адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести: 1) управлінську діяльність як вплив керуючої системи на керовану, що спрямована на ефективне виконання конкретних видів процедур, робіт, заходів (одноосібно чи в колективі) з метою досягнення поставлених цілей, вирішення оперативно-тактичних завдань, виконання адміністративних функцій; 2) адміністративну юрисдикцію, яка є головною складовою частиною організаційної та виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління; 3) публічно-сервісна діяльність, що є загальним напрямом реалізації державної правової політики стосовно захисту і охорони прав, свобод законних інтересів громадян у сфері державного та самоврядного управління, шляхом надання якісних адміністративних послуг.

Доведено, що адміністративна процедура являє собою встановлену законом сукупність чітко визначених, поетапно здійснюваних суб'єктом публічної адміністрації дій та заходів, метою яких є розгляд та вирішення адміністративної справи для прийняття управлінського рішення стосовно захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративно-правових

відносин. Виділено види адміністративних процедур, які застосовують ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: контроль-наглядова; укладання адміністративно-правового договору; реєстрація; надання дозволу; адміністративний примус.

Автором обґрунтовано, що під компетенціями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ слід розуміти – юридичне відображення покладених на даний орган адміністративно-процесуальних функцій. До компетенцій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести: контроль і нагляд дотримання громадського порядку та публічних прав; укладання адміністративно-правового договору на охорону державного та приватного майна, співпрацю з громадськими організаціями; реєстрація правопорушень, і юридичних фактів, ведення електронної бази даних; прийом заяв та скарг громадян стосовно порушення їхніх прав та свобод, припинення адміністративних та кримінальних правопорушень.

Розділ 3 «Напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності органів національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави» складається з двох підрозділів, які присвячені питанням взаємодії між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з іншими структурними підрозділами Національної поліції України щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок, а також розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності останнього.

Обґрунтовано, що поняття масові заворушення можна охарактеризувати як агресивні і радикальні дії осіб у складі натовпу, які проявляються в організації, керівництві та провокації у вчиненні правопорушень, що супроводжуються насильством, знищенням або пошкодженням майна, захопленням будівель, перешкоджання роботи органів державної влади.

Визначено, що оперативні заходи застосовують ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням спрямовані на

контроль ситуації, недопущення переростання мирного зібрання в агресивний характер натовпу, протидія насильству, підпалам і погромам. Запропоновано класифікувати оперативні заходи для поліцейських ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням: складання оперативного плану, визначення завдань поліції, розробка і реалізація тактичних дій.

Запропоновано авторське визначення поняттю «взаємодія ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з іншими структурними підрозділами Національної поліції України» - є скоординована добровільна співпраця між незалежними правоохоронними структурами щодо розкриття, припинення, попередження, профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень у сфері захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Встановлено, що взаємодія між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ та іншими правоохоронними органами (Кримінальна поліція, слідчі управління, спецпідрозділи КОРД і ППОП ГУНП), є необхідною і доцільною, оскільки забезпечуватиме більш ефективну протидію масовим заворушенням, реалізовуватиме публічну безпеку та контроль проведення мирних демонстрацій, зібрань, масових культурних і спортивних заходів, концертів і видовищ.

Виділено і охарактеризовано основні форми взаємодії між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобіганням масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок: адміністративно-управлінська; слідча та оперативно-розшукова; профілактична; форма забезпечення громадського порядку і безпеки.

Автором запропоновано внести поправки і доповнення: до Закону України «Про національну поліцію» (доповнення Стаття 2 – пункт 5; Стаття 23 – пункт 36; Стаття 30 – пункт 3; Стаття 45 – пункти 9 і 10), Кодексу України про адміністративні правопорушення (додати статтю 185 про «Адміністративну відповідальність учасників масових заворушень»),

доповнити існуюче Положення «Про департамент превентивної діяльності НПУ» окремим розділом «про заходи протидії масовим заворушенням», які має право застосувати ДПД НПУ.

Запропоновано розробити і затвердити Положення «Про затвердження Інструкції про співпрацю і діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з протидії масовим заворушенням та забезпечення публічної безпеки й порядку», що дозволить урегулювати дану проблему і підсилити засади внутрішньої безпеки держави.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертаційному дослідженні теоретичні положення та конкретні пропозиції й рекомендації використовуються та можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – як основа для подальших наукових досліджень взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з органами виконавчої влади, органами національної поліції, громадськими організаціями в контексті реалізації правоохоронної функції держави, протидії масовим заворушенням; у правотворчості – для вдосконалення адміністративного законодавства, що регламентує напрями, форми, методи та процедури взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з органами виконавчої влади; у освітньому процесі – під час підготовки конспектів лекцій, розробки методичних рекомендацій, навчальних посібників для студентів закладів вищої освіти та викладання таких навчальних дисциплін як «Адміністративне право України», «Охоронна діяльність» «Публічне управління та адміністрування»; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності здійснення взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з органами виконавчої влади, органами національної поліції, з питань регулювання правоохоронної діяльності.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО, НПУ, адміністративно-правовий статус, компетенція, адміністративна діяльність, методи адміністративної діяльності, форма

адміністративної діяльності, публічні послуги, оперативні заходи, масове заворушення, взаємодія.

SUMMARY

Roik V. A. Administrative-legal principles of protecting the interests of society and the state by the National police authorities. – Qualification scientific work as a manuscript.

The Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Philosophy in specialty in the speciality 081 – Law. National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2023.

The dissertation is dedicated to the research of administrative-legal principles of the organization and functioning of the national police authorities responsible for protecting the interests of society and the state. Based on the conducted research, a series of conclusions, proposals, and recommendations have been formulated, proposed by the author.

Chapter 1 "Theoretical and Legal Foundations of Protecting the Interests of Society and the State by the National Police Authorities," consists of three subsections dedicated to: the place and role of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO within the structure of the National Police; defining the tasks, principles, and directions of administrative activities, as well as characterizing the normative legal framework for the activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU.

It has been identified that the National Police of Ukraine possesses all the characteristics of a system: it has a goal that is purposeful; it includes interconnected and interacting elements, thus forming integrity; it is a dynamic system, which is expressed in the fact that it constantly changes and progresses.

It is determined that the purpose of the activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO of the National Police of Ukraine is to ensure public safety and order, protect the rights and freedoms of individuals and citizens, the interests of

society and the state, and combat crime, which is the result of their activities, achieved through the fulfillment of the tasks assigned to them.

It is noted that the activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU are guided by fundamental ideas that underlie their activities when fulfilling their assigned tasks. The first group of principles includes: the rule of law, respect for human rights and freedoms, legality, openness and transparency, political neutrality, interaction with the public on the principles of partnership, and continuity. Specific principles of these departments include principles of confidentiality, both overt and covert principles in operational and investigative activities, and adherence to secrecy, which are specific and characteristic of operational units.

Further development of the thesis suggests that the functions of these departments, including DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU, encompass the main directions of activities that ensure the accomplishment of tasks and the achievement of goals set before them. Depending on the scope of their functions, these departments classify into categories: the first group involves combating crime, its prevention, and deterrence; the second group entails ensuring public order and public safety; the third group involves ensuring the normal and safe functioning of institutions, organizations, and enterprises.

It is stated that the normative legal framework for the activities of these departments consists of a system of legal acts that define the purpose and tasks, principles of creation and structure, subject matter, authority, and organization of the activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU, providing the basis for their effective operation.

Chapter 2 "Features of the Organization and Functioning of the National Police Agencies in Protecting the Interests of Society and the State," consists of three subsections dedicated to: the essence and structure of the administrative-legal status of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU; defining the forms and methods of administrative activities, as well as characteristics of administrative procedures for implementing the competencies of these departments.

The author provides a definition of the "administrative-legal status of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU," which should be understood as their legal position within the law enforcement system characterized by the legislative definition of their goals, tasks, provisions, functions, powers, duties, guarantees, and responsibilities in Ukraine.

It is concluded that the administrative-legal status of these departments DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU consists of three blocks: the target block (defining the purpose of creating the NPU agencies, which can be characterized as ensuring public order and safety; protecting the rights, freedoms, and legitimate interests of citizens and public figures), the organizational-management block (describing the internal structure and personnel staffing of the police staff, as well as specifying the powers of the chief), and the functional-competence block (determining the competencies of officials and leaders of NPU agencies).

It is established that the competencies of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU include: a) Ensuring the financial and economic security of Ukraine. b) Protection of the law. c) Handling administrative offenses cases. The functions, rights, and competencies of NPU agencies are determined by the respective regulations of the Ministry of Internal Affairs.

The administrative activities of these departments can be considered as a complex of providing police services related to the protection and defense of rights and freedoms associated with the realization of the legitimate interests of society and the state, ensuring public safety and order, and countering crimes and offenses through the use of administrative-legal means.

Under the methods of administrative activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU, the author understands the ways and means of legal authoritative influence by law enforcement agencies on the actions and behavior of citizens, public figures, public servants, as well as on the activities of enterprises, institutions, organizations in the interests of ensuring safety and order in the context of the realization of constitutional rights, freedoms, and legitimate interests.

It is argued that the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU use such methods of administrative activities as supervision, persuasion, and coercion.

The author provides an original definition of the concept "form of administrative activity of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU," which should be understood as a set of purposeful administrative actions and legal measures by police officers aimed at ensuring public safety and order, as well as protecting the legitimate interests of society and the state.

The author distinguishes forms of administrative activity of these departments DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU into legal forms (issuing acts of the National Police of Ukraine, concluding administrative cooperation agreements) and non-legal forms (material-technical administrative impact measures, organizational-administrative impact measures).

Components of the administrative activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU can be attributed to: 1) managerial activities as the influence of the management system on the managed, aimed at the efficient performance of specific procedures, works, and measures (individually or collectively) with the aim of achieving goals, solving operational-tactical tasks, and performing administrative functions; 2) administrative jurisdiction, which is the main component of the organizational and executive-administrative activities of government bodies; 3) public-service activities, which constitute a common direction for the implementation of state legal policy regarding the protection and defense of the rights, freedoms, and legitimate interests of citizens in the field of state and local self-government by providing quality administrative services.

It has been proven that an administrative procedure is a legally established set of clearly defined, step-by-step actions and measures carried out by a subject of public administration, the purpose of which is the consideration and resolution of an administrative case to make an administrative decision regarding the protection of the rights, freedoms, and legitimate interests of subjects of administrative-legal relations. Types of administrative procedures used by the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU have been identified, including supervisory, conclusion of

administrative-legal contracts, registration, granting permits, and administrative coercion.

The author argues that the competencies of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU should be understood as the legal reflection of the administrative-procedural functions entrusted to this body. The competencies of these departments may include control and supervision of public order and public rights compliance, conclusion of administrative-legal contracts for the protection of state and private property, cooperation with public organizations, registration of violations, and legal facts, maintenance of an electronic database, acceptance of statements and complaints from citizens regarding violations of their rights and freedoms, and the prevention of administrative and criminal offenses.

Section 3 "Directions for Improving the Administrative-Legal Regulation of the Activities of the National Police in Protecting the Interests of Society and the State," consists of two subsections dedicated to issues of interaction between the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU with other structural units of the National Police of Ukraine to prevent mass disturbances and unlawful acts that undermine public order, as well as the development of administrative legislation to improve the activities of the latter.

It is argued that the concept of mass disturbances can be characterized as aggressive and radical actions of individuals within a crowd, manifested in the organization, leadership, and provocation of committing offenses accompanied by violence, destruction or damage to property, seizure of buildings, obstruction of the work of government authorities.

It has been determined that the operational measures taken by the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU to counter mass disturbances are aimed at monitoring the situation, preventing the peaceful gathering from turning into an aggressive mob, resisting violence, arson, and riots. The author proposes classifying operational measures for police officers from these departments in countering mass disturbances, including the development of an operational plan, defining police tasks, and the implementation of tactical actions.

The author offers an original definition for the concept of "interaction between the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU with other structural units of the National Police of Ukraine," which is described as a coordinated voluntary cooperation between independent law enforcement structures aimed at uncovering, stopping, preventing, and proactively addressing administrative and criminal offenses in the sphere of protecting the rights, freedoms, and legitimate interests of individuals and legal entities.

It has been established that the cooperation between the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU and other law enforcement agencies such as the Criminal Police, investigative units, special units like the KOORD and PPOP of the State Police Headquarters (GU NP), is necessary and justified as it will ensure more effective counteraction to mass disturbances, the maintenance of public safety, and the control of peaceful demonstrations, gatherings, mass cultural and sports events, concerts, and spectacles.

The main forms of interaction between these departments in preventing mass disturbances and unlawful acts that undermine public order have been identified and characterized, including administrative-management, investigative and operational-search, preventive, and forms of ensuring public order and safety.

The author proposes to amend and supplement: the Law of Ukraine "On the National Police" (add Article 2 - paragraph 5; Article 23 - paragraph 36; Article 30 - paragraph 3; Article 45 - paragraphs 9 and 10), the Code of Ukraine on Administrative Offenses (add Article 185 on "Administrative liability of participants in mass riots"), and supplement the existing Regulation "On the Department of Preventive Activities of the National Police" with a separate section "on measures to counter mass riots" that the National Police Department of Preventive Activities is entitled to apply.

It is proposed to develop and approve the Regulation "On the Approval of the Instructions for cooperation and activities of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU in countering mass disturbances and ensuring public safety and order."

This will allow regulating this issue and strengthening the principles of internal state security.

The practical significance of the obtained results lies in the fact that the formulated theoretical provisions and specific proposals and recommendations from this dissertation research are used and can be applied in the following ways: in the scientific research sphere, they serve as the basis for further scientific research on the interaction of the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU with executive authorities, national police bodies, and civil organizations in the context of fulfilling the state law enforcement function and countering mass disturbances; in legislative activities, they contribute to the improvement of administrative legislation that regulates the directions, forms, methods, and procedures of interaction between the mentioned departments and executive authorities; in the educational process, they are used in preparing lecture notes, developing methodological recommendations, and educational materials for students of higher education institutions and teaching such subjects as "Administrative Law of Ukraine," "Security Activities," and "Public Administration and Administration"; in law enforcement activities, they enhance the effectiveness of the interaction between the DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO NPU with executive authorities and national police bodies in regulating law enforcement activities.

Keywords: administrative-legal principles, DGIDPL, DKP, DPD, DPP, DPO, NPU, administrative-legal status, competence, administrative activity, methods of administrative activity, form of administrative activity, public services, operational measures, mass disturbances, interaction.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Роїк В. А. Структура Національної поліції України: сучасне розуміння. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. Т. 2. С. 52–57. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/2-2/9.pdf>
2. Роїк В. А. Форми та методи адміністративної діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 5. Т. 2. С. 122–128. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/36.pdf
3. Роїк В. А. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції як суб'єкта протидії масовим заворушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 6. Т. 2. С. 141–145. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/53.pdf
4. Роїк В. А. Взаємодія Департаменту захисту інтересів суспільства і держави з іншими структурними підрозділами Національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок. *Наукові записки*. 2021. Вип. 10. Спецвипуск. С. 42–49. (Серія «Право»). URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/10_spec_2021/42-49.pdf
5. Роїк В. А. Сутність та структура адміністративно-правового статусу Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 198–206 (Республіка Польща). URL: <https://www.kelmczasopisma.com/viewpdf/8435>
6. Roik V. A. The structure of the National Police of Ukraine: modern understanding. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 5 (315). URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-5-2022>.
7. Roik V. A. Administrative procedures for implementing the competence of the Department for protection of the interests of the society and the state of the National Police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6 (316). URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-6-2022>.

8. Роїк В. А. Мета та завдання діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави як структурного елементу Національної поліції. *Наукові записки*. 2022. Вип. 12. С. 128–132. (Серія «Право»). URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/126/110>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Роїк В. А. Роль в суспільстві та методи адміністративної діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції України. *Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 квіт. 2021 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2021. С. 40–43.

10. Роїк В. А. Реалізація повноважень Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2021. С. 27–30.

11. Роїк В. А. Роль Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 31–33.

12. Роїк В. А. Права і функції Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Роль права та закону в громадянському суспільстві* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 лют. 2022 р.). Харків : Східноукр. наук. юрид. орг., 2022. С. 61–65.

13. Роїк В. А. Адміністративно-правові аспекти удосконалення діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 11–12 берез. 2022 р.). Одеса : Причорномор. фундація права, 2022. С. 20–24.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	20
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	29
1.1. Захист інтересів суспільства і держави як складова діяльності Національної поліції України.....	29
1.2. Завдання, принципи та напрямки адміністративної діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави.....	46
1.3. Нормативно-правові засади діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави.....	66
Висновки до першого розділу.....	84
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ.....	89
2.1. Сутність та структура адміністративно-правового статусу органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави.....	89
2.2. Форми та методи адміністративної діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави.....	113
2.3. Адміністративні процедури реалізації компетенції органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави.....	142
Висновки до другого розділу.....	164
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ.....	169

3.1. Взаємодія структурних підрозділів Національної поліції щодо запобіганням масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок.....	169
3.2. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави.....	191
Висновки до третього розділу.....	209
ВИСНОВКИ.....	212
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	220
ДОДАТКИ.....	249

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ДГІДПЛ – департамент головної інспекції та дотримання прав людини,
ДКП – департамент кіберполіції
ДПД – департамент превентивної діяльності
ДПП – департамент патрульної поліції
ДПО – департамент поліції охорони
ЗМІ – засоби масової інформації
КМУ – Кабінет міністрів України
КОРД – Корпус оперативно-раптової дії
МВС – Міністерство внутрішніх справ
НПУ – Національна поліція України
ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ППОП ГУНП – Полк поліції особливого призначення Головного управління національної поліції

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Правоохоронні органи в Україні становлять систему державних органів, чільне місце в якій належить Національній поліції України. Це визначає головну мету її діяльності, що полягає в забезпеченні публічної безпеки та порядку, дотримання законності й захисту прав і свобод людини та громадянина.

На сьогодні, в умовах ведення воєнних дій, українська правоохоронна система не здатна повною мірою забезпечити належний рівень безпеки, захисту прав, інтересів громадян і держави. У зв'язку з цим рівень загроз інтересам суспільства й держави суттєво підвищився, а отже, стан їх захищеності потребує вжиття невідкладних заходів. Права, свободи й законні інтереси громадян України є важливою складовою системи демократичних цінностей правової держави, на захисті чого стоїть Національна поліція України. Водночас у правовому полі досі залишаються невивченими адміністративно-правові засади організації та функціонування органів поліції щодо захисту прав, інтересів громадян і держави.

Зазначене підтверджує актуальність дослідження питань, пов'язаних з визначенням мети, завдань, принципів, особливостей організації та функціонування органів Національної поліції України щодо захисту прав, інтересів громадян і держави.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Теоретичну основу дослідження становлять праці вчених-адміністративістів, які загалом досліджували проблеми розвитку науки адміністративного права, серед яких: В. Авер'янов, О. Андрійко, А. Боровик, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Галуцько, Ю. Гаруст, О. Гейц, Є. Гетьман, С. Денисюк, О. Джафарова, О. Дрозд, М. Калатур, С. Ківалов, О. Кобзар, А. Коваль, Т. Коломoeць, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Курило, К. Куркова, А. Манжула, Л. Миськів, Р. Мельник, О. Музичук, Н. Нижник, В. Петков, А. Селіванов, Є. Соболюк, Л. Сорока, С. Стеценко, В. Трофімцов, К. Шкарупа, Р. Шаповал, С. Шатрава та ін.

З-поміж дисертаційних робіт з адміністративного права, у яких розкрито особливості діяльності Національної поліції України щодо охорони публічної безпеки та порядку, змістовністю вирізняються праці таких дослідників: Д. Беззубов «Організаційно-правові засади забезпечення суспільної безпеки» (2016); О. Падалка «Адміністративно-правовий статус Національної поліції України» (2016); С. Шевченко «Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності щодо забезпечення публічного порядку» (2018).

Варті уваги дисертації, присвячені вивченню окремих аспектів діяльності органів НПУ щодо протидії масовим заворушенням: В. Аброськін «Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах антитерористичної операції» (2018); А. Долинний «Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів» (2017); Т. Євчук «Адміністративно-правове регулювання нагляду прокуратури за діяльністю Національної поліції у сфері охорони публічного порядку та публічної безпеки» (2019).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Програми «ПРАВО-поліція» UNOPS з реформування НПУ для вдосконалення охорони публічного порядку і протидії організованій злочинності (2022 р.); рішення Миколаївської міської ради від 20 грудня 2019 р. № 56/64 «Про затвердження комплексної Програми «Сприяння діяльності правоохоронних органів на території міста Миколаєва на 2020–2022 роки»; Програми профілактики злочинності та сприяння діяльності правоохоронних органів Національної поліції на території Тетіївського району Київської області на 2021–2025 роки; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень

Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради НАВС від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 жовтня 2021 року (протокол № 20) і зареєстровано Координаційним бюро НАПрН України (№ 475, 2021 рік).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на підставі аналізу наукових праць і норм законодавства визначити сутність, зміст й особливості адміністративно-правових засад організації та функціонування ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань* дослідження:

- визначити місце й роль ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ;
- схарактеризувати завдання, принципи та напрями адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ в правоохоронній системі;
- окреслити нормативно-правові засади діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави;
- з'ясувати сутність і визначити структуру адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ;
- встановити форми й методи адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави;
- проаналізувати адміністративні процедури реалізації компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави;
- висвітлити особливості взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок;

– сформулювати пропозиції стосовно вдосконалення адміністративного законодавства в частині діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають у сфері діяльності НПУ.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади організації та функціонування ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, застосування *діалектичного* методу дозволило визначити місце й роль ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави (підрозділ 1.1). Методи *індукції* та *дедукції* дали змогу окреслити нормативно-правові засади діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави (підрозділ 1.2); охарактеризувати завдання, принципи й напрями адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як суб'єкта реалізації правоохоронної функції держави (підрозділи 1.2, 1.3). Використання методів *аналізу* та *синтезу* в кожному підрозділі роботи допомогло сформулювати висновки на підставі одержаних результатів (розділи 1–3). *Формально-догматичний* метод сприяв аналізу чинної національної нормативно-правової бази (розділи 1, 2), а також дослідженню адміністративно-правових відносин по взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок (підрозділ 3.2). *Логіко-семантичний* метод застосовано майже в кожному підрозділі дисертації в межах аналізу наукових поглядів і думок за темою дослідження (розділи 1–2). Використання *структурно-функціонального* методу дало змогу виокремити форми й методи адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ (підрозділи 2.2, 2.3). Завдяки методу *порівняння* охарактеризовано адміністративні процедури реалізації

компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави (підрозділ 2.3). Застосування методу *системного аналізу* дозволило з'ясувати особливості взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок (підрозділ 3.1). Метод *прогнозування* уможливив формулювання пропозиції стосовно вдосконалення адміністративного законодавства, що регулює діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у сфері реалізації правоохоронної функції держави під час масових заворушень (підрозділ 3.2).

Нормативну базу дисертації становлять Конституція України, закони та нормативно-правові акти України, постанови Кабінету Міністрів України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також акти Міністерства внутрішніх справ, які регулюють діяльність НПУ.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим ґрунтовним монографічним дослідженням, у якому схарактеризовано адміністративно-правові засади організації та функціонування ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави. За результатами проведеного дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків, пропозицій і практичних рекомендацій, пов'язаних з удосконаленням положень чинного адміністративного законодавства, що регулює діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави. Основні результати дисертації, які мають елементи новизни, полягають у такому:

вперше:

– доведено, що адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, складається із трьох блоків: цільовий (визначає мету створення органів НПУ, яку можна охарактеризувати: забезпечення публічного порядку і безпеки; захист прав, свобод та законних інтересів громадян і публічних осіб), організаційно-управлінський (характеризує, як саме побудована внутрішня структура та укомплектовано штат

поліцейського персоналу, визначено повноваження начальника) та функціонально-компетенційний (визначає компетенції посадових осіб та керівників органів НПУ);

– виокремлено такі характерні риси адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави: регулюється нормами адміністративного права; має організаційно-розпорядчий характер; полягає в наданні поліцейських послуг (охорона, захист) громадянам; має соціальну спрямованість; орієнтована на захист інтересів суспільства й держави;

– охарактеризовано принципи адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: загальні принципи, притаманні діяльності органів поліції (верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервності); специфічні принципи, що характерні для ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ (дотримання режиму секретності, гласних та негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності та попередження адміністративних правопорушень).

удосконалено:

– класифікацію форм адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави за критерієм юридичної спрямованості: правові форми (видання актів НПУ, укладення адміністративних договорів про співпрацю); організаційні форми (матеріально-технічні заходи, організаційно-інформаційні заходи);

– характеристику системи нормативно-правових актів, які регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ в частині захисту й реалізації прав, свобод, законних інтересів громадян та органів державної влади;

– класифікацію видів адміністративних процедур ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави: а) за критерієм втручання в діяльність суб'єкта (контрольно-наглядова;

адміністративний примус); б) за критерієм реалізації (укладання адміністративно-правового договору; реєстрація; надання дозволу);

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат, зокрема тлумачення таких понять, як «функціональний принцип», «адміністративна процедура», «форми адміністративної діяльності», «методи адміністративної діяльності», «взаємодія», «публічні послуги», «адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту прав, інтересів громадян і держави», «форми взаємодії»;

– класифікація функцій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, які згруповано таким чином: перша група – протидія злочинності, її профілактика та попередження; друга група – забезпечення публічної (громадської) безпеки й порядку; третя група – забезпечення нормального та безпечного функціонування установ, організацій, підприємств;

– трактування сутності поняття «нормативно-правові засади», яке розкрито в таких значеннях: 1) як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих законів і підзаконних актів, що регулюють визначену сферу суспільних відносин, а також здійснення певної діяльності суб'єктами права; 2) як систему правових норм, що визначають зразки поведінки суб'єктів правовідносин, урегульовані нормативно-правовими актами; 3) як беззаперечні вимоги, що висуваються до функціонування державних органів, які закріплені в статтях законів і підзаконних нормативно-правових актах;

– наукові положення про напрями взаємодії між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням;

– заходи, які вживають ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ для протидії адміністративним правопорушенням під час масових заворушень.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дослідженні науково обґрунтовані теоретичні положення та практичні пропозиції використовуються і можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових досліджень взаємодії ДЗІСД НПУ з органами виконавчої влади, громадськими організаціями в межах реалізації правоохоронної функції держави, протидії масовим заворушенням (акт Національної академії внутрішніх справ від 03 травня 2022 року);

– *правотворчості* – для вдосконалення адміністративного законодавства, що регламентує напрями, форми, методи та процедури взаємодії ДЗІСД НПУ з органами виконавчої влади (акт Інституту законодавства Верховної Ради України від 14 січня 2022 року);

– *освітньому процесі* – під час підготовки конспектів лекцій, розроблення методичних рекомендацій, навчальних посібників для студентів закладів вищої освіти, а також викладання таких навчальних дисциплін, як «Адміністративне право України», «Поліцейська діяльність», «Управління в органах Національної поліції» (акт Національної академії внутрішніх справ від 04 травня 2022 року).

Апробація результатів дисертації. Основні наукові ідеї та положення, викладені в роботі, було оприлюднено під час виступів на науково-практичних конференціях: «Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 21–22 квітня 2021 р.), «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.), «Роль права та закону в громадянському суспільстві» (м. Харків, 18–19 лютого 2022 р.), «Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин» (м. Одеса, 11–12 березня 2022 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок, з них обсяг основного тексту – 199 сторінок. Робота містить список використаних джерел, що налічує 248 найменувань на 29 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

1.1. Захист інтересів суспільства і держави як складова діяльності Національної поліції України

Головним завданням демократичної правової соціальної держави є закріплення та гарантування право і свобод людини і громадянина. Для здійснення означеної функції у державі передбачений певний механізм. Центральне місце у ньому належить правоохоронним органам, кожний з яких виконує особливі завдання та функції. Одним із важливих ланок зазначеного механізму є органи Міністерства внутрішніх справ, функціонування яких направлено на встановлення та охорону правопорядку у державі.

Органи МВС мають велике значення для держави і суспільства, тому що створюють базу для нормальної діяльності усіх суб'єктів політичної системи суспільства. Але нові виклики у суспільстві як внутрішні так і зовнішні, вимагають продовження реформування всієї системи, тому що, якість та ефективність реалізації органами МВС своїх завдань не завжди відповідають очікуванням від них суспільства. Тому й до сьогодні залишається важливим питанням удосконалення організаційно-правових засад їх функціонування взагалі та одного із важливих органів МВС – Національної поліції України зокрема. Завданнями Національної поліції України є забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [178], тому необхідність постійного вдосконалення її адміністративно-правового статусу є беззаперечною та вимагає якнайшвидшого вирішення.

Загальнотеоретичним аспектам організаційно-правових основ діяльності Національної поліції України присвячено праці науковців-

адміністративістів, як О. М. Бандурки [7], О. І. Безпалової [25; 26], К. Л. Бугайчук [35], Д. Власенко [38], В. В. Волоско [41], Д. С. Денисюк [56], С. Ю. Жила [67], Д. П. Калаянов [81], О. В. Карась [85], В. Ю. Кікінчук [88], О. Ф. Кобзар [91], М. В. Кочеров [102], О. А. Падалка [135], В. М. Плішкін [141], О. Ю. Салманова [197], А. В. Танько [209], С. О. Шатрава [232], Г. Шевчук [235] та інших дослідників. Наукова діяльність цих вчених є основою для розробки наукових методів аналізу питань, що стосуються адміністративно-правового статусу різних суб'єктів. Як ми зазначали, процес удосконалення та розвитку структури Національної поліції України продовжується, що викликає виникнення нових суб'єктів. До органів, які здійснюють захист інтересів суспільства і держави в структурі Національної поліції України відносять: департамент головної інспекції та дотримання прав людини, департамент кіберполіції, департамент превентивної діяльності, департамент патрульної поліції, департамент поліції охорони (ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ).

Проте, на сьогодні дослідження цілей, завдань, форм та методів діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у сучасній українській адміністративній науці та в контексті реформування системи МВС України відсутні.

Одним із головних завдань забезпечення захисту інтересів суспільства і держави є наявність належних суб'єктів, діяльність яких направлена на виконання відповідних організаційних, правових та інших заходів, які направлені на своєчасне попередження, виявлення та подолання загроз, що становлять небезпеку як внутрішню, так і зовнішню, що посягають на права та свободи людини і громадянина та правопорядок у державі [22, с. 40].

Саме тому, таким важливим є комплексний аналіз місця ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Зауважимо, що поняття «система» як категорія є доволі складним. В той же час, універсальність поняття викликала можливість застосовувати

його до позначення великої кількості різноманітних явищ, перетворивши тим самим на наукову категорію.

У Словнику української мови надається наступне визначення терміну «система» – «порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням та взаємним зв'язком частин чого-небудь» [202, с. 203]. Філософський словник розглядає систему як «сукупність визначених елементів між яким існує закономірний взаємозв'язок чи взаємодія» [218, с. 583].

Важливою ознакою системи є її цілеспрямований характер. Вона проявляючись у досягненні певної мети, спільної сфери дії, характеру, змісту чи з інших підстав утворює таким чином певну цілісність. При цьому будь-яка система має не тільки зв'язки та відносини між елементами, з яких вона складається, але й пов'язана з навколишнім середовищем, у взаємодії з яким система проявляє свою цілісність [22, с. 42]. Зауважимо, що суспільство, є складним соціальним організмом, тому має притаманну йому структуру, складові якої являють собою систему, що характеризується багатоманітністю зв'язків, закономірностями розвитку та цілісністю, при цьому важливішою умовою її існування є постійне відтворення суттєвих для соціальної системи зв'язків, рис і особливостей [14, с. 141; 191, с. 130].

Крім того, науковці, звертають увагу на особливість системи вважають її цілісність. Наприклад, з погляду В. Н. Садовського системою є «упорядкована певним чином безліч елементів взаємопов'язаних між собою і які утворюють деяку цілісну єдність» [196, с. 65]. А. Н. Авер'янов, досліджуючи суттєві ознаки системи, вважає, що її можна визначити як відмежовану, взаємопов'язану суперечливою взаємодією, єдністю тіл або елементів [2, с. 10].

У кожній системі відбуваються різноманітні зміни, проте завжди є такі зміни, які характерні для всіх систем – це наявність відокремлених одне від одного об'єктів, явищ та процесів, що знаходяться між собою у певних відносинах [22, с. 42].

Таким чином, системою є сукупність впорядкованих, структурованих елементів, які пов'язані між собою, взаємодіють з навколишнім середовищем та знаходяться у постійній зміні та русі.

Національна поліція України як система має всі ознаки системи взагалі: цілеспрямованість (наявність мети), цілісність (складається із пов'язаних між собою елементів), постійно змінюється й розвивається. Тому, перш ніж з'ясувати місце органів, які здійснюють захист інтересів суспільства і держави (ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО) в структурі НПУ необхідно схарактеризувати Національну поліцію України як системне утворення.

Для цього ми будемо користуватися системним підходом, який є загальнонауковим методом пізнання що дозволяє дослідити внутрішній устрій та діяльності будь-якої організації. Як зазначається в науковій літературі, системний підхід – це напрям методології досліджень, при якому кожний об'єкт досліджується як цілісна множина елементів та взаємозв'язків між ними, тобто розглядається як система [84, с. 224]. Він дає змогу здійснити поділ складних явищ дійсності на частини або елементи, визначити способи організації окремих частин (елементів) системи в єдине ціле, підпорядкувати елементи системи один одному і продемонструвати їх взаємодію [229, с. 30]. Використання системного підходу дає можливість визначити побудову системи органів Національної поліції України та її елементи, здійснити їх характеристику та визначити взаємозв'язки. Він також показує, що ефективна діяльність будь-якої організації не забезпечується функціонуванням одного елемента, а лише злагодженою діяльністю всіх її частин [237, с. 133].

Процес становлення Національної поліції України, її структури тривав довгий час й триває до сьогодні. Так, відповідно до Угоди про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» від 27.11.2014 № n0001001-15, Міністерство внутрішніх справ визначалося як цивільний орган, що формує державну політику у сферах протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, комплексного управління державним кордоном,

протидії нелегальній міграції, цивільного захисту, пожежної безпеки та протидії надзвичайним ситуаціям [214, с. 18]. В Угоді були зазначені структурні елементи Міністерства внутрішніх справ, складовою якого повинна стати Національна поліція [101, с. 95].

Угоди закріпила, що Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади в системі МВС, що реалізує державну політику у сфері протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, з такою структурою: поліція громадської безпеки (єдина патрульна служба та служба дільничних інспекторів); кримінальна поліція (оперативно-слідчі органи); підрозділи поліції спеціального призначення (уніфіковані підрозділи швидкого реагування, вичерпний перелік функцій яких встановлюється законом; судова поліція) [101, с. 95; 214]. Отже, Угода визначила створення нової інституції у складі Органів внутрішніх справ України – поліції. Крім того, документ окреслив її структуру, вирізнявши повноваження різних складових елементів та прибравши повтор їх компетенції, з'ясував функції та висвітлив розумну кількісну складову поліції.

У 2015 році у законопроекті «Про Національну поліцію» від 12 січня 2015 року № 1692 була запропонована інша концепція реформи правоохоронних органів. У зазначеному законопроекті були визначена наступна структура поліції: 1) кримінальна поліція (розслідування кримінальних злочинів); 2) поліція громадського порядку (відповідає за масові акції і громадську безпеку); 3) транспортна поліція (безпека на залізничних лініях, вокзалах, портах, аеропортах); 4) дорожня поліція; 5) поліція охорони (надання послуг з охорони людей, вантажів, будівель і т. ін.); 6) судова поліція (виконання завдань судових приставів і охорони приміщень судів); 7) спеціальні підрозділи поліції (створення з дозволу Кабінету Міністрів України) [101; с. 95; 178].

Приєднуючись до думки О. О. Косиці, вважаємо, що систему (структуру) органів міліції законопроект № 1692 змінює мінімально,

обмежуючись виключенням із загальної системи органів спеціальної міліції та внутрішньої безпеки [101, с. 95].

На думку науковиць А. Ю. Іванової та О. О. Самойленко, у наступному законопроекті «Про поліцію і поліцейську діяльність» від 27 січня 2015 року № 1692-1 закріплено проведення суттєвого реформування органів міліції, але його недоліком є те, що за його допомогою є спроба врегулювати систему прикордонних, фіскальних та дорожньо-транспортних органів, але обсяг правового регулювання законопроекту № 1692-1 дозволяє говорити лише про декларацію здійснення такої реформи, тому що відсутня у достатньому обсязі законодавча база для її проведення [75].

Так, у законопроекті № 1692-1 було передбачено, що систему поліції складають: 1) місцева поліція, яка включає в себе службу дільничних інспекторів та службу патрулювання; 2) національна поліція, до складу якої входить адміністративна поліція (служба патрулювання, служба охорони, служба оперативного реагування) та кримінальна поліція; 3) фінансова поліція; 4) прикордонна поліція [184].

У цьому законопроекті система органів поліції повинна була змінити структуру органів внутрішніх справ, податкову міліцію, оперативні підрозділи Державної прикордонної служби України, оперативні підрозділи Державної митної служби України, підрозділи боротьби з корупцією та організованою злочинністю та підрозділи контррозвідувального захисту економіки держави Служби безпеки України [101, с. 96]. Таким чином, поліція повинна була виконувати завдання й функції інших підрозділів органів внутрішніх справ, що потягло б за собою суттєві зміни у законодавчому забезпеченні їх діяльності.

Виходячи з того, що поліція та її діяльність є складним соціальним і державно-правовим інститутом, який змінюється відповідно до правового устрою держави, економічного розвитку, рівня життя населення, і тому при прийнятті Закону «Про Національну поліцію» було враховано, що її

структурно-інституційні зміни обумовлені умовами суспільного життя [101, с. 96].

Це відображене в статті 13 Закону «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, згідно з якою до системи поліції входять: центральний орган управління поліцією та територіальні органи поліції; крім того, у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [178]. Ці види поліції за функціональною спрямованістю не діють у структурі Національної поліції України як окремі елементи, а є лише напрямками спеціалізації підрозділів поліції згідно з даними офіційного сайту Національної поліції України. Також у системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення заклади професійної (професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами навчання [206].

Стаття 1 Закону «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII визначає, що «Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади» [178].

Враховуючи те, що Національна поліція України є органом виконавчої влади, вона створюється відповідно до принципів, за якими побудовані органи виконавчої влади. Такими принципами є принцип територіальності та принцип функціональності. Принцип територіальності органів виконавчої влади передбачає, що всі органи, які входять в систему поділяються на вищі та територіальні органи, що відповідає адміністративно-територіальному устрою України. Другим принципом є принцип функціональності, що означає побудову державних органів в залежності їх функціонального призначення та особливостей, притаманних даному органу. Зазначаємо, що елементи системи є одночасно керуючою і керованою системами управління [9, с. 82-83].

У повному обсязі це стосується й Національної поліції України. Вона є структурованою багаторівневою організаційною системою, що базується на

територіальному та функціональному принципах. У вищезазначеному законі чітко не закріплено яким чином взаємодіють між собою структурні елементи поліції, їх можна знайти у підзаконних нормативно-правових актах, тому можливо говорити про те, що процес удосконалення структури поліції триває.

Відповідно до принципу територіальності у структурі поліції можна вирізнити 1) центральний орган управління поліцією та 2) територіальні органи поліції.

Центральним органом управління поліцією є апарат, повноваження якого поширюються на всі органи поліції. Його структуру затверджує Голова за погодженням з Міністром внутрішніх справ України, а вимоги до формування такої структури визначає Кабінет Міністрів України [178; 180]. Апарат являє собою систему структурних підрозділів, що організаційно поєднані між собою, здійснюючи організаційно-розпорядчу діяльність, забезпечують роботу Голови поліції та реалізують завдання й функції вищої ланки управління Національної поліції України [237, с. 134]. До структури апарату поліції відносяться: керівництво (голова, перший заступник та заступники), департаменти, управління, відділи, сектори. Наявність структурних підрозділів і посад залежить від функцій, які потрібно виконати апарату поліції.

Зокрема, у системі центрального органу управління Національної поліції України функціонують департаменти, що визначаються як структурні підрозділ, що утворюється для виконання окремих завдань з реалізації державної політики за певними напрямками діяльності центрального органу виконавчої влади, за умови, що в його складі буде не менш як чотири відділи [186].

Так, до департаментів, що входять до складу центрального органу управління поліції належать: департамент забезпечення діяльності Голови, департамент карного розшуку (у складі кримінальної поліції), департамент міграційної поліції (у складі кримінальної поліції), департамент оперативно-

технічних заходів (у складі кримінальної поліції), департамент превентивної діяльності, департамент міжнародного поліцейського співробітництва, правовий департамент та інші [206]. Таким чином, в залежності від обсягу, роботи, що виконується у складі центрального апарату діє достатня кількість департаментів, призначення яких виконувати окремі напрями завдань поліції.

Крім того, у структуру центрального органу поліції входять управління, що являють собою структурний підрозділ одногогалузевого або однофункціонального спрямування, до складу якого входять не менш як два відділи [186].

До них належать такі управління – головне слідче управління (у складі органу досудового розслідування), управління внутрішнього аудиту, департамент управління майном управління комунікації, управління вибухотехнічної служби (у складі поліції особливого призначення), управління режиму та технічного захисту інформації, управління дотримання прав людини, управління запобігання корупції, управління авіації та поліції на воді, управління дізнання (у складі органу досудового розслідування), управління ювенальної превенції (у складі патрульної поліції) [206]. Отже, можна бачити, що галузевим структурним елементом виконання певних функцій у складі апарату поліції виступають управління.

Відділами, які входять до складу центрального органу управління поліції є відділ організації кінологічної діяльності, відділ спеціального зв'язку, сектор з питань пенсійного забезпечення, відділ контролю за обігом зброї [178]. Особливостями відділу як складового елемента департаменту (управління) утворюється для виконання завдань за одним напрямом (функцією) діяльності органу виконавчої влади [186].

Зауважуємо, що особливістю структури органів державної влади є наявність вертикальних та горизонтальних зв'язків між різними структурними елементами. Так, В. П. Рубцов акцентує увагу на тому, що вертикальні зв'язки встановлюються між керівниками та їхніми підлеглими. В свою ж чергу горизонтальні зв'язки побудовані на відносинах

взаємозв'язку чи взаємозалежності та встановлюються між рівноправними керівниками та структурними підрозділами, що тісно взаємодіють між собою [21, с. 70; 193, с. 133].

Виходячи з цього, можна говорити про те, що департаменти, управління та відділи знаходяться у відносинах горизонтальних, тобто координації, а їх керівники та підлеглі у вертикальних, тобто відносинах субординації.

Усі структурні підрозділи апарату поліції створюються для об'єднання різних видів діяльності в логічні робочі одиниці й можуть змінюватися залежно від функціональних потреб, пов'язаних із перебігом внутрішніх та зовнішніх процесів. Головним завданням апарату будь-якого державного органу, поліції в тому числі, є виконання організаційних питань, планування, вироблення рішень, розподіл коштів, контроль, забезпеченням виконання спеціальних функцій, покладених на цей орган влади, тощо. Зазначимо, що вони взаємодіють як цілісна система при виконанні своїх функцій, а координація їх діяльності здійснюється Головою поліції та його заступниками [237, с. 135].

Горизонтальні та вертикальні структурні зв'язки в системі державних органів утворюють особливі управлінські відносини між різними структурними підрозділами. Приєднуючись до думки В. П. Садкового, зазначаємо, що структурні підрозділи, які знаходяться на більш високому рівні ієрархічної організації, є керівними органами по відношенню до відповідних підрозділів нижчого рівня. Іншими словами, структурні підрозділи нижчого рівня ієрархії є об'єктами управління, а структурні підрозділи вищого рівня – суб'єктами управління. В той же час на кожному ієрархічному рівні в кожному структурному підрозділі є свій керівник з апаратом управління, який керує підпорядкованим йому підрозділом [133, с. 12; 21, с. 71].

Другою складовою системи Національної поліції України є міжрегіональні територіальні органи, організація та робота яких, в свою чергу, обумовлюється організацією та роботою апарата поліції.

Апарат поліції в системі ієрархії виконує управлінські завдання з реалізації державної політики у визначеній сфері, а територіальні органи здійснюють більшість функцій та повноважень правоохоронного спрямування: профілактика та розслідування злочинів, розгляд справ про адміністративні правопорушення, охорони прав і свобод людини, власності, а також інтересів суспільства і держави тощо. Основним методом регулювання управлінських відносин між вищими і нижчими рівнями управління поліції та їх структурними складовими є метод субординації. На думку І. П. Голосніченка, субординація необхідна для організації процесу управління, регулювання відносин у внутрішній організації державних органів, встановлення підпорядкованості суб'єктів, у зв'язку з чим цей спосіб є одним із провідних в адміністративно-правовому регулюванні відносин. За його допомогою закріплюється стан підлеглості між керуючим суб'єктом та керованим об'єктом, що по своїй суті й означає наявність між ними субординаційних відносин [8, с. 92; 237 с. 136].

Науковці вважають, що крім субординаційного методу існує ще метод реординації, за допомогою якого здійснюється взаємодія між вищестоящими та нижчестоящими структурними елементами національної поліції України. Сутність зазначеного методу заключається у тому, що цей метод є по своїй суті протилежним методом субординації. Так, на думку Г. В. Атаманчука «реординацією» є зворотні управлінські відносини, що існують переважно у вигляді реакції нижчого органу на управлінський вплив і виділяє два види зворотних зав'язків: об'єктивні й суб'єктивні, що пов'язано з місцем їх виникнення й реалізації [15, с. 98]. В. Б. Авер'янов визначає реординаційні відносини як відносини, які виникають у процесі реалізації владних повноважень нижчим рівнем щодо вищого рівня в системі публічної влади, одночасно розглядаючи їх як так, що є реакцією на публічно-владний

вплив [59, с. 90]. Отже, цим підкреслюється зворотній напрямок реординаційного методу, тобто взаємодія направлена від нижчого державного органу до вищого державного органу в межах однієї системи.

Реординаційні відносини прямо не врегульовані нормативно-правовими актами, але можуть впливати із їх змісту. Так, керівників територіальних органів можуть вносити міністру та керівнику Центрального органу виконавчої влади такі пропозиції, як: призначення на посаду та звільнення з посади керівників нижчого рівня; визначення пріоритетів роботи територіального органу і шляхів виконання покладених на нього завдань; подання на затвердження планів роботи. Також територіальні органи готують і вносять в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства [175].

Зауважимо, що нормативно-правові акти, регулюючи діяльність поліції, закріплюють, можливість територіальних органів поліції право давати різного роду пропозиції, рекомендації щодо введення нових методів у своїй діяльності, вимагати розв'язання існуючих проблем у межах повноважень, отримувати необхідну інформацію та звертатися із запитами, на які керуючий суб'єкт зобов'язаний відреагувати. Наявність прямого й зворотного зв'язку у діяльності вищих та нижчих органів поліції сприяють налагодженню системних зв'язків, що надає можливість більш ефективної реалізації функцій. Таким чином, за допомогою методів субординації та реординації здійснюється чітка та скоординована робота усіх структурних елементів Національної поліції України, що сприяє виконанню її функцій та завдань із захисту прав і свобод людини і громадянина, встановленню правопорядку в державі [237, с. 149].

Варто зазначити, що: департамент головної інспекції та дотримання прав людини, департамент превентивної діяльності – відносяться до центральних органів управління НПУ; департамент кіберполіції (у складі кримінальної поліції), департамент патрульної поліції, департамент поліції охорони – входять до складу міжрегіональних територіальних органів НПУ.

Вони є структурними підрозділами, тому можна говорити про те, ці органи здійснюють управлінські функції у відповідному напрямку правоохоронної роботи щодо захисту прав, інтересів громадян і держави.

О. Ю. Салманова розуміє під функціями управління Національної поліції України основні напрями цілеспрямованої діяльності, що здійснюються в поліції посадовими особами та реалізуються в управлінському процесі цього органу влади через визначені законодавством про поліцію процедури [197, с. 33].

В. В. Сокурєнко визначає управління як комплекс необхідних засобів впливу на групу, суспільство або його окремі ланки з метою їх упорядкування, збереження якісної специфіки, удосконалення і розвитку [215, с. 16].

Таким чином, можна говорити, що функціями управління ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є основні напрями управлінської діяльності у відповідній галузі.

Національна поліція застосовує такі функції управлінської діяльності:

- 1) функція планування, що являє собою цілепокладання, програмування (розробку планів, програм) та проектування (прив'язку ресурсів до планів, програм) [19, с. 30];
- 2) функція організації, що передбачає «матеріалізацію програм і планів, тобто їх закріплення за певними організаційними структурами, структурними підрозділами та персоналом і початок реалізації» [19, с. 31];
- 3) функція координації, що є центральною функцією процесу управління поліції, що забезпечує, поперше, його безперервність та безперервність, по-друге, оперативність управлінської діяльності цього органу влади, по-третє, взаємозв'язок всіх функцій управління поліції [223, с. 15];
- 4) функція контролю та аналізу, що у широкому сенсі полягає в тому, щоб перевіряти, чи все виконується відповідно з встановленими планами, розробленими інструкціями, встановленими принципами [197, с. 33].

Отже, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ функціонують як самостійні департаменти, як частина апарату поліції, і здійснюють управлінські функції: планування, організації, координації та перевірки.

Другим рівнем структури національної поліції України відповідно до принципу територіальності є наявність таких відносно відокремлених самостійних систем як: 1) територіальні органи поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах; 2) територіальні органи поліції як міжрегіональні (повноваження яких поширюються на кілька адміністративно-територіальних одиниць) [237, с. 139].

Відповідно до Постанови КМУ від 16.03.2015 р. № 730 «Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів МВС» [187] почала функціонувати перша підсистема у вигляді територіальних органів головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві. Головні управління очолюють керівники, які призначаються на посади та звільняються з посад Головою поліції за погодженням з Міністром внутрішніх справ України. Вони несуть персональну відповідальність за організацію та результати діяльності управління і його підрозділів [175; 237, с. 139].

Головні управління включають в себе апарат та територіальні (відокремлені) підрозділи. До їх структури входять управління, відділи та сектори залежно від функціонального спрямування (слідче управління, управління карного розшуку, управління боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, управління превентивної діяльності, відділ правового забезпечення, відділ режиму та технічного захисту інформації, сектор комунікації тощо) [205; 237, с. 139].

Тут можна говорити про те, що для успішного виконання завдань, які поставлені перед ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ потрібно

забезпечити координацію їхньої роботи та створити відповідні підрозділи на рівні територіальних органів.

Міжрегіональні територіальні органи є підсистемою у складі системи Національної поліції України. У Законі «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 року № 580-VIII [178] спочатку не було закріплено діяльність міжрегіональних територіальних органів поліції. Але 30.06.2016 р. набрав чинності Закон України «Про внесення зміни до статті 15 Закону України «Про Національну поліцію» щодо приведення у відповідність із статтею 21 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 12.05.2016 р. № 1354-VIII [163], який законодавчо закріпив систему міжрегіональних органів поліції [237, с. 140].

Що стосується ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, то створення міжрегіональних територіальних органів, перед якими були б поставлені відповідні завдання, більш ефективно вирішило б виконання задач, визначених перед ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ на місцях.

Міжрегіональні територіальні органи були створені з метою розкриття складних кримінальних правопорушень, вчинених у кількох регіонах, або боротьби з особливими видами злочинів, або здійсненні координації та внутрішнього контролю в середині системи. Але чіткого розподілу повноважень між ними у нормативно-правових актах немає, тому слушною є думка О. Ю. Салманової, що важливим показником ефективності виконання органами внутрішніх справ покладених на них обов'язків є наявність дієвого механізму взаємодії органів та підрозділів, що входять до їх структури. Діяльність усіх органів та підрозділів повинна бути узгоджена за своєю метою, місцем та терміном проведення відповідно до компетенції кожного суб'єкта [197, с. 20; 237, с. 140].

Як уже зазначалось другий принцип, на якому базується структура НПУ є принцип функціональності. Відповідно до цього принципу в структурні елементи створюються задля виконання певних напрямків діяльності поліції. Такими структурними елементами є 1) кримінальна

поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [178].

Кримінальною поліцією є центральний орган виконавчої влади, який спрямовується і координується міністерством, відповідальним за державну політику у сфері забезпечення публічного порядку і захисту осіб, суспільства і держави від протиправних посягань. У компетенцію Кримінальної поліції входить розслідування кримінальних правопорушень в порядку, визначеному Кримінальним процесуальним кодексом. Діяльність кримінальної поліції побудована за принципом спеціалізації, відповідно до особливостей кримінальних проявів у кожній окремій сфері народного господарства або специфіки суспільних відносин [125, с. 43].

Патрульна поліція виконує функції з підтримання правопорядку і забезпечення безпеки на вулицях міст і на дорогах, а також профілактику злочинів шляхом механізованого або пішого патрулювання. У її складі діють піші, автомобільні та мотопатрулі, а також кінний патруль для паркових зон, і річковий патруль. Патрульна служба діє відповідно до Положення про патрульну службу МВС, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 № 796 [150].

Відповідно до статті 38 Кримінального процесуального кодексу від 13.04.2012 № 4651-VI органами досудового розслідування є слідчі підрозділи органів Національної поліції; дізнання здійснюють підрозділи дізнання органів Національної поліції. Досудове слідство здійснюють слідчі одноособово або слідчою групою. Орган досудового розслідування зобов'язаний застосовувати всі передбачені законом заходи для забезпечення ефективності досудового розслідування [107].

Діяльність поліції охорони регулюється Постановою КМУ від 13.10.2015 № 834 «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» [139].

Поліція охорони є територіальним органом Національної поліції України, яка відповідно до покладених на неї завдань здійснює охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності на договірних засадах [125, с. 44].

Завданням поліції особливого призначення є запобігання, виявлення та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень; забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів; забезпечення безпеки взятих під захист осіб, членів їх сімей, охорона адміністративних, державних будівель та інших об'єктів на підставах та в порядку, визначених законодавством України; участь в антитерористичних операціях, що проводяться відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 року № 638-IV [151; 162].

Як зазначалося вище, динаміка розвитку суспільства передбачає постійні зміни у структурній організації поліції, що відображається у створенні нових підрозділів. Так, для реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, а також здійснення оперативно-розшукової діяльності з попередження, виявлення та припинення правопорушень, у тому числі вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій був створений департамент захисту інтересів суспільства і держави НПУ. Департамент захисту інтересів суспільства та держави був створений рішенням Міністра МВС А. Аваковим у 2021 році. Даний департамент був структурним підрозділом центрального органу управління поліції у складі кримінальної поліції, до компетенції якого входило протидія тероризму, здійснення оперативно-розшукової діяльності із

виявлення, попередження та припинення правопорушень, які посягають на громадську безпеку та порядок, права і свободи людини і громадянина. Проте, станом на вересень 2023 року Департамент захисту інтересів суспільства та держави, як правоохоронний орган, був ліквідований, а його функції були розподілені між іншими департаментами національної поліції – ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО.

Основним завданням кримінальної поліції є боротьба зі злочинністю, що здійснюється за допомогою організаційно-оперативних, аналітичних та запобіжних заходів. До організаційно-правових заходів, що здійснюють підрозділи кримінальної поліції відносяться внесення пропозиції до державної програми боротьби зі злочинністю, аналіз та прогнозування криміногенної ситуації. Організаційно-оперативними заходами, що здійснює кримінальна поліція є встановлення та викриття осіб, які готують або вчинили тяжкі злочини, а також злочини, не віднесені законодавством до цієї категорії, але вчинені кваліфікованим способом із застосуванням вогнепальної чи холодної зброї або групою осіб, розшук злочинців і осіб, які пропали безвісти тощо. До запобіжних заходів, що здійснює кримінальна поліція належать запобігання правопорушенням неповнолітніх внаслідок виявлення, припинення та розкриття злочинів, вчинених неповнолітніми, та проведення з ними профілактичної роботи [74].

1.2. Завдання, принципи та напрямки адміністративної діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави

Виходячи з того, що суспільство постійно змінюється та вдосконалюється, Національна поліція як державний орган та складна система також потребує постійної реорганізації. Тому, розуміння мети та завдань діяльності органів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо

захисту інтересів суспільства і держави – є одним із пріоритетних напрямків наукових розвідок.

Питання завдань і функцій Національної поліції України висвітлювались у наукові працях фахівців з адміністративного права, теорії держави і права, конституційного права, інших галузевих правових наук, зокрема: В. А. Глуховеря [3], Р. В. Дмитрик [60], Т. В. Євчук [66], А. Ю. Іванова [75], Д. П. Каляянов [81], О. В. Карась [85], Д. К. Катрич [86], А. Є. Крищенко [108], М. С. Небеська [127], О. Ф. Скакун [200], Ю. М. Фролов [221], С. І. Шевченко [234] та інші.

Термінологічне розуміння є вкрай важливим для з'ясування поняття мети та завдань департаментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, як структурних підрозділів правоохоронних органів. Всі ці департаменти здійснюють правоохоронні функції, спрямовані на забезпечення законності і правопорядку, захист прав та інтересів громадян, соціальних груп, суспільства і держави. Тому, спочатку потрібно з'ясувати зміст понять «мета» та «завдання» Національної поліції.

Як правило, причини, які обумовлюють потребу у створенні та функціонуванні державних органів, їх призначення, та усвідомлення, що вони повинні робити для успішного виконання своїх завдань, ними не є предметом розгляду на практиці. Зазвичай, правники при дослідженні питання функціонування та діяльності державних органів, зосереджуються на розгляді їх структури та складових правового статусу. Але, можна зазначити, що навіть у повсякденному житті все починається з усвідомлення потреби, яка передуює виникненню інтересу, що, у свою чергу, спонукає до формулювання мети, на досягнення якої і спрямовуються в подальшому всі зусилля [159, с. 132-133; 117, с. 48].

Значення мети впливає з тези, що її помилкове, науково не обґрунтоване формулювання та спроби реалізувати її у такому вигляді найбільш негативно впливають на ефективність діяльності державних органів. Зауважуємо, якщо діяльність здійснюється для досягнення

недостатньо обґрунтованої або помилкової мети, то навіть будь-яка достовірна та своєчасна інформація, жодні найбільш досконалі засоби, методи і форми діяльності не можуть запобігти марному витраченню матеріально-технічних, фінансових та людських ресурсів. У свою чергу, правильно сформульована мета діяльності визначає раціональний варіант розвитку керуючої системи, ефективність та дієвість її впливу на керовану систему [117, с. 48].

Поняття «мети» відповідно до тлумачного словника – це те, до чого хтось прагне, хоче досягти [37, с. 520].

Можна говорити, що метою діяльності органів Національної поліції України є результат, на досягнення якого спрямована вся їх діяльність. Не викликає сумніву, що мета діяльності органів Національної поліції України визначається їхнім правовим статусом, місцем і роллю в державі. При цьому, завдання органів Національної поліції України випливають із мети, що поставлена перед ними. Вони докладно розкривають мету, а також вказують на способи її досягнення [56, с. 101].

Серед науковців також відсутній єдиний погляд на визначення мети діяльності Національної поліції в Україні.

Перша група науковців під метою діяльності НПУ розуміють забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку.

Так, Д. С. Денисюк, зазначає, що основною метою її діяльності є забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку [56, с. 101].

З погляду Д. К. Катрич метою діяльності Національної поліції України є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності та підтримання публічної безпеки і порядку та пов'язаний з цим обов'язок суворо обмежуватись власними визначеними повноваженнями, утримуючись від будь-яких свавільних дій [86, с. 21].

Друга група правників вважає зазначене не метою Національної поліції, а завданнями.

Наприклад, О. Ю. Салманова, вказує, що основними її завданнями є реалізація в порядку та в межах, передбачених законодавством, державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [197, с. 32].

І. І. Огороднікова й О. О. Колосов, також вважають, що основними завданнями поліції є захист прав громадян, запобігання скоєнню злочину, репресія (припинення) злочину, розкриття злочину, дотримання громадянами правового порядку, переслідування правопорушників, а також забезпечення захисту майна і надання допомоги громадянам у кризових ситуаціях [128, с. 41].

Цікавою є думка Є. П. Шила, який вважає, що метою діяльності Національної поліції України повинно бути досягнення певного бажаного результату, на досягнення якого спрямована вся діяльність органу, і цей результат повинен відображати призначення поліції та визначати певні орієнтири її діяльності [236, с. 86]. Але, ми вважаємо, що дане визначення мети можна пов'язати з будь-яким державним органом і не відображає мету поліції.

У Законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII чітко не встановлено мету Національної поліції України, зазначаючи при цьому, що Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [178]. Призначення поліції можливо визначити через завдання, які закріплені у статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [178].

Отже, виходячи з того, що департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО являються структурними складовими НПУ, ми можемо говорити, що

метою цих правоохоронних органів є забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, що є результатом їхньої діяльності, який досягається через виконання покладених на ці органи завдань.

Зазначимо, що мета й завдання співвідносяться як загальне й конкретне, де мета – це загальне поняття, ціль, місія, а завдання – це способи досягнення мети. Відповідно до Академічного тлумачного словника під поняттям «завдання» розуміється по-перше, наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т. ін. При цьому, ще одне значення надається як мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [202, с. 40]. Що ще раз підтверджує один із поглядів розуміння цих понять як тотожних.

Завдання Національної поліції закріплено у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII визначає такі завдання поліції, а саме надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [178].

Завдання ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ відповідають основним завданням Національної поліції України та визначаються положеннями про її департаменти, зокрема:

1. Департамент головної інспекції та дотримання прав людини (ДГІДПЛ, Наказ Національної поліції від 16 березня 2015 року № 215 «Положення про Управління дотримання прав людини Національної поліції України», із внесеними змінами та доповненнями відповідно до наказу Національної поліції від 18 листопада 2020 року № 890): а) забезпечення контролю за дотриманням прав і свобод людини поліцейськими, державними

службовцями та іншими працівниками поліції під час надання поліцейських послуг; б) здійснення організаційного забезпечення діяльності та контролю за роботою ізоляторів тимчасового тримання; в) організація взаємодії органів поліції з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, іноземними (міжнародними) організаціями з питань дотримання рівних прав та можливостей жінок та чоловіків та інше [153].

2. Департамент кіберполіції (ДКП, Наказ Національної поліції України від 10 листоп. 2015 р. № 85 «Про затвердження Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України»): а) бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням, механізм підготовки, вчинення або приховування яких передбачає використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; б) здійснює сприяння у порядку, передбаченому чинним законодавством, іншим підрозділам Національної поліції у попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень тощо [144].

3. Департамент превентивної діяльності (ДПД, Наказ Національної поліції України від 27 листопада 2015 р. № 123 «Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України», зі змінами, згідно Наказу НПУ від 18 квітня 2019 р. № 377): організація та забезпечення у межах компетенції виконання Національною поліцією України покладених на неї законодавством України функцій щодо підтримання публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, загальної та індивідуальної профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню адміністративних та кримінальних правопорушень, запобігання та протидію домашньому насильству, конвоювання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, взятих під варту, обвинувачених, засуджених

до арешту або позбавлення волі на певний строк, а також охорони їх у залі суду [147].

4. Департамент патрульної поліції (ДПП, Наказ Національної поліції України від 06 листопада 2015 р. № 73 «Про затвердження Положення про Департамент патрульної служби»): а) реалізовує в межах своєї компетенції державну політику у сфері забезпечення публічної безпеки і громадського порядку, охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, безпеки дорожнього руху; б) організовує, забезпечує та контролює діяльність підрозділів патрульної поліції; в) налагоджує та підтримує партнерські відносини з населенням, територіальними громадами та інститутами громадянського суспільства для ефективного виконання завдань патрульної поліції і підвищення довіри населення до неї; г) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчинення правопорушень; д) вживає організаційних заходів для підвищення рівня безпеки дорожнього руху, а також інші функції в межах своїх повноважень та інше [145].

5. Департамент поліції охорони (ДПО, Наказ Національної поліції України № 43 від 06 листопада 2015 року «Про затвердження Положення про департамент поліції охорони»): а) забезпечення фізичної охорони об'єктів державної та приватної власності; б) забезпечення охорони майна громадян; в) забезпечення охорони фізичних осіб; г) виконання інших завдань відповідно до законодавства України та нормативно-правових актів МВС та інше [146].

Отже, для усіх цих департаментів (ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ) є забезпечення реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку.

Забезпечення публічної безпеки і порядку як у звичайних умовах життєдіяльності суспільства та держави, так і в умовах виникнення надзвичайних ситуацій, якою стала російська-українська війна, досягається проведенням єдиної державної політики в галузі забезпечення внутрішньої

безпеки держави, а отже, і публічної безпеки й порядку, реалізацією заходів економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, спрямованих, перш за все, на попередження загроз життєво важливим інтересам держави та суспільства [72, с. 16; 237, с. 50].

До основних завдань ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ належить забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. Зазначене завдання виконується за допомогою організаційно-правових заходів, які захищають громадян, суспільство і державу від злочинів і забезпечують безпечні умови для реалізації прав, свобод та законних інтересів. Д. М. Ластович вказує, що в охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави полягає місце та значення поліцейських послуг в діяльності національної поліції [110]. Але, з метою забезпечення публічного інтересу під час охорони публічної безпеки допускається обмеження конституційних прав і свобод громадянина. При цьому, лише у передбачених Конституцією випадках можуть обмежуватись права і свободи, коли необхідна взаємна гармонізація права або свободи особи з іншими конституційними нормами, засадами або цінностями, а також для забезпечення реалізації охоронюваних цінностей [189, с. 114]. Так, під час військового стану, що був об'явлений, з початку широкомасштабної війни росії проти України, обмежуються права і свободи громадян для виконання завдань захисту національних інтересів [237, с. 54].

Протидія злочинності є завданням, що відображає сутність правоохоронної діяльності державних органів. При виконанні даного завдання здійснюється комплекс організаційно-правових, управлінських та виховних заходів, спрямованих на виявлення й ліквідацію наявної в суспільстві злочинної активності, усунення завданих нею шкідливих наслідків, виявлення та усунення умов і факторів, що сприяють виникненню та процвітанню злочинності [110, с. 142; 237, с. 54].

Важливим завданням є надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Надання поліцією допомоги стосується конкретних ситуацій, в яких вона повинна бути зобов'язана втручатися, наприклад, коли потрібно надати допомогу людині в небезпеці або допомагати людям зв'язатися з іншими органами влади або соціальними службами [204, с. 345]. Це є актуальним під час війни в Україні, коли багато людей потерпають від агресії Росії.

Зауважимо, що сучасні завдання поліції визначаються поняттям «публічні послуги», які виконує поліція, здійснюючи забезпечення публічного порядку та безпеки, охорону прав громадян, протидію злочинності тощо. Надання поліцейських послуг є новелою у діяльності поліції, тому що змінилась направленість її діяльності – допомога населенню, якісний поліцейський сервіс замість карально-репресивних повноважень [102, с. 220].

Реформування Національної поліції України відбувається у зв'язку із зміною суспільних відносин, що відбуваються на певних етапах розвитку суспільства, парадигмою якого стають європейські стандарти у діяльності державних органів. Тому відповідно необхідно закріпити нові принципи діяльності поліції у відповідності до нових обставин життя, що й відбулося з прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178]. Зазначений закон закріпив принципово нові, основи діяльності поліції, які, як зазначив М. П. Гурковський, є сполучною ланкою між нормативними приписами різної галузевої належності, на яких повинна ґрунтуватися робота поліції [52, с. 173].

Для того, щоб зрозуміти значення принципів для діяльності органів національної поліції, а також її структурних підрозділів – ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, необхідно з'ясувати поняття «принцип» як явища.

Принцип перекладається з латинської «*principium*», тобто основа, начало. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української

мови під принципом розуміють основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку, засаду; особливість, покладену в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб творення або здійснення чогось; переконання, норму, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [37, с. 1125].

Існують різні погляди на розуміння «принцип» у філософії: по-перше, принцип розглядається як підстава, з якої слід виходити та якою необхідно керуватися в науковому пізнанні чи практичній діяльності; по-друге, він є внутрішнім переконанням людини, яке визначає її ставлення до дійсності, норми поведінки і діяльності [207, с. 309]. У першому значенні принцип розглядається як фундаментальні положення, первісні начала, найсуттєвіша основа. У другому сенсі, як синонім життєвої позиції, переконання індивіда [237, с. 58]. Отже, принципи – це керівні ідеї, беззаперечні засади, на яких побудована діяльність.

Національна поліція України є державним органом, тому необхідно розглядати саме принципи діяльності державних органів [235]. Під принципами організації й діяльності органів державної влади розуміють законодавчі, відправні засади, ідеї, положення, які виступають основою формування, організації та функціонування органів публічної влади [231, с. 66]. Крім того, як юридична категорія «принцип» виступає у декількох значеннях:

- 1) принципом є основоположна правда (істина), закон, доктрина або припущення;
- 2) принцип – загальне правило або стандарт;
- 3) принцип як сукупність моральних та етичних стандартів;
- 4) принципом є визначена наперед політика або спосіб дії;
- 5) принцип як основа або необхідний якісний складник або елемент, що визначає внутрішню природу або окремі характеристики поведінки [49, с. 74]. Але, повертаючись до дослідження робимо висновки,

що будемо використовувати поняття «принцип» у значенні основоположних ідей, керівних засад діяльності.

Отже, принципами діяльності Національної поліції України є беззаперечні вимоги, керівні ідеї, на яких базується її діяльність, що виражають сутність як державного органу. Звідси, принципами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виступають основоположні ідеї, які покладені у основу діяльності цих органів, при виконанні поставлених перед ним завдань щодо захисту прав, інтересів суспільства і держави.

Принципи діяльності Національної поліції України, будучи основою її діяльності, повинні обов'язково бути закріплені у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність органу держави. Тому відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» принципи її діяльності є: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервності [178].

Принципи діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ відповідають принципам, на яких базується діяльність органів поліції України, тому до них відносяться: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервності. Крім того, діяльність правоохоронних органів базується на специфічних принципах, що характерні для ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ – дотримання режиму секретності, гласних та негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності та попередження адміністративних правопорушень.

Таким чином, принципи діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна поділити на дві групи: перша група – принципи, на яких базується діяльність поліції в цілому, друга група – специфічні принцип, які притаманні кримінальній поліції.

Основоположним принципом діяльності поліції є принцип верховенства права. Він знаходить реалізацію у правотворчій, правоохоронній та правозахисній діяльності держави, це виражається у тому, що закони, повинні бути правовими, тобто відповідати за змістом загальним принципам права справедливості, свободи, рівності, демократизму, гуманізму тощо. Крім того, право має різноманітні форми зовнішнього прояву, як то правові звичаї, що включають такі соціальні регулятори – норми моралі, традиції, звичаї, яким офіційного статусу надає держава, враховуючи їх обумовленість історично досягнутим культурним рівнем суспільства [81].

Слушно зауважує Д.П. Калаянов, що особливу вагу набуває розгляд сучасного стану нормативно-правового опосередкування принципу верховенства права в чинному законодавстві України з точки зору врахування норм, закріплених у європейських правових джерелах із метою вироблення пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового закріплення зазначеного принципу в джерелах права України. Принцип верховенства права має втілюватися в усіх сферах діяльності держави та зайняти домінуюче місце у відносинах за участю поліцейських органів [81], в тому числі ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Принцип поліції – дотримання прав і свобод людини і громадянина знайшов своє втілення у статті 3 Конституції України, яка закріпила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [99]. Сутність правової демократичної держави визначається тим, що права і свободи людини та їх гарантії є головним у її діяльності. При цьому діє принцип взаємної відповідальності, за якого як людини несе відповідальність перед державою, так й держава зобов'язана відповідати перед особою. З цього випливає, що головним завданням держави є закріплення й гарантованість прав і свобод людини є головним.

Одним із шляхів зміцнення та розвитку загальноєвропейських цінностей у цивілізованій державі є діяльність поліції. Але, ефективною вона буде в тому випадку, якщо поліція при здійсненні функцій буде поважати права людини, законність й принципи демократії. У іншому випадку існування загальноєвропейських цінностей у державі можуть опинитися під загрозою. Тому діяльність поліції, в тому числі ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, необхідно розуміти як один із важливих засобів захисту, зміцнення та розвитку загальноєвропейських цінностей – дотримуватися вимог закону, а для поліції – дотримуватися юридичних правил і процедур [20, с. 208].

Дотримання основних прав і свобод людини у діяльності поліції є головною характерною рисою поліції, що служить суспільству, в якому панує закон. Відповідно до ст 20 Додатку до Рекомендації Rec (2001) 10 про Європейський кодекс поліцейської етики організація поліції повинна містити ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини [168].

Зазначимо, що безпека особи є природнім правом людини, а обов'язком, що гарантує безпеку є боротьба з правопорушеннями. Але, засоби, якими використовуються для гарантування безпеки можуть нести реальну загрозу правам людини. Вірніше, вони можуть стати загрозою, якщо будуть порушені умови, за яких обмеження прав людини залишаються допустимими і навіть необхідними елементами демократичного суспільства. Саме тому боротьба з правопорушенням є ефективною, настільки наскільки правоохоронні органи дотримуються прав людини [20, с. 209]. Таким чином, вся діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ повинна бути направлена на захист прав і свобод людини і громадянина усіма способами.

Принцип законності як принцип діяльності поліції, виражається в тому, вся робота правоохоронних органів здійснюється на основі чіткого та

неухильного дотримання законів і підзаконних нормативних актів. ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, захищаючи в межах своїх повноважень права та свободи громадян від протиправних посягань, тим самим послідовно забезпечують законність в Україні. ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у своїй діяльності керуються Конституцією України та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України.

Усі підрозділи поліції реалізують свою діяльність публічно, при цьому це стосується інтересів громадян. З цього випливає, що порушення законності, які завдають збитків інтересам громадян, порушують інтереси держави.

Забезпечення законності в діяльності правоохоронних органів являє собою створення такого адміністративно-правового режиму в суспільстві, при якому вся система органів, виконуючи функції щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, правопорядку, зобов'язана, з одного боку, чітко дотримуватись вимог законів, а з іншого – вимагати від посадових осіб та громадян безумовного виконання цих законів та інших законодавчих актів, здійснювати правоохоронні та правозастосовні заходи для зміцнення правопорядку в державі [20, с. 209]. Таким чином, принцип законності означає не тільки дотримання законів посадовими особами та державними органами, створюючи тим самим підстави та умови дотримання зазначеного принципу й громадянами.

Законність у діяльності поліції реалізується певних формам: здійснення нагляду за виконанням працівниками поліції законів та законодавчих актів; точне й неухильне виконання та дотримання працівниками поліції нормативно-правових актів; дотримання службової дисципліни. Систематичне підвищення правової культури, спеціальної підготовки, удосконалення моральних якостей кожного працівника є необхідною умовою зміцнення законності в поліції. Недостатня якість такої роботи, або взагалі її відсутність може призвести до порушень законності. Крім того, забезпечення законності в повсякденній практичній діяльності поліції вимагає також

значної організаційної роботи, що здійснюється за допомогою системи організаційно-правових методів, котрі надають можливість попереджувати, виявляти та своєчасно припиняти порушення законодавчих актів [20, с. 209]. Отже, правовиховна діяльність та самовиховання є важливим чинником зміцнення законності у діяльності працівників поліції взагалі та працівників ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ зокрема.

Одним із базових принципів діяльності поліції є принцип відкритості та прозорості. В цьому принципі є пов'язані між собою дві складові. Першою складовою є відкритість, що являє собою обов'язок державної влади із забезпечення можливості вільного доступу громадян до здійснення управління державними справами [51, с. 6]. Вона дає змогу громадянам отримати адекватне уявлення та сформувані критичне судження про функціонування НПУ на засадах демократичності [91, с. 44; 237, с. 80].

Другою складовою зазначеного принципу є прозорість, котра передбачає встановлення умов, що забезпечують залучення громадян та інших осіб до прийняття управлінських рішень за рахунок створення і гарантування високого рівня їх обізнаності щодо змістового та процедурного аспектів державно-управлінської діяльності [51, с. 6]. Це допомагає впливати на рішення та діяльність поліції, але з урахуванням обмежень, встановлених чинним законодавством України, зокрема кримінально-процесуальним [237, с. 80].

Важливим принципом діяльності поліції у демократичній державі є принцип політичної нейтральності, що передбачає заборону реалізації у роботі поліції політичної діяльності, висловлювання під час виконання службових обов'язків власних політичних думок та демонстрації переконань. Заслуговує на увагу погляд Д. С. Денисюка, який зазначає, що, враховуючи особливості реалізації принципу політичної нейтральності, доречним вбачається більш деталізувати цей принцип, тому що неякісне його застосування призведе до погіршення загальної ефективності роботи. Потрібно розробити системи менеджменту та механізми виконавчого

контролю (розмежування компетенції, усунення дублювання повноважень), які зведуть до мінімуму можливість прийняття керівництвом рішень безпосередньо під впливом політичних сил або ж під впливом власних політичних уподобань [57, с. 68; 235, с. 122]. Дійсно, політичний плюралізм у демократичному суспільстві передбачає багатоманітність політичних поглядів, але якщо суб'єкт, наділений державно-владними повноваженнями, то вони можуть бути використані для превалювання однієї політичної сили над іншою, що призведе до авторитарних проявів. Особливо важливим цей принцип є для ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, тому що ці органи виконують специфічні функції.

Принципом, що відображає європейський напрям поліцейського законодавства, й практичної діяльності поліції є принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства, сутність якого полягає у налагодженні тісної співпраці поліції з місцевими органами та територіальними громадами, міським населенням або окремими громадянами. Стаття 11 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII визначає, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [178]. Тобто йдеться про так звану концепцію «Community Policing», де поліція та громада спільно вирішують нагальні питання місцевого рівня [241].

Ще одним принципом, на якому базується діяльність поліції взагалі та ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є принцип безперервності. В. І. Фелик вказує, що принцип безперервності полягає в тому, що поліція здійснює превентивні дії постійно, безперервно та цілодобово, у тому числі під час патрулювання, припинення інших правопорушень та злочинів [216, с. 41].

Але на думку певних науковців цей принцип необхідно більш чітко закріпити у статті нормативно-правового акту, з огляду на формально-визначеність права. Наприклад, Д. С. Денисюк, Г. Шевчук зазначають, що деякі аспекти цього принципу є незрозумілими, наприклад: чи можна звертатися до поліцейського по допомогу поза його службою (не під час виконання ним своїх обов'язків); надати допомогу – це його право чи обов'язок; чи буде він нести відповідальність за ненадання допомоги; і чи буде поширюватися на поліцейського соціально-правовий захист, якщо він отримає поранення або ушкодження у певних випадках під час несення служби [56; 235, с. 123].

Не можемо не погодитись з Є. П. Шилом, який зазначає, що принципу надає визначеності, по-перше, присяга працівника поліції [237, с. 75]. У статті 64 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII передбачено, що особа, яка вступає на службу в поліцію, присягається вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави [178]. Тобто працівник поліції у будь-якому разі зобов'язаний охороняти права і свободи людини. По-друге, ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, також підкріплює визначеність принципу. Відповідно до неї поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він обіймає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції [178].

Таким чином, сутність принципу безперервності у діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ полягає у тому, що ці органи будучи структурними підрозділами поліції, яка функціонує без вихідних та

святкових днів, цілодобово, безупинно, також діють безперервно. Особливо ми можемо це бачити під час військового стану. З другого боку принцип виражається в тому, що поліцейський незалежно від того, виконує він свої службові обов'язки чи ні, у разі отримання повідомлення або виявлення подій, що посягають на права та свободи, повинен застосувати всі наявні у нього знання та засоби для рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, припинення вчинення кримінального правопорушення і повідомити про це найближчі компетентні органи [237, с. 76].

Друга група принципів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ – конспірації, гласних та негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності та дотримання режиму секретності є специфічними та притаманні оперативним підрозділам.

Принцип конспірації забезпечує приховання та утаювання від об'єктів оперативно-розшукової діяльності та іншого оточення фактичних цілей, завдань, заходів і засобів проведеної оперативно-розшукової діяльності організаційних і тактичних аспектів її здійснення [219, с. 117].

Конспірація передбачає дотримання таких правил поведінки, застосування таких методів, способів, прийомів, за допомогою яких забезпечуються скритність проведених оперативно-розшукових заходів, дій їхніх суб'єктів, зашифровка цілей і об'єктів оперативно-розшукових заходів, збереження в таємниці відносин співробітництва та інформації (відомостей, фактичних даних), що є результатом (продуктом) такого співробітництва [219, с. 117]. Значення цього принципу стає більш важливим під час військового стану.

Принцип дотримання секретності впливає із попереднього принципу й не є тотожним йому. Він виражається у виконанні приписів, які містяться у законах й підзаконних нормативно-правових актах, таких як Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-ХІІ [167], Порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях від

18.12.2013 № 939 [156] та інших. Варто зазначити, що режим секретності характеризує організаційно-правову форму діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, а конспірація є організаційно-тактичною формою.

Принцип гласних та негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності означає, що ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ використовують у єдності гласні й негласні заходи оперативно-розшукової діяльності. Під гласністю потрібно розуміти проведення оперативно-розшукових заходів, зміст, мета, учасник яких не приховуються. Негласність означає неочевидність, скритність проведення оперативно-розшукових засобів від осіб, які в них не беруть участь. При цьому на перший погляд може здатися, що це є протиріччям використовувати й гласні й негласні засоби, але для найбільш ефективної роботи їх використання є обґрунтованим.

Діяльність Національної поліції України, базуючись на принципах, має мету і виконує завдання, які знаходять свій вираз у основних напрямках її діяльності, які серед науковців й практиків дістали назву «функцій державних органів».

Науковці вважають, що функції державних органів відображають зміст їх діяльності, значною мірою визначаючи його сутність і соціальне призначення [190]. Функції охоплюють комплекс способів, методів, прийомів і дій, які забезпечують виконання певних завдань і досягнення цілі. Функції поліції реалізують уповноважені суб'єкти (посадові особи), які несуть юридичну відповідальність за обґрунтованість і законність конкретних дій [108, с. 125].

Таким чином, спільними функціями ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є основні напрямки діяльності, завдяки яким забезпечується виконання завдань й досягнення мети, поставлених перед ним.

Спільні функції ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна поділити на такі групи в залежності від сфери дії: перша група – протидія злочинності, її профілактика та попередження; друга група забезпечення громадського

порядку, громадської безпеки; третя група – забезпечення нормального та безпечного функціонування установ, організацій, підприємств. До першої групи належать: запобігання кримінальним правопорушенням з мотивів расової, національної, релігійної, політичної та іншої нетерпимості; попередження, виявлення та припинення правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; протидія правопорушенням проти довкілля, які посягають на життя та здоров'я людей; попередження, виявлення та припинення в межах компетенції злочинів проти авторитету органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян; запобігання злочинам проти безпеки та незалежної діяльності журналістів; запобігання злочинам, які перешкоджають діяльності державного чи громадського діяча; попередження, виявлення, припинення протиправних посягань на особисті права, свободи і законні інтереси громадян України, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, а також законні інтереси держави. До другої групи відносяться: запобігання організації масових заворушень і протиправних дій, які посягають на громадський порядок; протидія провокування масових заворушень та інших протиправних дій, які посягають на громадський порядок, поширення матеріалів із закликами до насильства, жорстокості, розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, у тому числі з використанням засобів масової інформації. Третя група складає такі спільні функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, як: недопущення протиправних дій, які порушують нормальну роботу об'єктів інфраструктури та життєзабезпечення населення, охорона майна та життя громадян, протидія створенню та діяльності не передбачених законом воєнізованих чи збройних формувань [248].

1.3. Нормативно-правові засади діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави

Державні органи діють у межах спеціально-дозволеного типу правового що передбачає принцип «заборонено все, за винятком того, що прямо дозволено законом» [211, с. 392]. Це означає, їх діяльність у суворій відповідності із законодавством. Необхідність зазначеного принципу викликана тим, що органи держави наділені державно-владними повноваженнями, котрі передбачають застосування примусу у тому числі. Тому, важливим постає питання нормативно-правових засад діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Питання нормативно-правових засад у своїх працях розглядали такі науковці: О. М. Бандурка [7], Ю. П. Битяк [9], М. В. Возник [40], І. С. Гриценко [49], Р. В. Миронюк [120], С. П. Поляк [154], О. С. Проневич [189], Е. Шевченко [233], Є. П. Шило [236; 237] та інші.

Разом з тим, слід зазначити, що немає єдиного підходу серед науковців на розуміння терміну. Вони використовують як тотожні поняття «правові засади», «правова основа», «нормативно-правові засади». Крім розбіжностей термінологічних, відсутній єдиний погляд на дефініцію визначеного терміну.

Підтримуємо думку Д. О. Кошикова, який вважає, що науковці розглядають поняття «правові засади» у трьох значеннях:

По-перше, як систему нормативно-правових актів, що регулює певну сферу суспільних відносин або функціонування їх суб'єктів;

По-друге, як норми права, що встановлюють певні правила діяльності суб'єктів суспільних відносин, що містяться в законодавчих актах;

По-третє, як керівні начала (принципи) відповідної діяльності окремих органів, що закріплені нормами відповідних нормативно-правових актів [104, с. 166].

Представником першого погляду є, наприклад, М. Мазепа, який вказує, що адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної

служби охорони при МВС України являють собою систему нормативно-правового забезпечення її правоохоронної діяльності, яку складає сукупність законів та підзаконних нормативних актів, що створюють правове поле для її належної організації та функціонування [115, с. 8].

Розділяючи вищезазначену позицію, на думку К. В. Муравйова, правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань – це система нормативно-правових актів, якими визначаються юридичні підстави, порядок, межі та ключові орієнтири з урахуванням яких відбувається здійснення такої політики [123, с. 157].

Підтримує його погляд й О. І. Безпалова, яка зазначає, що правовими засадами реалізації державної політики у правоохоронній сфері є нормативно-правові акти [25, с. 89].

Отже, представники першого погляду пов'язують поняття нормативно-правових засад з формою зовнішнього прояву права, тобто нормативно-правовими актами, що являють собою офіційний письмовий документ певної форми виразу, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, спрямований на регулювання суспільних відносин визначеної сфери, що містить норми права, має неперсоніфікований характер, розрахований на неодноразове застосування невизначеним колом суб'єктів і забезпечується державою [212, с. 159].

Друга група правників зосереджує свою увагу на розумінні правових засад як сукупності норм права, які містяться у нормативно-правових актах, що регулюють визначені суспільні відносини.

Так, М. І. Шатерников визначає правові засади діяльності господарських судів як непорушні правила діяльності місцевих, апеляційних та касаційного господарського суду щодо захисту порушених або оспорюваних прав й охоронюваних законом інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, вжиття заходів, спрямованих на запобігання

правопорушенням, а також діяльності, пов'язаної із організацією господарського судочинства [230, с. 112].

Розділяючи вищезазначену позицію, Е. Шевченко розглядає правові засади як за своєю сутністю базові норми права, але які своє безпосереднє втілення знаходять у відповідних нормативно-правових актах, що визначають особливості статусу державного органу [233, с. 166-168].

Таким чином, правники звертають увагу на те, правові засади в основі своїй мають правило поведінки, що наділяє суб'єктів правами й обов'язками, яким є норми права, що являє собою формально визначене правило загального характеру, що встановлене чи санкціоноване державою або іншим уповноваженим суб'єктом правотворчості з метою регулювання чи охорони суспільних відносин та забезпечується можливістю застосування примус [212, с. 132]. Але, однією із ознак норми права є її формально-визначеність, тобто вона знаходить свій вираз у формі права, якою й є нормативно-правовий акт.

Третя позиція науковців – ототожнювати правові засади із принципами.

Наприклад, на думку В. Назаров та Г. Омеляненко засадами кримінального провадження є виражені в кримінально-процесуальному праві вихідні нормативно-керівні начала, що характеризують його зміст і закріплені в ньому закономірності, що набули нормативного закріплення в Конституції України, Кримінально-процесуальному кодексі та в інших законодавчих актах [124, с. 31].

Отже, прибічники зазначеного погляду головним у розумінні сутності правових засад вважають їх визначення через поняття принципи. Принципами права визначають науковці є найбільш загальні та стабільні засади, що сприяють утвердженню, забезпеченню і захисту суспільних цінностей, виражають сутність права та визначають напрями його подальшого розвитку [212, с. 121].

Як ми говорили раніше, науковці поряд із терміном «правові засади» використовують поняття «правова основа», застосовуючи їх як синоніми, або як дуже близькі за змістом терміни.

Якщо говорити про організацію й діяльності органів публічної влади взагалі, то на думку Б. Б. Мельніченка правовою основою є система нормативних актів, що визначають функції, компетенцію, форми і методи діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, а також їх структурних підрозділів [118, с. 174].

А. Є. Голубов розглядає, що правова основа провадження в справах про злочини неповнолітніх являє собою системне утворення, яке складається з різних за своєю правовою природою, юридичною силою та змістом нормативно-правових актів, але єдиних у їх призначенні – містити в собі правові норми, якими регулюється правозастосовна діяльність в межах вказаного провадження [44, с. 141].

У нормативно-правових актах, що регулюють відносини у сфері адміністративного права, правова основа (адміністративної реформи) визначається як нормативно-правові акти, які є відправною точкою і механізмом забезпечення даної реформи [115].

Крім того, у нормативно-правових актах, що регулюють діяльність правоохоронних органів, правовою основою, визначають сукупність нормативних актів: Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Верховної Ради України, акти Кабінету Міністрів України та інше [178].

Таким чином, науковці підкреслюють, що правова основа – це сукупність нормативно-правових актів, які закріплюють порядок створення, організації та функціонування державних органів, в тому числі Національної поліції України.

Іншу думку має С. Г. Серьогіна, яка зазначає, що правова основа являє собою сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які

виникають у процесі організації й функціонування органів публічної влади, закріплюють елементи їх організації і діяльності [58, с. 223].

С. П. Поляк, підтримуючи вищезазначену позицію, розуміє під правовою основою оперативно-розшукової діяльності з протидії втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність закріплені в нормативно-правових актах, науково обґрунтовані, теоретично осмислені та викликані практичною необхідністю правила, що визначають правові, організаційні й тактичні положення використання оперативно-розшукових можливостей з метою забезпечення легальної діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів [154, с. 88-89].

К. Л. Бугайчук, доєднуючись до інших правників, визначає правову основу діяльності Національної поліції України як сукупність правових норм, що закріплюються у національних та міжнародних нормативно-правових актах і регулюють суспільні відносини, які виникають в процесі її діяльності із надання поліцейських послуг в сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, надання послуг з допомоги особам, які її потребують, а також у сферах публічного адміністрування та взаємодії із іншими органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськістю [35, с. 129].

При цьому правники акцентують увагу на нормі права як на головному елементі правової основи, що врегульовує правовий статус державного органу, тобто його компетенцію, що включає в себе державно-владні повноваження, предмет відання та юридичну відповідальність за неналежне виконання своїх службових обов'язків або вчинене правопорушення.

Отже, науковці поняття «правова основа» як й поняття «правові засади» розуміють у декількох значеннях:

- систему нормативно-правових актів, на підставі яких здійснюється відповідна суспільно-значима діяльність органів держави;
- сукупність правових норм, які встановлюють правила поведінки фізичних чи діяльності юридичних осіб.

Отже, потрібно визначитись, якими терміном необхідно послуговуватись при визначенні нормативно-правових засад діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Словник української мови визначає поняття «засада» як 1. Основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; 2. Вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки [202, с. 300]. При цьому термін «основа» тлумачиться як: 1) Головні засади, підвалини чого-небудь; 2) Провідні принципи, правила, якими хто-небудь постійно керується в житті, діяльності [202, с. 775].

Можна зробити висновок, що термінологічно поняття «основа» та «засада» є тотожними.

Наступним проблемним питанням є визначення поняття нормативно-правові засади.

Цікавою є позиція Д. О. Кошикова, який пропонує розуміти поняття правові засади у широкому значенні й у вузькому значенні.

У вузькому значенні науковець розуміє правові засади у якості керівних принципів чи напрямів реалізації державної політики в сфері забезпечення економічної безпеки, що закріплені відповідними нормами права. В широкому значенні правові засади він розглядає як сукупність певних інституційних та організаційних правил, алгоритмів, процедур, параметрів реалізації державної політики в сфері економічної безпеки, які закріплені у нормах права, що містяться в законах та підзаконних актах України. Правник, в цьому випадку, ототожнює правові засади та принципи, при чому які закріплені у нормативному акті – законі, концепції, стратегії, пояснює це тим, що термін «принцип» у багатьох наукових працях визначається через поняття «правила», «начала», «керівні засади», «ключові ідеї» тощо [104, с. 168]. Але ми не зовсім згодні із зазначеною позицією автора, тому що не всі принципи права знаходять своє втілення у нормативно-правових актах.

Широкий підхід дозволяє, на думку науковця, відійти від розуміння принципів, як правових засад. Він вважає, що правові засади є різноманітними нормами права, на підставі яких здійснюється реалізація державної політики в сфері забезпечення економічної безпеки. Зазначені положення закріплюють мету та завдання державної політики, основних суб'єктів її реалізації, їх повноваження, предметну та територіальну підвідомчість, межі юридичної відповідальності за порушення норма права. Правник ототожнює термін «правові засади» й поняття «правова основа», що є комплексним, правовим підґрунтям реалізації державної політики у зазначених сферах [104]. З такою тезою науковця можна погодитись, тому що вище вказували на те, що поняття «засади» та «основи» є взаємозамінними.

Вважаємо, що поняття «нормативно-правові» відображає зв'язок з розумінням засад із системою нормативно-правових актів.

Отже, нормативно-правовими засадами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є система нормативно-правових актів, які визначають мету й завдання, принципи створення й побудови, предмет відання, повноваження та організацію діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, що створюють основу для здійснення ними ефективної діяльності.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII правову основу її діяльності складають міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [178]. Таким чином, нормативно-правові засади діяльності Національної поліції України прямо врегульовані у законі.

Варто зазначити, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, як структурні підрозділи Національної поліції України, у своїй діяльності щодо

захисту прав, інтересів суспільства і держави керуються: Конституцією України та законами України, указами Президента України і постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами України, а також іншими нормативно-правовими актами, у тому числі нормативно-правовими актами МВС України. Тим самим закріплюючи принцип субординації і підпорядкованості у діяльності департаментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Як відомо, за юридичною силою всі нормативно-правові акти поділяють на закони й підзаконні нормативно-правові акти [212, с. 161].

Конституція України від ід 28.06.1996 № 254к/96-ВР у статті 9 закріплює, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [99]. В той же час, й Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII встановлює норму відповідно до якої діяльність поліції регулюється міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [178]. Можна стверджувати, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у своїй діяльності керуються міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України.

Основоположним міжнародним актом, якими керуються ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ при здійсненні ними функцій захисту прав, інтересів громадян і держави є Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року [69]. Відповідно до статті 2 якої кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму

суверенітеті [69]. Важливість керуватися у своїй діяльності основоположною Декларацією викликана ще й тим, що однією із головних функцій, яку виконують ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є запобігання кримінальним правопорушенням з мотивів расової, національної, релігійної, політичної та іншої нетерпимості. Зрозуміло, що у Декларації закріплено загальні положення, якими необхідно керуватися ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у своїй діяльності, тому, як правило, у подальшому її норми розкриваються у інших деклараціях й імплементуються у національне законодавство.

Загальну Декларацію доповнюють й розширюють інші конвенції із цих питань. Так, у Декларації про ліквідацію усіх форм расової дискримінації від 07.09.2001 року зазначається, що ніяка держава не повинна за допомогою поліцейських заходів або іншими способами заохочувати, захищати або підтримувати будь-яку дискримінацію за ознакою раси, кольору шкіри або етнічного походження, яку проводять будь-які групи, установи або окремі особи [54]. Таким чином, підкреслюється, що поліція не має права у своїй діяльності посягати на права людей, організацій або груп, виходячи з їх раси, кольору шкіри або етнічного походження.

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21.12.1965 року закріплює, що кожна держава-учасниця зобов'язується не чинити щодо осіб, груп або установ будь-яких актів чи дій, пов'язаних з расовою дискримінацією, і гарантувати, що всі державні органи і державні установи, як національні, так і місцеві, діятимуть відповідно до цього зобов'язання [55]. ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як структурні підрозділи МВС – не повинні у своїй діяльності здійснювати расову дискримінацію.

ОБСЄ надає загальну характеристику злочинам з мотивів нетерпимості – це злочинні дії, мотивовані упередженням щодо певних груп людей. Мотивацію упередженості можна визначити загальноновизнаними негативними думками, стереотипними припущеннями, нетерпимістю або ненавистю,

спрямованими до певної групи, яка має спільні характеристики, такі як раса, етнічна приналежність, мова, релігія, національність, сексуальна орієнтація, стать чи будь-яка інша фундаментальна характеристика [243]. Отже, на міжнародному рівні закріплюються поняття, якими повинні послуговуватись у своїй діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

В свою чергу, як підкреслювалось, міжнародно-правові акти стають підставою для видання нормативно-правових актів національного законодавства, що регулюють діяльності Національної поліції взагалі й діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ зокрема. Норми міжнародних актів, у більшості випадків, можуть виступати підставою для оскарження дій співробітників поліції в міжнародних судових органах, зокрема у Європейському суді із прав людини [35, с. 126]. Тому, у своїй діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ повинні керуватися їхними положеннями, включаючись при цьому у програму підвищення кваліфікації працівників поліції, бути обов'язковими для опанування в системі службової підготовки, створюючи підґрунтя для підготовки висококваліфікованих кадрів.

Найвищою юридичною силою серед нормативно-правових актів наділена Конституція України. Вона є програмним документом, у якому закріплені, основи суспільного й державного ладу. Відповідно до Конституції України створюється система нормативно-правових актів, які повинні відповідати, не суперечити їй. Виходячи з цього, вона є базою для законодавства України, що регулює діяльність правоохоронних органів, відповідно до її положень видаються закони й підзаконні акти, що закріплюють повноваження і функції Національної поліції України [99].

У Конституції закріплені загальні принципи, на підставі яких реалізують свою діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ. Головним принципом правової держави, якою є Україна, відповідно до основного закону є принцип верховенства права, закріплений у статті 3 Конституції України, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються

найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [99]. Отже, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у своїй діяльності повинні суворо дотримуватись закону, тобто можуть виконувати лише ті функції, які прямо передбачені законом.

Виконуючи завдання, які поставлені перед ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, вони забезпечують дотримання прав і свобод людини, які закріплені у розділі II Конституції України та гарантуються державою [99]. Так, виконуючи свої функції, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ повинні діяти згідно статті 24 Конституції України, що закріплює тезу відповідно до якої, не може надавати особам будь-яких привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [99]. Таким чином, положення міжнародних актів знайшли закріплення у національному законодавстві України.

Також Основний закон закріплює основи поведінки поліцейських при виконанні ними своїх службових обов'язків. Наприклад, стаття 28 Конституції України зазначає, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [99]. Виходячи з цього, працівникам ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, використовуючи поліцейські заходи, заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [35, с. 127].

У своїй діяльності правоохоронні органи не повинні порушувати природні права людини, такі як свобода, особиста недоторканість. Це прямо закріплено у статті 29 Конституції України – ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [99]. У разі необхідності запобігти злочинові чи його припинити ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можуть застосувати тримання особи під вартою як

тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Тобто, як ми можемо бачити, при цьому кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника [99]. Отже, цією статтею Конституції України підкреслюється, що природні права людини у правовій державі не повинні порушуватись, а захищатися всіма засобами.

Департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ відносяться до Кримінальної поліції, тому у своїй діяльності застосовують, наприклад, негласні слідчі розшукові заходи. При цьому ці органи чітко повинні дотримуватись статей 30, 31, 32 Конституції України відповідно до зазначених статей 1) не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду; 2) особі гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; 3) не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [99]. Виходячи з цього захищаються права людини на недоторканість житла, таємницю захист конфіденційної інформації. Таким чином, в Конституції України закріплені основні принципи здійснення повноважень ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Подальше розкриття положень Конституції України щодо діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ знаходять своє закріплення у Законі, який регулює діяльність Національної поліції взагалі й діяльність кожного Департаменту зокрема. Таким законодавчим актом є Закон України «Про Національну поліцію України» від від 02.07.2015 № 580-VIII. У Законі закріплені завдання поліції 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3)

протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [178]. Отже, ці завдання покладені на ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як структурних підрозділів Національної поліції України.

Крім того, Закон України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 № 580-VIII врегульовує принципи діяльності поліції, а таким чином й принципи діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ. До них належать: верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави; законності, згідно з яким поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; відкритість та прозорість, що означає поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України; політична нейтральність, що виражається в тому, що поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності; взаємодія з населенням на засадах партнерства, що означає, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб; безперервність, тобто поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань, що виражається в тому, що кожен має право в будь-який час звернутися за допомогою до поліції або поліцейського [178]. Отже, Закон закріплює основоположні, керівні ідеї, які висуваються до діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ. Відповідність діяльності Департаментів НПУ принципам правової демократичної держави говорить про європейський вектор розвитку нашої держави, наближення її до держав Європи, що неодноразово на сьогоднішньому етапі було доведено діяльністю правоохоронних органів.

Зазначаємо, що в Законі України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 № 580-VIII закріплюється система поліції, яка складає: 1) центральний орган управління поліції; 2) територіальні органи поліції. При цьому до складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань [178]. ДГІДПЛ, ДПД – є структурними підрозділами центрального органу управління поліції, а ДКП, ДПП, ДПО – є міжрегіональними територіальними органами НПУ.

Повноваження Національної поліції, а отже її структурних підрозділів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ знайшли своє врегулювання у Законі України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 № 580-VIII, які можна поділити на основні та додаткові [178]. Основні повноваження, в свою чергу, можна поділити на профілактичні, тобто здійснення заходів по попередженню правопорушень; повноваження, що припиняють вчинення правопорушення.

Додатковими повноваженнями є повноваження, які мають право виконувати ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виключно відповідно до закону. До них належать повноваження, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [178]. Виходячи з того, що з 24 лютого 2022 року в Україні відбувається широкомасштабна війна з Російською федерацією, питання щодо виконання ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ додаткових повноважень стало на часі, й набуло великого значення для досягнення нашою державою перемоги над агресором.

Крім того, у Законі України «Про Національну поліцію України» від 02.07.2015 № 580-VIII закріплюються порядок та підстави застосування поліцейських заходів, процедури добору на посаду поліцейського, порядок проходження служби в поліції, соціальний захист та матеріально-технічне забезпечення поліцейських [178].

Діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ регулюється також іншими законами України. При цьому закони, в залежності від внутрішньої узгодженості норм права можна поділити на кодифіковані та некодифіковані. До кодифікованих нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ відносяться: Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [106], Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [107], Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [94]. Кодифіковані нормативно-правові акти зручні у використанні працівниками департаментів, тому що норми права у них логічно розташовані, їх зміст змінений й приведений у відповідність одна одній.

Так, Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [106], закріплює склади кримінальних правопорушень попередження, виявлення та припинення яких відноситься до функцій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, як то кримінальні правопорушення з расової, національної, релігійної, політичної та іншої нетерпимості; правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; правопорушення при масових заворушеннях і протиправних діях, які посягають на громадський порядок і спокій; злочини проти органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян. Отже, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ попереджають, протидіють, виявляють та припиняють, в межах своєї компетенції правопорушення, передбачені Кримінальним кодексом України. Зрозуміло, що виключно при наявності складу правопорушення, передбаченого законом, поліцейські департаментів

ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ мають право притягати до юридичної відповідальності осіб, які його вчинили.

Не викликає сумніву, те що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ входять до складу кримінальної поліції, надає особливого значення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ [180] для здійснення його функцій у межах повноважень при проведенні оперативних заходів.

Так, в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ [180] визначено поняття, завдання, принципи, підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, підстави проведення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції, обов'язки та права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Усі ці положення реалізуються у процесі діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Так, відповідно до статті 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ «оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [180]. У статті 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ під принципами оперативно-розшукової діяльності розуміють принципи верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [180]. Відповідно до статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ, підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є: наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину [180]. Таким чином, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-ХІІ

розкриває засади оперативно-розшукової діяльності, на яких базується зазначена діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Цікавою є думка І. Р. Шинкаренка, яка висвітлюючи систему правових засад організації оперативно-розшукової діяльності, розподіляє їх на: а) законодавчі акти, до яких відносить правові засади діяльності усіх органів державної влади, сутність оперативно-розшукової діяльності; правові основи за окремими напрямками боротьби зі злочинністю; б) нормативні акти, до яких відносить загальні положення оперативно-розшукової діяльності ОВС, завдання та компетенцію оперативних підрозділів щодо протидії злочинності, регламентацію проведення окремих оперативно-розшукових заходів; в) міжнародно-правові договори [238, с. 24; 154, с. 89]. Підтримуємо зазначену позицію, тому що вона виражає й наш погляд на поняття нормативно-правових засад ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Наступною великою групою нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є підзаконні акти. До нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вказаних департаментів, належать укази і розпорядження Президента України. Так, до них належать Указ Президента «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 07.02.2008 року № 109/2008 [183]; Указ Президента «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24.03.2021 року № 119/2021 [179] та інші.

Крім того, до актів Кабінету Міністрів України, що регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ відносяться: постанову «Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» від 16.09.2015 року № 730 [187]; Положення про Міністерство внутрішніх справ України від 28.10.2015 року № 878 [148]; Положення про Національну поліцію України від 28.10.2015 року № 877 [149] та інші.

Важливе місце серед підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є відомчі накази та інструкції, які спрямовані на виконання законів. Вони детально та зрозуміло, на основі розробки їх досвідченими практичними працівниками, допомагають втілити в життя положення законодавчих актів, створюючи теоретичний механізм та виступаючи правовою основою для діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ [154, с. 90].

На думку Н. Є. Філіпенко нормативно-правові акти підзаконного характеру також є частиною нормативного регулювання, а для визнання відомчих нормативних актів правовими джерелами оперативно-розшукової діяльності необхідне дотримання наступних умов: 1) наявність безпосереднього посилання закону на конкретний підзаконний акт або ситуацію, що підлягає детальній регламентації на рівні підзаконного акта; 2) державна реєстрація у Міністерстві юстиції України відомчих правових актів, що стосуються прав та законних інтересів громадян або таких, що мають міжвідомчий характер [217, с. 41; 154, с. 88].

До відомчих актів відносяться накази МВС, керівника Національної поліції, який видає та підписує їх в межах власних повноважень відповідно до ст. 22 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580-VIII [178]. Керівники органів, підрозділів, закладів та установ поліції відповідно до повноважень, визначених законом, іншими нормативно-правовими актами мають право видавати накази по особовому складу.

Діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ регулюється наступними наказами МВС та Національної поліції України: «Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України» від 15.11.2017 року № 930 [174], Порядок присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань від 12.03.2016 року № 177 [173], а також Положення «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини» [153], Положення «Про департамент кіберполіції»

[144], Положення «Про департамент превентивної діяльності» [147], Положення «Про департамент патрульної поліції» [145], Положення «Про департамент поліції охорони» [146].

Таким чином, нормативно-правовими засадами діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є сукупність нормативно-правових актів, що включають в себе три рівні: законодавчі акти, підзаконні акти та міжнародні акти, ратифіковані Верховною Радою України.

Висновки до першого розділу.

Система Національної поліції України являє собою сукупність структурних елементів (департаментів, відділів, підрозділів, служб), що входять до складу поліції та виконують завдання та функції, які відповідають меті поліції.

Національна поліція України наділена всіма ознаками системи: має мету є цілеспрямованою; включає в себе пов'язанні та взаємодіючі між собою елементи, тобто цілісність; є динамічною системою, що виражається в тому, що вона постійно змінюється й прогресує.

Розглянуто, що Національна поліція України, побудована за принципами територіальності функціональності. Принцип територіальності передбачає, що всі органи, які входять в систему поділяються на вищі та територіальні органи, що відповідає адміністративно-територіальному устрою України. Відповідно до принципу функціональності державні органи побудовані в залежності від їх функцій, завдань та специфіки діяльності органу держави.

Висвітлено, що Національної поліція України діяє на підставі методів субординації та реординації, що сприяє виконанню його функцій та завдань із захисту прав і свобод людини і громадянина, встановленню правопорядку в державі. Метод субординації визначається як метод регулювання відносин

у внутрішній організації Національної поліції, встановлення підпорядкованості суб'єктів один одному. В свою чергу, метод реординації є протилежним методом і являє собою зворотні управлінські відносини, що існують переважно у вигляді реакції нижчого органу на управлінський вплив вищого.

Розкрито, що відповідно до територіального принципу ДГІДПЛ, ДПД – є структурними підрозділами центрального органу управління поліції, а ДКП, ДПП, ДПО – є міжрегіональними територіальними органами НПУ.

Розкрито, що за принципом функціональності Національна поліція поділяється на структурні елементи в залежності від сфери функціонування: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення.

Зазначено, що відповідно до функціонального принципу ДГІДПЛ, ДПД – є структурними підрозділами центрального органу управління поліції, а ДКП, ДПП, ДПО – є міжрегіональними територіальними органами НПУ утворюється для виконання визначених законом «Про Національну поліцію» завдань з реалізації державної політики за певними напрямками діяльності центральних та міжрегіональних територіальних органів виконавчої влади.

Визначено, що поняття мета й завдання співвідносяться як загальне і конкретне, де завдання безпосередньо пов'язані із загальною метою, на досягнення якої спрямоване виконання завдання. При цьому, наявність поставленої мети дає змогу визначити завдання діяльності державних органів.

Набуло подальшого розуміння, що спільною метою діяльності територіальними органами є забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, що є результатом їхньої діяльності, який досягається через виконання покладених на ці органи завдань.

Висвітлено, що особливість завдань, які виконують територіальними органами заключається в тому, що з одного боку вони здійснюють публічні послуги, а з другого боку, реалізують особливі завдання у сфері оперативно-розшукової діяльності.

Зазначено, що принципами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виступають основоположні ідеї, які покладені у основу його діяльності при виконанні поставлених перед ним завдань.

Визначено, що діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ базується на двох групах принципів. Перша група принципів включає в себе загальні, які притаманні діяльності Національній поліції України взагалі. Друга група принципів визначає діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ яка є специфічною згідно положень.

До першої групи принципів відносяться принципи: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервності.

Специфічні принципи ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ включають в себе принципи: конспірації, гласних та негласних засад в оперативно-розшуковій діяльності та дотримання режиму секретності є специфічними та притаманні оперативним підрозділам.

Дістала подальшого розвитку теза про те, що функціями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є основні напрямки діяльності, завдяки яким забезпечується виконання завдань й досягнення мети, поставлених перед ними.

Визначено, що в залежності від сфери дії функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ класифікують на види: перша група – протидія злочинності, її профілактика та попередження; друга група забезпечення громадського порядку, громадської безпеки; третя група – забезпечення нормального та безпечного функціонування установ, організацій, підприємств.

Дістало подальшого розвитку розуміння поняття «нормативно-правові засади» у наступних значеннях: 1) як сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих між собою законів і підзаконних актів, що регулюють визначену сферу суспільних відносин, а також здійснення певної діяльності суб'єктами права; 2) як систему правових норм, які закріплюють зразки поведінки суб'єктів правовідносин, що врегульовані нормативно-правовими актами; 3) як беззаперечні вимоги, що висуваються до функціонування державних органів, що закріплені у статтях законів й підзаконних нормативно-правових актів.

Висвітлено, що найбільше відображає сутність явища поняття «нормативно-правові засади», що демонструє нерозривний зв'язок розуміння засад із поняттям нормативно-правових актів.

Зазначено, що нормативно-правовими засадами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є система нормативно-правових актів, які визначають мету й завдання, принципи створення й побудови, предмет відання, повноваження та організацію діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, що створюють основу для здійснення ними ефективної діяльності.

Розглянуто, що нормативно-правові акти, які є нормативно-правовими засадами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна представити у вигляді двох систем загальної та особливої.

До загальної системи належать нормативно-правові акти, які регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як органів Національної поліції України: Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію України», укази й розпорядження Президента України, постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові договори, ратифіковані Верховною Радою України, що стосуються загальних питань діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Особлива система нормативно-правових актів – це закони та підзаконні акти, які регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як

структурних підрозділів кримінальної поліції України, до яких відносяться 1) законодавчі акти, які закріплюють сутність оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів взагалі, правові основи окремих напрямків боротьби зі злочинністю; 2) закони, що регулюють загальні положення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України, завдання та компетенцію оперативних підрозділів щодо протидії злочинності, регламентацію проведення окремих оперативно-розшукових заходів, розкриваючи тим самим специфіку функціонування ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

2.1. Сутність та структура адміністративно-правового статусу органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави

Поліція є правоохоронним органом в Україні, що обумовлює специфіку її адміністративно-правового статусу, як суб'єкта забезпечення і гарантування соціальної безпеки, дотримання законності і порядку в країні. Відомо, що визначення ролі та особливостей діяльності будь-якого із суб'єктів адміністративно-правових відносин можливе лише за умови ґрунтовного аналізу їх правового статусу, який відображає основні сторони взаємовідносин будь-якої особи з державою та суспільством. У зв'язку з цим, виникає гостра необхідність у дослідженні особливостей адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як суб'єктів забезпечення публічної безпеки і порядку.

Наукова категорія «адміністративно-правовий статус» є фундаментальною для правознавства, яку розглядали ряд дослідників, наприклад: О. А. Банчук [204], В. В. Безега [23], О. І. Безпалова [26], Д. Власенко [38]; визначення правового статусу правоохоронних органів розглядали у своїх працях: Р. В. Дмитрик [60], М. В. Кочеров [103], М. С. Небеська [127], О. А. Падалка [135], Г. Р. Парханов [138] та інші.

У тлумачному словнику української мови слово «статус» означає: у міжнародному праві – становище, стан; в загальному значенні – певний стан чого-небудь [202, с. 671].

Н. І. Матузова та О. В. Малько вказують, що правовий статус – це комплексна інтеграційна категорія, що відображає взаємовідносини суб'єктів суспільних відносин, особи і суспільства, громадянина і держави, індивіда та колективу, а також інші соціальні зв'язки [210, с. 237]. На наш погляд, таке тлумачення досить вузьке і не відображає повною мірою суть правового статусу.

Дослідник А. В. Панчишин робить висновок, що правовий статус є складною категорією, що характеризується системністю, універсальністю та комплексністю. Вона відіграє надзвичайно важливу роль в організації суспільних відносин, оскільки, шляхом встановлення прав, обов'язків, а також гарантій їх реалізації, визначає основоположні принципи взаємодії суб'єктів правовідносин та визначає місце конкретного суб'єкта в суспільстві. Правовий статус характеризується чіткою системністю та стабільністю, що, з одного боку, надає суб'єктам відносин певні гарантії реалізації своїх прав, а, з іншого, запобігає зловживанню наданими їм правами [137, с. 97]. Варто відмітити, що таке визначення правового статусу акцентує увагу на організації суспільних відносин, гарантій, реалізації та захисту прав.

Дослідниця О. Ф. Скакун визначає термін «правовий статус» як систему закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків, відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто як такий, що має правосуб'єктність) координує своє поведінку в суспільстві» [200, с. 377, 381]. Ми погоджуємось із дослідницею і вважаємо, що це є найбільш вдалим визначення правового статусу, проте, варто було б визначити ознаки, які відрізняють його від інших наукових категорій.

Зокрема, А. В. Панчишин зазначає, що правовий статус є самостійною категорією та характеризується наступними ознаками.

1. Правовий статус має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх суб'єктів.

2. Відображає особливості особи та держави як учасників суспільних відносин та ступінь і характер їх взаємодії.

3. Права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізуватись без інших його компонентів – обов'язків та відповідальності.

4. Ця категорія забезпечує системність прав, свобод та обов'язків.

5. Елементи структури правового статусу є взаємозалежними та взаємодіючими.

6. Правовий статус характеризується відносною стабільністю [137, с. 96].

Перелічені вище ознаки правового статусу залежать від соціального устрою в країні, в умовах якого він формується і діє.

Науковці О. Г. Беспалова та Д. О. Горбач уточнюють, що саме поняття «правовий статус» має загальний характер, відображає загальні характеристики суб'єкта права (фізичної чи юридичної особи) щодо інших індивідів або органів держави у певній системі. Натомість, більш точний зміст статусу формують норми відповідних галузей права: конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного тощо [26].

Більшість науковців схиляється до думки, що основою правового статусу є права та обов'язки, що реалізуються за допомогою правовідносин. Так, правовий статус ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ об'єднує усю систему прав та обов'язків, якими володіють органи Національної поліції.

Наприклад, М. В. Кочеров вказує, що адміністративно-правовий статус Національної поліції, обумовлений сферою суспільних відносин, пов'язаної з охороною і захистом прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, встановленого громадського порядку управління, профілактики та попередження правопорушень тощо [102; 103].

Науковець С. Ю. Жила аналізує адміністративно-правовий статус підрозділів Національної поліції у сфері громадської безпеки на основі таких видів: 1) загального – визначеного Конституцією України, Законом України «Про Національну поліцію», іншими адміністративно-правовими нормами,

які формують узагальнену модель адміністративно-правового статусу поліцейського; 2) спеціального, що залежить від специфіки ризиків, на запобігання яким спрямована діяльність поліції, через що в поліцейського виникають додаткові, специфічні повноваження, права й обов'язки; 3) персоніфікованого – визначає особливості адміністративно-правового статусу окремих підрозділів Національної поліції у сфері забезпечення громадської безпеки [67, с. 182]. Таке визначення є досить широким і вказує на загальні, спеціальні і персоніфіковані особливості адміністративно-правового статусу. Тобто, поняття «адміністративно-правовий статус» являється одним з видів категорії «правовий статус», яка є більш загальною.

На думку В. В. Безега, адміністративно-правовий статус Національної поліції України складається з елементів: 1) компетенція та повноваження (права та обов'язки); 2) завдання, функції та принципи діяльності; 3) відповідальність, правові та соціальні гарантії діяльності [23, с. 126].

Таким чином, усі елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції та її органів (ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ) виникають з її місця в системі державних органів виконавчої влади та системі правоохоронних органів України. Отже, відповідний адміністративно-правовий статус мають ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, оскільки вони функціонують від імені держави і застосовують засоби впливу на суспільні відносини, а їхня діяльність нерозривно пов'язана із внутрішніми справами та національною безпекою.

Науковці А. М. Куліш і О. Є. Запорожець під адміністративно-правовим статусом розуміють врегульоване нормами адміністративного права його ієрархічне становище в системі публічної влади, що визначається властивостями цільового (мета, завдання, функції), структурноорганізаційного (система, структура, взаємозв'язки, підконтрольність, підзвітність), компетенційного (адміністративні права й обов'язки, предмети відання, гарантії діяльності) елементів [109, с. 88].

Вважаємо цілком прийнятну думку Д. Власенко, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України доцільно визначати як закріплене нормами адміністративного права положення Національної поліції у взаємовідносинах внутрішнього характеру а також з органами виконавчої влади, їх посадовими та службовими особами, громадськістю. Особливості цього статусу визначаються Законом України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII. Важливим необхідним кроком на шляху до оптимізації вказаного статусу сьогодні є Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15 березня 2018 року № 2337-VIII [38, с. 47].

ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ займають своє місце у особливому виді адміністративно-правових відносин – правоохоронних відносинах, які виникають у процесі застосування адміністративних заходів.

Під адміністративно-правовим статусом Національної поліції України, як суб'єкта сектору безпеки і оборони, В. В. Безега пропонує розуміти врегульоване адміністративно-правовими нормами юридичне становище Національної поліції в системі органів забезпечення національної безпеки, яке визначається її соціальним призначенням, межами та основними векторами діяльності, а також відповідними повноваженнями, якими вона користується в процесі охорони правопорядку, забезпечення прав та свобод громадян і безпеки в суспільстві [23, с. 126].

Схожу думку розділяє і науковець Г. Р. Парханов, який вказує, що під адміністративно-правовим статусом Національної поліції як суб'єкта здійснення превентивної діяльності варто розуміти регламентовану нормами адміністративного законодавства систему структурних елементів, які об'єднують призначення, функції, організацію діяльності, компетенцію та юридичну відповідальність посадових осіб, які працюють у цих органах, що, у свою чергу, допомагає органам Національної поліції реалізувати свої повноваження у сфері превентивної (профілактичної) діяльності [138, с. 146].

Отже, під адміністративно-правовим статусом Національної поліції України, на нашу думку, слід розуміти врегульоване та закріплене нормами адміністративного права становище Національної поліції у взаємовідносинах, які мають внутрішню спрямованість – взаємодію між департаментами, начальниками і підлеглими (підпорядкування, контроль, організування), а також зовнішню спрямованість – взаємодію з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, їхніми державними службовцями та громадськістю. Правовий статус визначає сукупність повноважень, правових обмежень, гарантій діяльності Національної поліції щодо захисту прав, свобод та законних інтересів громадян

Правовий статус будь-якого правоохоронного органу визначається сукупністю прав, обов'язків і свобод конкретної посадової особи. Відомо, що до складу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можуть входити слідчі, оперуповноважені, юристи та інші посадові особи, які виконують покладені на них обов'язки.

Відповідно, адміністративно-правовий статус працівника поліції, за визначенням М. С. Небеської, – це врегульована адміністративно-правовими нормами система взаємопов'язаних елементів, що характеризують правове становище працівника поліції у правовідносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, фізичними та юридичними особами, а також з іншими поліцейськими під час виконання своїх посадових обов'язків, та характеризують його як суб'єкта державно-владних повноважень [127, с. 75]. Погоджуючись із дослідницею, варто уточнити, що права, повноваження і обов'язки поліцейських є основні (які закріплені у Законі України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII) та спеціальні (які викладені у інших нормативно-правових актах, залежно від займаної посади особи у тому чи іншому відділі поліції).

Дослідник Р. В. Дмитрик вказує, що до ключових елементів структури правового статусу поліцейського, слід віднести: 1) повноваження (які

охоплюють права та обов'язки відповідної функціональної спрямованості); 2) гарантії; 3) відповідальність [60, с. 67].

Працівники поліції мають статус: 1) загальний статус громадянина України; 2) спеціальний статус, який визначено законом України «Про Національну поліцію»; 3) статус визначений посадою, на якій перебуває поліцейський. В. А. Глуховець наголошує, що кожен рівень правового статусу працівника поліції характеризується певним об'ємом прав, обов'язків, обмежень, гарантій та відповідальності [3, с. 42].

На нашу думку, правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо захисту інтересів суспільства і держави не повною мірою визначений, що утруднено через ряд обставин.

Після розформування у вересні 2023 року Департаменту захисту інтересів суспільства і держави НПУ у юристів виникали запитання щодо того, над чим саме він працював увесь цей час. Адже поняття «захист інтересів суспільства і держави» – дуже широке і розмите формулювання. До того ж положення колишньої структури правоохоронці не розкривали, мотивуючи тим, що інформація про структуру, кількісний склад, функції і повноваження є службовою, а отже є інформацією з обмеженим доступом. Нині основні завдання та функції щодо захисту інтересів суспільства і держави розподілено між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, які є правонаступниками департаменту захисту інтересів суспільства і держави НПУ. Обсяг повноважень у ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є дуже широким, зокрема: запобігання організації масових заворушень, кібербезпека, виявлення та припинення правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, превентивна діяльність, охорона громадського спокою, боротьба з дезінформацією, патрулювання вулиць, дорожно-транспортна безпека та багато іншого.

Необхідно врахувати, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ входять до структури Національної поліції, тому їхній правовий статус

матиме соціально-правову основу, визначену нормами адміністративного права, відображає юридичне становище, а також повноваження цього суб'єкта в державі та суспільстві.

Таким чином, під адміністративно-правовим статусом працівників ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ слід розуміти сукупність прав, посадових обов'язків, правових обмежень діяльності, гарантій і юридичної відповідальності за вчинені адміністративні заходи, прийняті рішення. Адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ визначає реальні можливості працівників поліції виконувати юридичні дії спрямовані на захист майнових та нематеріальних інтересів громадян та держави, забезпечення публічної безпеки та громадського порядку; попередження, виявлення та припинення правопорушень виборчих щодо трудових, особистих прав і свобод людини; кібербезпека та протидія дезінформації, гарантування політичної недоторканності та захист професійної діяльності громадських діячів, державних службовців та журналістів.

Спираючись на вище вказані положення, можна визначити місце адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у загальній системі права ґрунтуючись на тому, що: по-перше, Національна поліція України та її структурні підрозділи, департаменти являють собою єдиний державний орган, по-друге, здійснюють правоохоронну діяльність в Україні, по-третє, їхня робота пронизує сфери державного управління та правоохоронної діяльності, по-четверте, забезпечують захист інтересів суспільства (територіальних громад) і держави.

Розглянувши і порівнявши різні погляди науковців на структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції, можна зробити висновок, що фундаментальним його складником є її компетенція і повноваження. Після з'ясування сутності адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ важливо охарактеризувати його структуру.

Термін «структура», в академічному тлумачному словнику української мови розглядається із двох позицій: 1) взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого; будова; 2) устрій, організація чогонебудь [202, с. 789].

На переконання деяких науковців з юриспруденції В. В. Безега [22; 23], Д. Власенко [38], Р. В. Дмитрик [60], М. В. Кочеров [102; 103], О. А. Падалка [135], Г. Р. Парханов [138], А. В. Танько [209] структура правового статусу кожного державного органу повинна складатися із таких базових елементів: призначення органу, що проявляється в його завданнях (мета діяльності); функціях, які визначають конкретні напрямки роботи цього органу; повноваження, які дають право незалежно діяти; компетенція органу, що реалізується в його актах і діях; внутрішня організація роботи та управління; відповідальність перед державою і суспільством.

Оскільки ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є державними правоохоронними органами, то певною мірою таке визначення є доречним. Проте, слід уточнити, що на ці департаменти покладена правоохоронна функція, кібербезпеки, безпеки громадян і оборони.

Структура адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони – це внутрішня будова та чіткий порядок розташування відповідних його елементів, що забезпечують збереження основних властивостей у разі різних внутрішніх і зовнішніх змін [23, с. 126].

Вчені О. І. Безпалова та Д. О. Горбач виділяють структуру адміністративно-правового статусу Національної гвардії України, яку складають цільовий, організаційний та компетенційний блоки (елементи). До нього також входять гарантії її діяльності та відповідальність її співробітників [26].

Науковець А. М. Подоляка пропонує такі структурні елементи адміністративно-правового статусу керівника як посадової особи органу виконавчої влади: права, обов'язки, особливості юридичної відповідальності,

які обумовлюються специфікою повноважень керівника органу виконавчої влади, становищем посади керівника у системі управління [143, с. 10].

По-суті, структура адміністративно-правового статусу Національної поліції, як державного органу – це внутрішня будова та узгоджений порядок розташування відповідних його елементів правової системи: мети, завдань, принципів, повноважень, функцій, компетенцій.

На думку А. В. Танько, адміністративно-правовий статус Національної поліції України містить сукупність складників: 1) цільовий – визначається місією поліції щодо сприяння реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам; 2) організаційний, що віддзеркалює структуру Національної поліції, яка складається з таких підрозділів: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, що мають задовольнити потреби усіх верств населення та структур суспільства у правовому захисті й підтриманні безпеки; 3) компетенційний – пов'язаний із окресленням завдань, функцій, прав та обов'язків, а також ступенем відповідальності правоохоронного органу й окремих його підрозділів і працівників, що визначають орієнтованість їх діяльності на захист індивіда та гарантованість законності протидії державі з боку людини з метою захисту власних прав і свобод [209, с. 37].

О. А. Падалка наголошує, що правовий статус Національної поліції, об'єднуючи собою систему прав, обов'язків та інших юридично значущих аспектів її функціонування, з одного боку, виступає важливою юридичною гарантією нормального (тобто якісного та ефективного) здійснення даним органом влади свого функціонально-цільового призначення, а з іншого – є засобом обмеження його можливостей щодо використання владного ресурсу. Крім того, науковець вказує на недоліки, які характерні для правового

статусу Національної поліції, зокрема невизначеність основних функцій поліції, а також повноважень її структурно-функціональних ланок; відсутність чіткого механізму дисциплінарної відповідальності працівників поліції; відсутність конкурсної процедури для заміщення керівних посад в органах поліції тощо. О. А. Падалка наголошує, що ці та інші недоліки і прогалини у правовому статусі Національної поліції породжують певні сумніви у тому, що даний орган влади працюватиме з очікуваним рівнем якості та ефективності [135, с. 10].

У систему органів Національної поліції України входять центральний орган управління Національною поліцією та відокремлені територіальні органи поліції на місцях. До складу адміністративного апарату центрального органу управління Національної поліції входять організаційно взаємопов'язані між собою самостійні структурні підрозділи, що забезпечують виконання покладених на Національну поліцію завдань та функцій. До складу системи органів Національної поліції України, окрім інших, входять департамент головної інспекції та дотримання прав людини, департамент кіберполіції, департамент превентивної діяльності, департамент патрульної поліції, департамент поліції охорони, які є окремими структурними підрозділами та у межах своєї компетенції реалізують державну політику у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку, здійснюють захист інтересів громадян, державних установ. ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ займають положення підпорядкованих підрозділів, а тому їхній правовий статус визначається загальними повноваженнями, функціями національної поліції у сфері захисту публічних інтересів, а також пов'язаних із їхньою реалізацією обов'язків, прав та свобод.

Правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, виражається необхідною юридичною гарантією здійснення ним своїх функцій та завдань, реалізацію правоохоронних цілей. При цьому, важливу роль відіграє організаційний аспект, який відображає структуру управління поліцейським персоналом, що в кінцевому підсумку має задовольнити потреби суспільства

у правовому захисті й безпеці, наданні поліцейських послуг, виконання робіт. Адміністративно-правовий статус керівників депаратментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виражається через закріплені за ним повноваження і компетенції.

Враховуючи погляди науковців О. А. Банчук [204], Д. Власенко [38]; Р. В. Дмитрик [60], О. А. Падалка [135], Г. Р. Парханов [138] та можна стверджувати, що адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, як окремих підрозділів Національної поліції, складається із трьох блоків: цільовий, організаційно-управлінський та функціонально-компетенційний.

Розглянемо кожен з складових блоків адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ більш детально.

Призначення *цільового блоку* витікає із мети створення Департаментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, яку можна охарактеризувати: забезпечення публічного порядку і безпеки; захист прав, свобод та законних інтересів громадян і публічних осіб. У першу чергу, мова йде про захист матеріальних і духовних інтересів громадян, іноземців та осіб без громадянства, що проявляється в діях Національної поліції щодо запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням; протидії злочинам, розслідування випадків насильства у сім'ї, кібербезпека та протидія дезінформації, проведення профілактичних заходів. Окрім вище зазначеного, дані департаменти захищають і відстоюють інтереси державних органів і публічних осіб (державних службовців, працівників органів внутрішніх справ, народних депутатів тощо) від протиправних посягань та перешкоджанню виконання їхніх посадових обов'язків.

Депаратменти ДГІДПЛ та ДПД, є структурними підрозділами центрального органів управління поліції, а ДКП, ДПП, ДПО є структурними підрозділами міжрегіональнотериторіальних органів управління поліції, входять до складу кримінальної поліції. Згідно повноважень вони здійснюють оперативно-розшукову діяльність із виявлення, попередження та

припинення правопорушень, які посягають на громадську безпеку та порядок, права і свободи людини і громадянина.

Розглянемо *організаційний блок адміністративно-правового статусу* ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ який характеризує, як саме побудована внутрішня структура даного органу.

На думку науковців В. А. Панченко, Я. В. Галета, О. В. Черненко, організація – це функція управління, в межах якої здійснюється розподіл робіт між окремими працівниками (їх групами) та узгодження їх діяльності [136].

Організаційна структура управління та штат персоналу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ затверджуються у встановленому законодавством України порядку.

Згідно статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад [177]. Варто уточнити, що делегування повноважень ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ здійснюється Міністерством внутрішніх справ згідно положень чинного законодавства.

Дослідник П. М. Любченко зазначає, що з юридичної точки зору, владне повноваження – це забезпечена законом вимога вповноваженого суб'єкта певної поведінки і дій, звернена до фізичних та юридичних осіб, це вид і міра впливу на учасника правових відносин з метою задоволення його законного інтересу, досягнення певного соціально корисного результату [114].

За визначенням науковців В. А. Панченко, Я. В. Галета, О. В. Черненко, делегування повноважень – це процес передачі керівником частини будь-якої своєї роботи та повноважень, необхідних для її виконання,

підлеглому, який приймає на себе відповідальність за її виконання. За допомогою делегування повноважень встановлюються формальні відносини та посадові зв'язки працівників в організації. Саме вони слугують основою для упорядкування спільної діяльності підрозділів і забезпечують можливості координувати роботу організації [136].

На нашу думку, повноваження являють собою закріплені за певним державним органом (або конкретною посадовою особою) права, обов'язки і відповідальність за наслідки прийняття та виконання своїх ухвалених рішень.

Власне, самі повноваження ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ витікають із Положень даних департаментів затверджених МВС України, що полягають у здійсненні оперативно-розшукової діяльності із виявлення, попередження та припинення правопорушень, які посягають на громадську безпеку та порядок, права і свободи людини і громадянина в Україні.

Кожен Департамент очолює начальник, який підпорядковується Голові Національної поліції України, його заступнику, який координує і контролює діяльність відповідно до розподілу посадових обов'язків. Начальники Департаментів НПУ призначається на посаду та звільняється з посади у встановленому законодавством порядку.

Керівник приймає рішення, розробляє плани роботи, організовує працю підлеглих поліцейських, контролює виконання виданих розпоряджень та вказівок. Основною метою діяльності керівника є організація ефективної роботи штату департаменту, підвищення рівня розкриття злочинів.

Обов'язки кожного начальника департаменту ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ включають наступне: він особисто керує роботою свого Департаменту, організовує виконання завдань, покладених на Департамент, і несе особисту службову відповідальність за їх належне виконання; подає керівництву Національної поліції України перспективні та поточні плани роботи Департаменту на певний період (місяці, квартал, рік), затверджує плани роботи його структурного підрозділу; видає накази організаційного характеру в межах своєї компетенції, дає доручення та приймає управлінські

рішення, організовує та контролює їх виконання; начальник також організовує цільові перевірки службової діяльності підрозділів в межах своєї компетенції і слухає звіти їх керівників з питань, які входять до компетенції свого Департаменту та інше. Варто зауважити, що загальні відомості про структуру департаментів, чисельний склад персоналу, завдання та функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ становлять службову інформацію, яка публічно не розголошується.

Проте, кожен правоохоронний орган, керуючись принципами публічності та прозорості, зобов'язаний звітувати про результати своєї діяльності перед громадськістю. Зокрема, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ підконтрольні та підпорядковані Національній поліції України.

Згідно статті 2 Проекту Закону України «Про делеговані повноваження» від 15.02.2008 № 1472-1, підконтрольність – стан організаційних відносин між органами, за яким один орган має право перевіряти діяльність іншого, включаючи право скасовувати чи зупиняти дію його актів, а інший зобов'язаний надавати необхідні можливості для таких перевірок, інформацію та звіти про свою діяльність; підпорядкованість – організаційна залежність органу нижчого рівня від органу вищого рівня, яка передбачає наявність у вищого органу всіх, окремих або переважної більшості важелів керуючого впливу [165].

Зокрема, Національна поліція України та її підрозділи періодично звітують про результати своєї роботи перед громадськістю у засобах масової інформації.

Функціонально-компетенційний блок адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ закріплений декількома нормативно-правовими актами. Зокрема, Конституцією України 28 червня 1996 року [99], Законом України від 2 липня 2015 року «Про Національну поліцію» [178], наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796 «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС» [150], Положення «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини» [153],

Положення «Про департамент кіберполіції» [144], Положення «Про департамент превентивної діяльності» [147], Положення «Про департамент патрульної поліції» [145], Положення «Про департамент поліції охорони» [146]. Окрім вищезазначеного, дані органи в своїй роботі керуються також: Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, міжнародними договорами України тощо.

Зазначимо, що виконання посадових обов'язків та функцій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можливе лише через правові компетенції, закріплені у нормативно-правових актах, положеннях, посадових інструкціях тощо.

Наприклад, у статті 2 Проекту Закону України «Про делеговані повноваження» від 15.02.2008 року № 1472-1, розтлумачено, що компетенція – це обсяг повноважень, які закріплені за органом (посадовою особою) відповідно до покладених на нього завдань і функцій [165].

Так, В. Г. Гриценко, справедливо вказує, що компетенція має спеціально визначатися у певних актах нормативного характеру, пов'язуватися із конкретними правами уповноважених органів, кожен з яких має свою сферу відання. Така сфера охоплює як коло прав, так і коло обов'язків, які характеризують здатність особи чи органу приймати юридично значущі рішення. Компетенція в правовому розумінні пов'язується передусім з діяльністю державних органів і ґрунтується на відповідності меті, завданням і функціям, як вихідним пунктам її остаточного нормативного формування [48, с. 65].

О. В. Черненко зазначає, що на компетентність особи формується поступово, в процесі адаптації її до професійної діяльності, виражається вмінням приймати управлінські рішення і якісно виконувати свою роботу [227].

Варто зауважити, що під компетентністю поліцейського слід розуміти його здатність успішно розв'язувати конкретні професійні задачі,

використовуючи свої знання, уміння, навички та особисті якості за різних умов професійного середовища.

Варто вказати, що компетенції посадових осіб та керівників органів Національної поліції, а також та її Департаментів (ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ) закріплені в Законі України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178]:

– організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції (пункт 2, статті 22). Як правило, внутрішній контроль органів та департаментів Національної поліції здійснює Міністерство внутрішніх справ України;

– виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення (пункт 2, статті 23). Встановлення причини та умови скоєння злочинів чи правопорушень дозволяє пришвидшити процес досудового розслідування і сформуванню належну доказову базу;

– контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі (пункт 17, стаття 23). Варто уточнити, що контролююча функція поліції спрямована на запобігання і попередження правопорушень в багатьох сферах діяльності громадян та організацій;

– контроль за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення (пункт 23, статті 23). Така перевірка може здійснюватися планово або позапланово (у разі явної небезпеки) спільно зі службою надзвичайних ситуацій з метою визначення рівня радіоактивного забруднення на конкретній території;

– виконує запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно до закону та міжнародних договорів України (пункт 25, статті 23). Як правило, запит подається в письмовій або електронній формі з метою отримання додаткової інформації про об'єкт розслідування;

– здійснюють нагляд за дотриманням порядку виходу домашніх тварин (собак) у громадських місцях, за дотриманням вимог у сфері захисту тварин від жорстокого поводження та вживають відповідних заходів у разі порушення законодавства у цій сфері (пункт 33, статті 23). Такий напрямок роботи національної поліції дозволяє захистити інтереси як власників домашніх тварин так і громадськості (безпека і спокій);

– поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу (пункт 2, статті 30) [178]. Наприклад, до поліцейських заходів можна віднести: перевірка документів, що посвідчують особу; допит особи та збирання інформації; огляд речей та одягу; зупинення транспортного засобу для перевірки; проникнення до житла чи іншого об'єкта нерухомості особи; застосування технічних приладів (прослуховування, фото і відео зйомка) [178].

У результаті проведеного дослідження нами виявлено, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ мають компетенції у провадженнях за скаргами громадян, забезпечення фінансово-економічної безпеки України, охорона права, веденні справ з адміністративних правопорушень. Встановлено, що до компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ входить:

а) Забезпечення фінансово-економічної безпеки України. О. М. Резнік вказує, що компетенція правоохоронних органів України як суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки являє собою комплексний інститут, який включає повноваження, предмет відання та просторові межі діяльності правоохоронних органів, що захищають фінансово-економічні

інтереси держави від внутрішніх і зовнішніх протиправних посягань [192, с. 184].

Зокрема, департамент головної інспекції та дотримання прав людини, департамент кіберполіції захищають майнові та фінансово-господарські інтереси суб'єктів господарювання від протиправних посягань з боку третіх осіб, протидіють шахрайству зі електронними фінансовими розрахунками.

б) Охорона права. В. О. Боняк вказує, що правоохоронна діяльність – це здійснюваний в межах чинного законодавства різновид правозастосовної діяльності компетентних державних органів із профілактики і припинення правопорушень, притягнення правопорушників до юридичної відповідальності [68, с. 11].

Адміністративно-правову охорону слід розглядати як внутрішню функцію держави, що розкриває її соціальну сутність, пов'язану із безпекою громадян. Наприклад, департамент головної інспекції та дотримання прав людини, департамент превентивної діяльності, департамент патрульної поліції та департамент поліції охорони здійснюють правову охорону законних прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які є учасниками адміністративних правовідносин. Передбачається захист діяльності журналістів, громадських діячів, народних депутатів; попередження та запобігання правопорушенням щодо права власності; безпеки на транспорті; патрулювання вулиць та громадської безпеки; попередження адміністративних правопорушень,

в) Ведення справ з адміністративних правопорушень. Так, Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII визначено такі повноваження поліції у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності: виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, вживати у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживати заходів з метою виявлення адміністративних правопорушень; припиняти виявлені адміністративні правопорушення; вживати заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю

фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення адміністративного правопорушення; здійснювати своєчасне реагування на заяви та повідомлення про адміністративні правопорушення або події; у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання; доставляти у випадках і порядку, визначених законом, осіб, які вчинили адміністративне правопорушення тощо [178].

Наприклад, уповноважені посадові особи департаменту превентивної діяльності, департаменту патрульної поліції, департаменту поліції охорони маю право складати протоколи про адміністративні правопорушення, накладати штрафи та ніші стягнення, здійснювати обшуки, утримувати підозрюваних під вартою тощо. В окремих випадках, даний здійснюють оперативно-розшукову діяльність з попередження, виявлення та припинення адміністративних і кримінальних правопорушень, вчинених злочинцями або організованими злочинними угрупованнями, проводять роз'яснювальну роботу, профілактичні бесіди.

Отже, органи Національної поліції здійснюють правоохоронні функції. Варто розглянути цей аспект докладніше, для того, щоб виділити правоохоронні функції, які притаманні ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Під правоохоронним функціями Ю. Ведерніков та А. Кучук розуміють основні напрямки її впливу на суспільні відносини, що обумовлені її завданнями та цілями й характеризують її сутність [36].

Треба зауважити, що у Законі України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII функції цього правоохоронного органу не визначено. Проте, описано, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги

особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [178].

Варто уточнити, що конкретні правоохоронні функції закріплюються індивідуально за кожним департаментом національної поліції. Це дозволяє розподілити різні напрямки слідчо-оперативної, інформаційної, охоронної та іншої діяльності.

Науковці М. Мельник та М. Хавронюк визначили систему функцій правоохоронної діяльності. Зокрема, до головних функцій вони відносять: 1) профілактичну (профілактика правопорушень, які тягнуть за собою юридичну відповідальність); 2) захисну (захисту життя, здоров'я, прав, свобод, законних інтересів фізичних осіб); 3) охоронну (охорони, громадського порядку, громадської безпеки і власності); 4) ресоціалізаційну (ця функція є найбільш характерною для органів і служб у справах неповнолітніх, служб, що здійснюють адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі); 5) оперативно-розшукову; 6) розслідування злочинів; 7) судового розгляду справ; 8) розгляду справ про адміністративні правопорушення; 9) розгляду справ про фінансові та адміністративно-господарські правопорушення (іншими словами, розгляд справ про адміністративні правопорушення, вчинені юридичними особами або громадянами-підприємцями); 10) виконання вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів дізнання і досудового слідства та прокурорів [126].

Тобто, головні функції правоохоронної діяльності визначаються правовою політикою держави, як пріоритетні напрямки діяльності правоохоронних органів країни. Зокрема, проводиться робота щодо розслідування злочинів, судовий розгляд справ, притягнення до відповідальності винних, розгляд справ про адміністративні правопорушення тощо.

Як другорядні М. Мельник та М. Хавронюк вказують на такі функції: 1) контрольну (наглядову); 2) дозвільну (надання дозволів на здійснення

певної діяльності, у тому числі підприємницької, або вчинення певних дій);
3) правороз'яснювальну (у тому числі і функція надання правової допомоги);
4) аналітичну та/або методичну; 5) інформаційну; 6) нормотворчу;
7) координаційну [126].

Власне, другорядні функції правоохоронної діяльності, забезпечують виконання основних і формують заходи, які спрямовані на створення належних умов для повного, всебічного, об'єктивного та незалежного здійснення захисту прав громадян і держави.

Варто погодитися із думкою В. В. Волоско, яка вважає, що правоохоронні функції стають пріоритетними напрямками державної діяльності, спрямовані на вирішення завдань щодо забезпечення охорони конституційного ладу, прав і свобод громадян [41, с. 9-10].

Функції НПУ виражаються у основних напрямках її правоохоронної діяльності. Правоохоронні функції усіх департаментів національної поліції орієнтовані на конкретний результат (попередження злочинів, притягнення до відповідальності тощо).

Враховуючи вищезазначене, до функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, різноманітні і визначаються їхніми положеннями. Наведемо детальний опис функцій кожного департаменту Національної поліції:

ДГІДПЛ – департамент головної інспекції та дотримання прав людини [153]. Проводить інспекції у підрозділах Національної поліції України з метою дотримання прав людини. Ці інспекції можуть бути плановими або позаплановими. Під час інспекції перевіряється дотримання працівниками поліції вимог законодавства у сфері прав людини, зокрема, дотримання прав громадян під час затримання, допитів, обшуків тощо. Розслідує скарги на дії працівників поліції. Якщо громадянин вважає, що його права були порушені працівниками поліції, він може звернутися зі скаргою до департаменту головної інспекції. Департамент проводить розслідування скарги і приймає рішення про те, чи були права громадянина порушені. Надає рекомендації щодо вдосконалення діяльності поліції у сфері

дотримання прав людини. На основі результатів інспекцій та розслідувань департамент головної інспекції розробляє рекомендації щодо вдосконалення діяльності поліції у сфері дотримання прав людини. Ці рекомендації спрямовані на запобігання порушенням прав людини працівниками поліції.

ДКП – департамент кіберполіції [144]. Основна функція – боротьба із кіберзлочинністю та дезінформацією. Кіберзлочинність – це злочинність, яка вчиняється з використанням інформаційних технологій. До кіберзлочинів належать, зокрема, хакерство, кібершахрайство, кіберексторсія тощо. Департамент кіберполіції здійснює заходи з протидії кіберзлочинності, зокрема, проводить розслідування кіберзлочинів, виявляє та припиняє кіберзлочинну діяльність. Захист критичної інфраструктури від кібератак. Критична інфраструктура – це об'єкти, системи та процеси, які є життєво важливими для нормального функціонування держави та суспільства. До критичної інфраструктури належать, зокрема, енергетичні об'єкти, транспортні системи, системи зв'язку тощо. Департамент кіберполіції здійснює заходи з захисту критичної інфраструктури від кібератак, зокрема, проводить аудит безпеки критичної інфраструктури, розробляє рекомендації щодо підвищення рівня безпеки критичної інфраструктури.

ДПД – департамент превентивної діяльності [147]. Основна функція – профілактика злочинності. Департамент превентивної діяльності здійснює заходи з профілактики злочинності, зокрема, проводить профілактичні заходи серед населення, співпрацює з громадськістю, надає допомогу особам, які перебувають у групі ризику щодо вчинення злочинів. Забезпечення громадського порядку. Департамент превентивної діяльності здійснює заходи з забезпечення громадського порядку, зокрема, проводить патрулювання вулиць та доріг, реагує на повідомлення про правопорушення. Виконання адміністративних функцій. Департамент превентивної діяльності виконує адміністративні функції, зокрема, здійснює видачі дозволів на проведення масових заходів, видає посвідчення водія тощо.

ДПП – департамент патрульної поліції [145]. Забезпечення безпеки громадян на вулицях та дорогах є важливою задачею для поліцейських. Департамент патрульної поліції здійснює патрулювання вулиць та доріг, реагує на повідомлення про злочини. Здійснює реагування на повідомлення про злочини та інші правопорушення, розшук осіб, які вчинили злочини.

ДПО – департамент поліції охорони [146]. Реалізує функції з охорони об'єктів державної та приватної власності, охорона громадян та надання послуг з охорони.

Слід зазначити, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виконують свої функції в рамках національного законодавства. Функції кожного правоохоронного органу закріплюються МВС України і регулюються через систему внутрішньої звітності і контролю. Крім функцій, права структурних підрозділів визначаються положеннями про них.

Відповідно до покладених завдань ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ мають право: залучати в межах компетенції та за дорученням керівництва Національної поліції України інші структурні підрозділи центрального органу управління поліції для виконання завдань і функцій; запитувати і отримувати від органів (підрозділів) поліції документи, довідкові та інші матеріали, необхідні для прийняття рішень з питань, які належать до їх компетенції; накопичувати в процесі інформаційно-аналітичної діяльності статистичні, аналітичні, службові та інші матеріали, обробляти персональні дані; користуватися базами даних МВС та інших органів державної влади, державною системою урядового зв'язку; забезпечувати збереження, видачу та отримання табельної вогнепальної зброї та іншого озброєння, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, оперативної техніки, службової документації та іншого майна.

Отже, адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виражається правовими положеннями про них в системі

правоохоронної діяльності, їх прав та функцій стосовно захисту прав, свобод і законних інтересів громадян та державних органів влади.

Адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ складається із трьох взаємопов'язаних блоків, які утворюють цілісну систему управління: цільовий, організаційно-управлінський та функціонально-компетенційний. Адміністративно-правовий статус органів та департаментів національної поліції закріплюється у відповідних нормативно-правових актах.

2.2. Форми та методи адміністративної діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави

Головною передумовою розбудови України як незалежної, демократичної і правової держави є впровадження дієвого механізму забезпечення прав і свобод громадян, безпеки органів державної влади, а також підтримання на належному рівні стану законності та правопорядку. Розв'язання цієї актуальної проблеми вимагає посилення правоохоронної функції держави, шляхом поетапного реформування органів внутрішніх справ, судової системи та механізму захисту прав громадян, в результаті чого можна буде в майбутньому досягти суттєвого зниження рівня злочинності та адміністративних правопорушень в суспільстві.

Одним із кроків розв'язання на органи поліції та департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ покладена реалізація державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, захист інтересів суспільства і держави, протидія злочинності.

Проте, роль в суспільстві та методи адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ залишаються до кінця не з'ясованими, що вимагає подальших наукових пошуків.

Науково-теоретичним підґрунтям дослідження стали праці щодо адміністративної діяльності Національної поліції таких науковців: як О. М. Бандурки [7], К. Л. Бугайчук [35], В. В. Волоско [41], Д. С. Денисюк [56], О. В. Карась [85], В. Ю. Кікінчук [88; 89], О. Ф. Кобзар [91], О. А. Падалка [135], В. М. Плішкін [141], О. Ю. Салманова [197], А. В. Танько [209] та інші.

Аналіз діяльності підрозділів Національної поліції, спрямованої на захист суспільства та держави, вказує на необхідність впровадження комплексного підходу як на функціональному, так і на організаційному рівні, з метою боротьби з загрозами, що становлять загрозу інтересам суспільства та держави. Провідну роль у цьому процесі відіграє адміністративна діяльність, як спосіб владного впливу. Розглянемо підходи науковців до тлумачення суті адміністративної діяльності Національної поліції.

Науковці І. П. Голосніченко та Я. Ю. Кондратьєв зазначають, що адміністративна діяльність органів внутрішніх справ – це урегульована нормами адміністративного права їхня виконавчо-владна діяльність, яка спрямована на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтересів, публічної безпеки та боротьбу з правопорушеннями [5, с. 7]. Таке визначення адміністративної діяльності досить вузьке, проте, акцентує увагу на захисті прав і свобод, законних інтересів, безпеки громадян, що є функціями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Науковці О. М. Калюк, С. Ф. Константинов, В. А. Куліков наводять наступне визначення: «Адміністративна діяльність Національної поліції – це виконавчо-розпорядча, підзаконна, державно-владна діяльність із забезпечення адміністративно-правовими засобами публічної безпеки і порядку, попередження й припинення злочинів та інших правопорушень, надання публічних послуг фізичним та юридичним особам» [4, с. 9]. Варто відмітити, що вчені акцентують увагу саме на предметі діяльності

Національної поліції в системі права: підзаконна, виконавчо-розпорядча та державно-владна.

Схоже трактування наводить заслужений юрист України В. А. Глуховець: «Адміністративна діяльність Національної поліції – це виконавчо-розпорядча, державно-владна діяльність з організації та здійснення Національною поліцією функцій з охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, попередження й припинення правопорушень адміністративно-правовими засобами та надання публічно-сервісних послуг» [3, с. 8]. Дослідник підкреслює значимість функцій адміністративної діяльності Національної поліції як органу забезпечення захисту прав, безпеки громадян і держави.

Адміністративною діяльністю Національної поліції України, на думку В. Пінчука, є комплекс визначених чинним законодавством прав, повноважень та обов'язків Національної поліції України щодо здійснення своїх функцій і виконання покладених Законами України завдань із забезпечення прав і свобод людини і громадянина [140, с. 192]. Проте, вважаємо, що, таке визначення є досить вузьким і не характеризує повною мірою специфіку самої адміністративної діяльності Національної поліції.

На нашу думку, адміністративна діяльність органів внутрішніх справ являє собою управлінську систему, яка є цілеспрямованою, організуючою, виконавчою і розпорядчою діяльністю, що полягає в безпосередньому практичному здійсненні оперативних завдань, повноважень і функцій держави у правоохоронній сфері.

Адміністративна діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ являє собою управлінську систему організаційно-виконавчих і розпорядницьких заходів, які спрямовані на ефективне виконання службових обов'язків поліцейськими і службовцями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з метою досягнення правоохоронних цілей, вирішення оперативно-тактичних завдань, виконання охоронних функцій стосовно захисту майнових та немайнових інтересів громадян.

Таким чином, адміністративна діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ спрямована на надання поліцейських послуг щодо охорони, захисту прав, свобод, що пов'язані з реалізацією законних інтересів суспільства і держави, забезпечення громадської безпеки і порядку, протидії злочинам та правопорушенням шляхом застосування адміністративно-правових засобів.

В теорії адміністративного права науковці поділяють два види адміністративної діяльності: внутрішньо-організаційна і зовнішньо-організаційна.

Внутрішньо-організаційна діяльність забезпечує формування та функціонування системи підрозділів поліції, включаючи визначення їх організаційної структури, підбір, розстановку, навчання та виховання поліцейських, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення, постановку поточних та перспективних завдань підрозділам поліції та конкретним посадовим особам, здійснення повсякденного керівництва та контролю за їх виконанням [17]. Таким чином, внутрішньо-організаційна діяльність органів поліції ґрунтується на засадах адміністративного менеджменту, теорії управління персоналом.

Наприклад, внутрішньо-організаційна адміністративна діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ орієнтована на визначення структури і штатного розпису кадрів, що супроводжується відбором, навчанням, підвищення кваліфікації та виховання поліцейських, а також планування роботи, розподіл обов'язків і відповідальності, мотивацію та соціальне забезпечення співробітників, застосування заходів дисциплінарного впливу тощо. Крім цього, в органах поліції формуються рівні управління персоналом в особі керівників (керуюча система) і їхніх підлеглих (керована система).

Зовнішньо-організаційна адміністративна діяльність пов'язана з практичною реалізацією завдань працівників поліції: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених

законом, послуг з допомоги особам, які особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Метою зовнішньо-організаційної адміністративної діяльності є виявлення, попередження, припинення правопорушень та забезпечення реалізації прав і свобод громадян шляхом надання публічно-сервісних послуг [18].

Наприклад, у процесі здійснення зовнішньо-організаційної адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ забезпечують належне виконання своїх завдань, пов'язаних з реалізацією (у межах своїх прав, функцій та компетенції), національної політики у сферах підтримання публічної безпеки і громадського порядку, охорони прав і свобод людини, здійснюють захист інтересів суспільства та держави, протидіють злочинності, застосовують поліцейські заходи превентивної та профілактичної діяльності тощо.

До складових частин адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести:

1) Управлінську діяльність як вплив керуючої системи на керовану, що спрямована на ефективне виконання конкретних видів процедур, робіт, заходів (одноосібно чи в колективі) з метою досягнення поставлених цілей, вирішення оперативно-тактичних завдань, виконання адміністративних функцій.

2) Адміністративну юрисдикцію, яка є головною складовою частиною організаційної та виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління. Адміністративна юрисдикція є специфічним видом правоохоронної діяльності, охоплює конкретні випадки процедур розгляду органами публічного управління питань про порушені права, обов'язки або інтереси фізичних і юридичних осіб (розгляд справ, заборона або дозвіл на певний вид діяльності, видача довідок, винесення рішень та наказів). Суб'єкт державного управління дає правову оцінку відповідності норм поведінки конкретного об'єкта публічних відносин встановленим правовим вимогам.

3) Публічно-сервісна діяльність, що є загальним напрямом реалізації державної правової політики стосовно захисту і охорони прав, свобод законних інтересів громадян у сфері державного та самоврядного управління, шляхом надання якісних адміністративних послуг.

Для розуміння специфіки адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ варто розглянути її характерні риси.

Перша група науковців, виділяє ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності ґрунтуючись на загальних принципах права. Наприклад, до ознак адміністративно-юрисдикційної діяльності А. В. Боровик і А. В. Томчук відносять такі: 1) правовий (легітимний) характер; 2) підвідомчий характер; 3) таку діяльність здійснюють уповноваженні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, виходячи з їх компетенції та специфіки їх діяльності; 4) має специфічну мету; 5) обумовленість принципами, системою, формами реалізації, завданнями та функціями діяльності суб'єктів реалізації державної політики; 6) має державно-владний характер і здійснюється в офіційному порядку [30, с. 63].

В. В. Сокурєнко вказує на ознаки адміністративної діяльності органів поліції України:

1) здебільшого врегульована нормами адміністративного права. Предметом регулювання адміністративно-правових норм є суспільні відносини, пов'язані з функціонуванням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, уповноважених на здійснення функцій публічного управління;

2) державно-владний характер. Органи Національної поліції реалізують надані їм повноваження від імені держави як її представники;

3) організаційно-розпорядчий характер. Організаційна сутність адміністративної діяльності поліції полягає у спільній цілеспрямованій скоординованій діяльності уповноважених осіб Національної поліції щодо вирішення завдань у сфері забезпечення публічної безпеки й порядку, а також функціонування системи органів поліції України. Розпорядчий

характер адміністративної діяльності полягає в тому, що уповноважені особи Національної поліції мають право видавати обов'язкові для виконання підпорядкованими органами і підрозділами, а також фізичними та юридичними особами приписи, вказівки і розпорядження;

4) підзаконний характер. Усі форми та методи адміністративної діяльності органів поліції мають здійснюватися з урахуванням вимог чинного законодавства та відповідати йому;

5) соціальна спрямованість. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [6, с. 18].

Слід уточнити думку науковця, що ознаки адміністративної діяльності органів поліції, з одного боку, закріплені в чинному законодавстві, яке регулює правоохоронну систему України, а з другого боку, загальними нормами та принципами права.

На думку В. Пінчука, ознаками адміністративно-юрисдикційної діяльності є: унормованість (тобто чітка визначеність у чинному законодавстві), наявність охоронюваних законом суспільних відносин, що забезпечуються в адміністративний спосіб; обов'язковість результату розгляду адміністративної справи до звернення до суду (шляхом винесення попередження, накладення штрафу, штрафних балів); право накладати адміністративні стягнення на місці вчинення правопорушення [140, с. 193].

Друга група науковців у своїх поглядах спирається на концептуальні засади публічного управління органами державної влади, акцентуючи увагу на тому, що характерними рисами адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції є:

— по-перше, її виключно державно-владний характер, що здійснюється тільки в офіційному порядку;

— по-друге, юрисдикція поліції завжди є адміністративною, тобто здійснюється тільки спеціально уповноваженими підрозділами та посадовими особами;

— по-третє, найважливішим у здійсненні юрисдикційних повноважень поліції є забезпечення нею правоохоронної діяльності в особі уповноважених органів та посадових осіб [13, с. 9].

Варто уточнити, що публічне адміністрування правоохоронними органами регламентоване законами та іншими нормативно-правовими актами. Публічне адміністрування керує та координує діяльність суб'єктів публічного управління шляхом прийняття управлінських рішень та надання якісних адміністративних послуг.

О. М. Бандурка дає широку характеристику адміністративної діяльності органів поліції – як урегульована нормами адміністративного права державно-владна, підзаконна, організаційно-розпорядча діяльність, спрямована на:

а) надання поліцейських послуг у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинам та іншим правопорушенням, надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

б) впорядкування внутрішньо-системних поліцейських відносин та забезпечення чіткої організації і функціонування всієї системи підрозділів і служб Національної поліції України [7, с. 16].

Тобто, вчений виділяє дві головні ознаки адміністративної діяльності органів поліції: 1) надання поліцейських послуг (охорона, захист) громадян і держави; 2) впорядкування внутрішньо-системних поліцейських відносин між різними підрозділами, департаментами, службами, органами системи МВС. На нашу думку, такий підхід дещо узагальнює розуміння адміністративної діяльності правоохоронних органів.

С. А. Комісаров доводить, що до властивостей (ознак) адміністративно-юрисдикційної діяльності належать наступні: правовідносини за участю Національної поліції; наявність правового спору (або правопорушення); основою адміністративно-правових спорів, у процесі вирішення яких здійснюється правова оцінка поведінки (дій) сторін, є індивідуальні адміністративні справи; адміністративно-юрисдикційна діяльність через свою суспільну значущість потребує належного процесуально-правового регулювання [97, с. 76].

Враховуючи наукові погляди вчених як: В. А. Глуховеря [3], О. І. Безпалової [25; 26], К. Л. Бугайчук [35], Д. С. Денисюк [56; 57], Р. В. Дмитрик [60], Т. В. Євчук [66], С. Ю. Жила [67], А. Ю. Іванова [75], Д. П. Каляянов [81], О. В. Карась [85], В. Ю. Кікінчук [88; 89], О. Ф. Кобзар [91], В. М. Плішкін [141], О. Ю. Салманова [197], Ю. М. Фролов [221], С. І. Шевченко [234], ми вважаємо, що перелічені ознаки адміністративної діяльності органів поліції характерні й для ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ. Оскільки, вказані департаменти входять до структури органів національної поліції і підзвітні МВС.

Виходячи із вище наведених вище підходів до розуміння адміністративної діяльності органів поліції, а також Положення «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини» [153], Положення «Про департамент кіберполіції» [144], Положення «Про департамент превентивної діяльності» [147], Положення «Про департамент патрульної поліції» [145], Положення «Про департамент поліції охорони» [146], можна стверджувати, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ виконують роль в суспільстві як органи, які здійснюють і забезпечують систематичну діяльність щодо захисту прав і свобод громадян, професійної діяльності журналістів, діяльності громадських організацій та політичних діячів, протидії терористичним актам, припинення діяльності незаконних збройних формувань.

До специфічних ознак адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести: регулюються нормами адміністративного права; мають організаційно-розпорядчий характер; виражаються в наданні поліцейських послуг (охорона, захист) громадян і держави; мають соціальну спрямованість; орієнтовані на захист інтересів суспільства і держави.

Виявлено, що адміністративна діяльність органів поліції та ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ регулюється за допомогою положень наступних нормативно-правових актів:

1. Конституція України [99]. При виконання своїх дій, завдань та обов'язків органи поліції керуються розділом II Конституції України та забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів людини. Свої дії працівники поліції здійснюють на принципах верховенства права, демократії, поваги до честі і гідності громадян.

2. Закони України – є актами вищої юридичної сили, щодо регулювання суспільних, правових, економічних відносин у сфері захисту інтересів громадян: «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. [178], «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року [170], «Про звернення громадян» від 02.10.1996 року [176] та інші.

3. Кодекси України – правові акти, які встановлюють норми регулювання законних інтересів громадян та їх об'єднань у галузі адміністративної діяльності: (Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року (із змінами та доповненнями) [94] – забезпечує захист прав при провадженні адміністративних правопорушень.

4. Укази Президента України – нормативно-правові акти керівника держави, які видаються з найважливіших питань, віднесених до його компетенції у сфері захисту публічних інтересів: «Про перелік посад, які можуть бути заміщені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях» від 09.12.2015 року [182] та інші.

5. *Акти Кабінету міністрів України – мають нормативний характер, стосуються організаційно-розпорядчих та інших питань для регулювання адміністративної діяльності органів виконавчої влади, реалізує заходи щодо забезпечення законних інтересів, прав і свобод людини та громадянина в країні:* Положення про Національну поліцію України від 28.10.2015 року [149]; Положення про грошове забезпечення поліцейських, відряджених до державних органів, установ та організацій, від 04.11.2015 року [164]; Положення про Міністерство внутрішніх справ України від 28.10.2015 року [148] та інші.

6. *Акти Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції – стосуються організації роботи та регулювання адміністративної діяльності органів внутрішніх справ:* Положення «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини» [153], Положення «Про департамент кіберполіції» [144], Положення «Про департамент превентивної діяльності» [147], Положення «Про департамент патрульної поліції» [145], Положення «Про департамент поліції охорони» [146], Положення про патрульну службу МВС від 02.07.2015 р. [150]; Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України від 10.10.2004 р. [152]; Інструкція з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України від 13.06.2016 р. [80]; Інструкція з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень від 04.07.2016 р. [79]; Порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку від 10.08.2016 р. [172] та інші накази, інструкції, розпорядження, положення, що регулюють внутрішні аспекти реалізації адміністративної діяльності поліцейських в Україні. МВС та органи поліції реалізують державні програми з питань забезпечення публічної безпеки і порядку, профілактики адміністративних правопорушень

та протидії злочинності, безпеки дорожнього руху, охорони державного кордону, захист важливих об'єктів і територій тощо.

7. Міжнародні нормативно-правові акти – регулюють правовідносини у сфері захисту інтересів резидентів та нерезидентів, взаємодію між органами Національної Поліції України та правоохоронними органами іноземних держав: Європейський Кодекс поліцейської етики від 19.09.2001 р. [65]; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. [122]; Декларація про права людини від 10.12.1948 р. [69]; Декларація про ліквідацію усіх форм расової дискримінації від 20.11.1963 р. [54]; Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів покарання від 09.12.1975 р. [53]; Кодекс поведінки посадових осіб при підтриманні правопорядку від 17.12.1979 р. [93] та інші.

Варто підкреслити, що ключовим у зазначених нормативно-правових актах, які регулюють адміністративну діяльність Національної Поліції України, її органів, структурних підрозділів та департаментів, передбачається захист прав і свобод громадян, законних інтересів суспільства і держави.

Необхідно охарактеризувати публічні інтереси, які є предметом правового захисту ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Р. А. Калюжний вказує на проблему співвідношення інтересів держави і особистості – приватного і публічного інтересу, що існує в будь-якому суспільстві. Вчений умовно виділяє дві основні моделі співвідношення цих інтересів: колективізм, коли інтерес суспільства, держави, соціальної групи стоїть вище власного інтересу, та індивідуалізм, в рамках якого проголошена першорядна цінність особистості і, відповідно, її інтересу [83, с. 85].

Наприклад, В. В. Галуцько, вважає, що публічний інтерес – це важливі для значної кількості фізичних та юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються публічною адміністрацією [42, с. 181].

В адміністративному праві виділяють наступні види публічних інтересів: а) інтересів держави; б) інтересів органів виконавчої влади України; в) прав і законних інтересів громадян; г) охорона громадського порядку; д) захист порядку управління; е) реалізація публічних інтересів у різних сферах економічної, соціальної, екологічної та іншої діяльності; ж) інтересів охорони державних кордонів; з) інтересів додержання митного режиму; і) інтересів державної безпеки [83].

Зокрема, до публічних інтересів держави, які захищають ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, можна віднести: громадська безпека і порядок; розвиток національної економіки та галузей промисловості; системи охорони здоров'я, галузі освіти і науки; захист державних кордонів та територіальної цілісності країни; захист від злочинності, тероризму та дій незаконних збройних формувань.

Дослідниця Л. В. Кондуфорова вказує, що приватний інтерес – це будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, що базується на її внутрішніх переконаннях та спрямований на реалізацію її прав, заснований на егоцентричних переконаннях [98, с. 29].

Наприклад, І. Я. Бабецька наводить класифікацію інтересів в цивільному праві, яка здійснена нею на підставі вимог системного підходу, що забезпечує вивчення всієї сукупності існуючих інтересів та зв'язків між ними:

а) за підгалуззями цивільного права: інтереси в договірному праві, речовому праві (стосовно права власності та обмежених речових прав), зобов'язальному праві, сімейному праві, спадковому праві, інтереси у сфері інтелектуальної власності, у корпоративному праві тощо.

б) залежно від форми законодавства: закріплені в Конституції, в законах, в підзаконних нормативно-правових актах, в міжнародних нормативно-правових документах, які опосередковують цивільно-правові відносини;

в) залежно від характеру блага та його змісту, на задоволення якого спрямований інтерес: майновий інтерес (у сфері договірної, зобов'язального права, делікт зобов'язаннях, корпоративних правовідносинах, речових правовідносинах, виникають із майнових прав інтелектуальної власності тощо) та немайновий інтерес (забезпечення особистих немайнових прав, у сфері інтелектуальної, творчої діяльності, сімейних правовідносинах);

г) за об'єктом: речові інтереси (об'єктом є певна річ), зобов'язальні інтереси (об'єктом є певні дії), немайнові (немайнове право), майнові (майно, майнове право) та інші інтереси [17, с. 115].

Зокрема, до приватних інтересів держави, які захищають ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, можна віднести: захист професійної діяльності журналістів, народних депутатів, державних службовців та інших громадських діячів; охорона рухомого і нерухомого майна; захист виборчих прав громадянина; приватна безпека особи тощо.

Справедливий висновок робить О. І. Миколенко, який зазначає, що якщо в адміністративному праві будуть чітко розмежовані між собою державні і громадські інтереси, це дозволить відкрити і звернути увагу на нові особливості адміністративно-правового регулювання України в сучасних умовах [119, с. 104].

Враховуючи позиції науковців, можна стверджувати, що приватний інтерес не може існувати відокремлено від публічного інтересу, оскільки вони взаємодіють в громадянському суспільстві.

Варто уточнити, що захист органами поліції прав, свобод, законних інтересів суспільства і держави здійснюються адміністративними методами, передбаченими в законодавстві України.

Власне, саме слово «метод» перекладається академічним тлумачним словником української мови як: 1) спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; 2) прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо) [202, с. 692].

На переконання С. Кічмаренка, така правова категорія, як метод, у контексті адміністративного права насамперед потрібна для визначення, яким саме чином відбувається певне правове явище чи здійснюється певний процес [90]. Підтримуючи цю думку, справедливо зазначити, що методами адміністративної діяльності можна вважати цілеспрямований владний вплив суб'єкта керівництва на волю об'єкта за допомогою правових прийомів, засобів.

На переконання О. М. Бандурки, адміністративному методу притаманні певні ознаки, передусім – це централізація, єдиноначальність, субординація, ієрархічність, імперативність тощо, які за певних умов та при відповідному ступені юридичного оформлення набувають значення самостійно діючих методів адміністративної діяльності поліції [8]. Проте, науковець лише перераховує ознаки, які притаманні будь-якому науковому методу, не конкретизуючи їх, що ускладнює розуміння суті адміністративного методу.

І. В. Слободенюк під «методами діяльності сервісних центрів МВС України» пропонує розуміти сукупність засобів та прийомів, за допомогою яких досягається мета, завдання та функції органів системи сервісних центрів МВС України, реалізуються повноваження та компетенція. Методи діяльності сервісних центрів МВС України становлять собою систему, цілісну, внутрішньо узгоджену сукупність, а тому мають застосовуватися комплексно [201, с. 217]. Такий погляд науковця акцентує увагу на тому факті, що адміністративні методи являють собою цілісну систему правових методів, які лежать в основі адміністративного провадження.

Наприклад, О. В. Карась, під методом адміністративної діяльності Національної поліції розуміє: «цілеспрямований спосіб поведінки, набір дій та засобів, які повторюються і ведуть до вирішення завдань із забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій

потребують такої допомоги» [85, с. 16]. Варто відзначити, що науковець акцентує увагу на правовій поведінці правоохоронців, що активізує застосування дій і засобів, направлених на забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини. Проте, на наш погляд, таке визначення не розкриває сутність методу адміністративної діяльності, а більше стосується розгляду правової поведінки індивіда (поліцейського).

Під «методом адміністративної діяльності органів внутрішніх справ» О. М. Бандурка пропонує розуміти цілеспрямований спосіб поведінки, набір дій та засобів, які повторюються і ведуть до вирішення завдань по охороні громадського порядку та громадської безпеки. Адміністративний метод переважно пов'язаний з адміністративно-правовою формою діяльності, якою є правові акти управління, організаційно-розпорядчі заходи, засоби стимулювання і правового примусу, контроль тощо. Цей метод дає вирішення відповідної управлінської ситуації, має обов'язкову силу для адресата й виключає альтернативу в обранні способів дії [8, с. 26-27].

Отже, під методами адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ слід розуміти: способи та засоби правового владного впливу на дії і поведінку громадян, публічних осіб, державних службовців, а також на діяльність підприємств, закладів, установ, організацій в інтересах дотримання безпеки і порядку в контексті реалізації конституційних прав, свобод і законних інтересів.

При вивченні методу адміністративного права слід звернути увагу на те, що в ньому використовуються як загальні методи правового регулювання: імперативний і диспозитивний, які реалізуються шляхом: а) використання приписів; б) встановлення заборон; в) надання дозволів; так і спеціальні, притаманні тільки цій галузі: субординації, координації, реординації, адміністративного договору, реєстрації, стимулювання, інвестицій та інші [87, с. 13].

Так, О. М. Іващенко вказує, що імперативний метод правового регулювання – це метод владних приписів, характерний для

адміністративного права. Диспозитивний метод (метод координації), на відміну від імперативного метода, передбачає юридичну рівність учасників правовідносин і застосовується, як правило, в цивільному праві, але має місце в приватному адміністративному праві. Диспозитивний метод в адміністративному праві застосовується для встановлення правового статусу державних службовців і для здійснення ними посадових повноважень у сфері публічного управління [77].

Поліцейські та службовці ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, при виконанні своїх професійних функцій застосовують такі методи адміністративної діяльності, як: нагляд, переконання та примус. Коротко охарактеризуємо кожен метод.

- *Нагляд.* Адміністративний нагляд поліції С. А. Комісаров, розглядає як правоохоронну діяльність зі спостереження за додержанням законності організаційно не підпорядкованими об'єктами (підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, громадянами), що здійснюється безперервно у зв'язку з виконанням ними спеціальних міжгалузевих норм, правил та вимог, із використанням комплексу адміністративних засобів впливу з метою охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, попередження і припинення правопорушень, відновлення порушених правовідносин і притягнення винних до відповідальності [96, с. 69].

Зокрема, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можуть використовувати загальний нагляд з метою перевірки стану виконання рішень суду, проваджень, які стосуються захисту речових зобов'язальних, майнових та немайнових інтересів громадян або державних організацій.

- *Переконання.* А. В. Румянцева-Козовник розуміє переконання – як здійснення виховних, роз'яснювальних і заохочувальних заходів з метою формування у громадян розуміння необхідності чіткого виконання вимог законів та інших правових актів [194, с. 119].

О. В. Ткаля вважає, що переконання – це метод адміністративного впливу правового та неправового характеру, що передбачає добровільне, усвідомлене застосування спеціальних заходів морального, психологічного та матеріального впливу на волю, поведінку, свідомість особи з метою формування правової свідомості, звички дотримуватись законів та профілактики правопорушень [213, с. 165]. Переконання має бути своєрідним базовим методом взаємин людини і держави в Україні, як система заходів правового та неправового характеру. Воно полягає у застосуванні різноманітних виховних, роз'яснювальних і заохочувальних заходів, що мають формувати у громадян високу правосвідомість, розуміння необхідності виконання вимог закону та стимулювати бажану державі поведінку [213, с. 163]. Переконання може здійснюватися у формі консультування, наприклад, надання інформації юристом з якого-небудь правового питання громадянам.

Що ж стосується ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, то переконання може використовуватися як інструмент психологічного та матеріального впливу на дії, вчинки, поведінку людини з метою попередження проступків, формування звички дотримуватись законів та профілактики адміністративних правопорушень, що стосуються публічних інтересів. Варто зазначити, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, також здійснює надання громадянам юридичних консультацій щодо роз'яснень з правових питань, складання звернень, судових позовів, заяв, скарг тощо.

- *Примус.* Дослідниця А. В. Румянцева-Козовник зазначає, що заходи адміністративного примусу поділяються на заходи адміністративного попередження; адміністративного припинення, адміністративного стягнення. Вони реалізуються в ході адміністративної діяльності органів внутрішніх справ з метою підтримання громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження адміністративних правопорушень та злочинів, припинення і розгляду справ про адміністративні правопорушення та

притягнення винних до відповідальності, забезпечення порядку в умовах надзвичайних ситуацій тощо [194, с. 120].

Відомо, що заходи адміністративного примусу можуть застосовуватися правоохоронними органами у разі неієздатності інших методів адміністративно-правового впливу на порушників.

Дослідник А. Т. Комзюк зазначає, що держава, уповноважені нею органи мають право застосовувати легалізований примус від імені всього суспільства, підкоряючи членів спільноти встановленим ним правилам, навіть якщо вони розходяться з їх переконаннями. З цією метою використовується державна влада, апарат держави. Легалізація примусу, насилля з боку держави здійснюється відповідно до правових норм, які встановлюються самою ж державою, але які, як передбачається, виражають інтереси всього суспільства і схвалені ним. Право є не тільки засобом легалізації примусової діяльності держави, але й, як правило, засобом її легітимації [95, с. 11].

Варто зазначити, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можуть примусово припиняти: діяльність сумнівних релігійних організацій, які шкодять майновим та моральним інтересам громадян; діяльність незаконних збройних груп та воєнізованих формувань, які становлять загрозу державі; вчинення адміністративних правопорушень; умисне знищення чи пошкодження майна потерпілих осіб; організовані масові заворушення; перешкоджання роботі журналістів та державних діячів; вчинення терористичних актів, розбою, шантажу; перешкоджання роботі державних органів, підприємств та організацій; злочини, спрямовані на незаконне втручання в електронні бази даних правоохоронних органів та державних структур; інші правопорушення, які стосуються публічних інтересів.

Підсумовуючи викладене вище, зауважмо, що в професійній діяльності національної поліції, окрім основних, виділяють ще спеціальні методи

регулювання адміністративних відносин, які застосовуються в конкретній сфері суспільних і публічних відносин.

Отже, методи адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ являють собою систему заходів впливу (нагляд, переконання та примус) на забезпечення захисту інтересів громадян, публічних осіб і органів державної влади, які мають застосовуватися комплексно з урахуванням специфіки правового статусу, повноважень і компетенції, факторів зовнішнього середовища.

Кожен громадянин може звернутися до суду заради захисту свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. *Беручи до уваги засади правового регулювання публічно-адміністративних відносин, які відносяться до компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, можна виділити наступні спеціальні адміністративно-правові методи: розпорядницький, координаційний, субординації, адміністративно-договірного регулювання.*

Розпорядницький метод правового регулювання передбачає, що одна сторона (яка уособлює державний орган) наділена владними повноваженнями і компетенціями, а друга сторона (фізична особа, громадська організація тощо) їй підпорядковується. Наприклад, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, має право розпорядитися (видавши адміністративний акт) заборонити підприємницьку діяльність фізичних та юридичних осіб, громадських організацій, яка шкодить майновим інтересам держави. Другим прикладом, може бути направлення розпорядження до Державного комітету телебачення і радіомовлення України про те, щоб анулювати ліцензію на роботу ЗМІ, які ведуть російську пропаганду та закликають до масових заворушень.

За допомогою застосування *методу координації* відбувається регулювання адміністративно-правових відносин у сфері надання публічно-сервісних послуг щодо захисту, безпеки, охорони майна суб'єктів, які вступають у такі відносини, але не перебувають у безпосередньому

підпорядкуванні. Координація передбачає активний і цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт управління з метою зміни його стану або поведінки. Таким чином працівниками ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ досягається виконання планів, усунення виявлення в процесі контролю недоліків.

Головною особливістю ієрархічного підходу до управлінського процесу є врахування підпорядкованості підлеглих працівників, що проявляється через відносини субординації. Головне призначення управлінського процесу – чітке і своєчасне виконання завдань, поставлених керівником [105, с. 34].

Зокрема, субординація передбачає наявність формальних рівнів управління персоналом (вищий, середній, нижчий). Наприклад, для службовців і поліцейських, які працюють у ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, законодавством встановлено спеціальний порядок проходження служби, який заснований на підпорядкованості, єдиноначальності і суворій субординації.

Варто відмітити, що в ринковій економіці поширені партнерські взаємовідносини між суб'єктами господарювання, що породило укладання адміністративних договорів.

Під *адміністративним договором* Р. В. Миронюк має на увазі дво- або багатосторонню угоду між суб'єктами управлінських відносин з приводу форм і засобів спільної реалізації покладених на них повноважень (прав і обов'язків). Договірні форми використовуються між як між суб'єктами публічної адміністрації так і між цими органами і суб'єктами, які не наділені владними повноваженнями [120, с. 11].

Наприклад, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ для ефективного виконання своїх функцій і повноважень мають право вступати у адміністративно-договірні взаємовідносини з приватними нотаріусами, приватними охоронними компаніями, детективними агентствами, державними правоохоронними органами тощо.

Отже, спеціальні адміністративно-правові методи ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ дозволяють поліцейським здійснювати адміністративно-правове регулювання суспільних відносин в конкретній предметній сфері діяльності суб'єктів правовідносин (управління, охорона майна, захист інтересів тощо) з метою приведення їх до відповідних норм та положень.

Адміністративна діяльність характеризує систему управлінських, а також похідних і суміжних із ними процедур, необхідних для якісного й ефективного внутрішньо-організаційного упорядкування процесів управління персоналом, наділеного владними повноваженнями та компетенцією, спрямованих на реалізацію функцій, досягнення мети та завдань публічного адміністрування у певній сфері [47, с. 178].

Варто зазначити, що адміністративна діяльність регулюється нормами права, закріплених в чинному законодавстві України, через діяльність органів державної влади, а реалізується за допомогою різних адміністративно-правових форм із використанням адміністративних методів.

Тому, наступним кроком нашого дослідження є розгляд форм адміністративної діяльності, оскільки за допомогою них практично реалізуються повноваження, завдання та функції департаментів національної поліції України.

Тлумачний словник української мови характеризує поняття «форма» – як тип, будова, спосіб організації чого-небудь; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація та зовнішній вираз [246].

Наукову категорію «форма» великий тлумачний словник сучасної української мови визначає з різних позицій: 1) обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; 2) пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; 3) спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація й зовнішній вираз; 4) видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи [246, с. 665].

Таким чином, що під терміном «форма» можна вважати інтегруючу основа якогось явища. Проте, в адміністративному праві «форма» набуває дещо іншого об'єктивного змісту, яка характеризує конкретну цілеспрямовану діяльність.

Під формою адміністративної діяльності поліції В. А. Глуховера розуміє однорідні за своїм характером та правовою природою групи адміністративних дій, що мають зовнішній вираз, і за допомогою яких забезпечуються охорона прав громадян, громадський порядок, громадська безпека, здійснюється протидія правопорушенням, надаються адміністративні послуги та забезпечується керівництво службами та підрозділами поліції [3, с. 72].

За визначенням, яке наводять О. М. Калюк, С. Ф. Константинов, В. А. Куліков: форми адміністративної діяльності поліції – це однорідні за характером і правовою природою групи адміністративних дій, в яких реалізується компетенція поліції в сфері підтримання публічної безпеки та порядку і боротьби зі злочинністю. За допомогою форм практично реалізуються функції адміністративної діяльності [4, с. 12].

Недоліком цих визначень є те, що науковцями не розкриваються які саме адміністративні дії та заходи застосовують працівники правоохоронних органів для дотримання публічної безпеки та порядку на належному рівні.

На думку О. М. Бандурки, форма адміністративної діяльності поліції – це сукупність однорідних за своєю правовою природою та характером груп адміністративних дій, які провадяться з метою забезпечення публічної безпеки і порядку. Форми адміністративної діяльності органів поліції визначають як зовнішнє вираження однорідних за своїм характером і правовою природою юридичних дій і видання актів, за допомогою яких забезпечується виконання завдань та функцій, покладених безпосередньо на них [7, с. 28-29].

Отже, форми адміністративної діяльності органів національної поліції призначені для забезпечення нормального та ефективного виконання

поліцейськими своїх посадових функцій, повноважень та завдань, які безпосередньо спрямовані на забезпечення громадського порядку, безпеки, охорони законних прав та інтересів громадян.

На підставі проведеного дослідження, можна навести авторську дефініцію поняття, «форма адміністративної діяльності ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ» під якою слід розуміти – сукупність цілеспрямованих адміністративних дій (видання актів управління, укладення угод, надання охорони, складання протоколів про адміністративне правопорушення, затримання і доставка порушників до відділку поліції, застосування табельної зброї та спецзасобів у передбачених законом випадку, накладення штрафу) та правових заходів (дії щодо створення нормальних умов для роботи апарату управління, ведення юридичних електронних баз даних, діловодство, інструктаж, роз'яснювальна робота серед населення щодо формування негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ, переконання, надання юридичних послуг, консультування та примус) поліцейських, які проводяться з метою забезпечення публічної безпеки і порядку, а також захисту законних інтересів суспільства і держави.

Складним питанням є класифікація форм адміністративної діяльності, оскільки вони гуртуються на владних повноваженнях і специфіці управління органами національної поліції.

До правових форм адміністративної діяльності поліції відносяться дії, що породжують правові наслідки:

- видання актів управління;
- укладення угод;
- здійснення інших юридично значущих адміністративних дій (наприклад, складання протоколів про адміністративне правопорушення, застосування табельної зброї, спеціальних засобів) [7, с. 29].

Дослідниця Л. Ю. Іванова під «формою адміністративної діяльності» розуміє а) адміністративно-наглядову, б) юрисдикційну, в) профілактичну

діяльність і в зв'язку із цим г) прийняття індивідуальних актів, а також здійснення інших юридично значущих дій із метою забезпечення охорони громадського порядку, безпеки та здійснення боротьби зі злочинами й іншими правопорушеннями [76, с. 58].

В. А. Глуховець поділяє форми адміністративної діяльності на правові та неправові [3]. Розглянемо їх особливості.

Правові форми адміністративної діяльності поліції – це здійснювані на підставі і з метою виконання закону виконавчо-розпорядчі дії. Вони створюють нові правові норми, змінюють, припиняють правові відносини або є необхідними умовами для настання зазначених правових наслідків. До правових форм діяльності органів внутрішніх справ належать: видання актів управління (нормативних та індивідуальних); укладення адміністративних договорів; здійснення юридично значущих дій, що включають в себе регулятивну, контрольну, правоохоронну, реєстраційну діяльність [3, с. 73].

Не правові форми – це повсякденні і різноманітні її прояви, які позбавлені юридичної оболонки і наслідків. Вони не пов'язані з реалізацією розпорядчих повноважень органів внутрішніх справ і не призводять до встановлення правових норм, виникнення, зміни і припинення правовідносин. За формою видання правові форми бувають: письмові (постанова про накладення стягнення); усні (накази, вказівки, розпорядження, команди й ін.); конклюдентні (регулюючі жести працівника поліції у визначених випадках, сигнали-свистки, застосування зброї для подання сигналу тривоги або виклику допомоги і т. ін.) [3, с. 74].

Професор О. М. Бандурка поділяє форми адміністративної діяльності на: а) безпосередньо організаційні, тобто ті, що не спричиняють правових наслідків, б) суто правові, які спричиняють юридичні наслідки [7, с. 28].

Вибір форми адміністративної діяльності органів національної поліції має бути науково-обґрунтованим, спрямованим на досягнення правоохоронних цілей з найменшими витратами зусиль, засобів і часу.

Зокрема, у результаті поведеного дослідження, автором було виділено наступні форми адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ:

Правові форми – такі, які пов'язані з реалізацією розпорядчих повноважень працівників поліції, передбачають утворення і застосуванням норм адміністративного права: а) видання актів Національної поліції України; б) укладення адміністративних договорів про співпрацю.

Неправові форми, які не пов'язані з реалізацією розпорядчих повноважень працівників поліції і не призводять до припинення або змін правовідносин: а) матеріально-технічні адміністративні заходи впливу; б) організаційно-адміністративні заходи впливу.

Охарактеризуємо коротко кожен форму адміністративної діяльності Департаментів – ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Видання актів Національної поліції України – адміністративні акти видаються в кожному конкретному випадку скоєного адміністративного правопорушення, передбачають застосування до правопорушників передбачених чинним законодавством адміністративних стягнень (попередження, профілактична бесіда, штраф, залучення до громадських робіт, вилучення предмета (речі), що слугував об'єктом правопорушення тощо).

Правові акти публічного адміністрування – це владні, втілені у встановлену форму волевиявлення суб'єктів публічної адміністрації, що безпосередньо впливають на правові норми і відносини з метою їх удосконалення відповідно до публічних інтересів [220].

О. Ю. Салмановою визначено систему вимог, які ставляться до правових актів Національної поліції України, що є основою забезпечення їх ефективності: 1) вимога своєчасності та оперативності видання поліцією правового акта; 2) вимога обґрунтованості правового акта; 3) вимоги організаційно-технічного характеру [197, с. 16].

Зокрема, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можуть видавати накази, розпорядження, протоколи засідань, інструкції тощо, які регулюють конкретні адміністративно-правові відносини між суб'єктами права. Наприклад, видання наказу про планову атестацію, переведення на іншу посаду, підвищення кваліфікації посадових осіб департаменту.

Договірна форма – передбачає реалізацію юридично-значущих дій, спрямованих на захист та урегулювання інтересів між громадськими організаціями і органами поліції. Специфікою юридичних властивостей договірної форми є те, що на відміну від нормативних та індивідуальних актів, адміністративний договір узаконює добровільний порядок регулювання правовідносин, що виникають за взаємною згодою двох сторін, шляхом спільним погодження усіх положень договору між департаментом національної поліції з громадськими організаціями чи особами.

Наприклад, служба охорони та її підрозділи укладають договори з юридичними та фізичними особами на охорону об'єктів та квартир громадян. Такий договір поєднує в собі ознаки цивільних та адміністративних угод. На відміну від нормативних та індивідуальних адміністративних актів адміністративний договір вступає в силу за взаємним погодженням сторін [4, с. 13].

Таким чином, правовою формою захисту інтересів суспільства і держави вважається комплекс виданих актів Національної поліції України та укладених адміністративних договорів про співпрацю з громадськими інститутами спрямованих на захист суб'єктивних прав і свобод, пов'язаних із відстоюванням законних інтересів.

Сутність матеріально-технічних заходів, як форма впливу полягає у створенні нормальних умов для роботи органів поліції. Ці дії є передумовою прийняття того чи іншого управлінського рішення при здійсненні правозастосовної чи нормотворчої діяльності (збір та обробка інформації, статистична звітність, діловодство) [4, с. 14].

У юридичній літературі залежно від призначення та засобів виконання виділяються такі матеріально-технічні операції: а) діловодство (всі операції, які пов'язані з виготовленням документів органами управління і яким притаманні технічний характер листування, друк і т. д.); б) безпосереднє виконання приписів правових актів, якщо воно має матеріальний (технічний) характер (операції про передачу засобів або майна, видачу виконавчих документів, проведення конфіскації і т. д.); в) реєстраційні, що мають самостійне значення (реєстрація фактів та подій у сфері управління); г) статистичні (збирання та оброблення статистичної інформації); д) інформаційно-довідкові (складання та опрацювання доповідних записок, довідок за результатами перевірок, підготовка довідок про роботу органів управління, дача відповідних роз'яснень і консультацій); е) по систематизації матеріалів, у тому числі правових актів (створення комплексних інформаційно-аналітичних систем для державних потреб); є) інформаційно-технологічні (впровадження інформаційних технологій в різних ланках державного управління) [220].

Варто зазначити, що робота з документами та електронними базами даних в Департаментах – ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ та інших правоохоронних органах ґрунтується на операціях внесенні відомостей, фактів, показання свідків, доказів, протоколів, ведення кадрового діловодства та архіву, що спрямовано на забезпечення належного документування управлінської діяльності, а також облік, реєстрація і зберігання документів.

Організаційно-адміністративні заходи, як форма впливу є необхідними елементами управлінської діяльності в сфері правоохоронної діяльності. Наприклад, проведення службових нарад, інструктажів, організація взаємодії між підрозділами та співробітниками, розповсюдження передового досвіду [4, с. 14].

Організаційні заходи здійснюються систематично, постійно і спрямовані на забезпечення чіткої та ефективної роботи публічної адміністрації. Вони не пов'язані з виданням правових актів та здійсненням

юридично значущих дій. За змістом організаційні форми мають внутрішньо-управлінське, внутрішньо-апаратне значення, проте в кінцевому рахунку вони спрямовані на задоволення публічного інтересу. Прикладами таких дій можуть бути: а) роз'яснення змісту і мети законодавчих та інших правових актів або тих чи інших заходів; б) інспектування роботи та інструктування нижчих органів (посадових осіб); в) розроблення програм, підготовка та проведення нарад, конференцій, робочі зустрічі, наради, семінари, конференції, круглі столи, інтерв'ю, прямі телефонні зв'язки з населенням посадових осіб публічної адміністрації, прийом громадян, візити делегацій тощо [220].

Наприклад, начальниками департаментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ проводяться службові наради між керівниками робочих груп щодо вирішення службових проблем, прийняття управлінських рішень, за фактом чого оформлюються накази; проходження поліцейськими планових інструктажів з техніки безпеки та охорони праці; проведення комісійної перевірки роботи службовців окремого підрозділу тощо.

Таким чином, неправовою формою захисту інтересів суспільства і держави вважається комплекс внутрішньо взаємоузгоджених матеріально-технічних та організаційно-адміністративних заходів спрямованих на захист суб'єктивних прав, безпеку і охорону.

Отже, форми адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо забезпечення дотримання прав, свобод і інтересів громадян є системою цілеспрямованих адміністративних дій, які мають зовнішнє вираження у вигляді правових та неправових впливів, спрямованих на забезпечення дотримання прав людини щодо реалізації і захисту її законних інтересів.

Адміністративні форми діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є важливим елементом реалізації ними адміністративних зобов'язань стосовно захисту прав, свобод та законних інтересів громадян і держави. Можливість реалізації фізичними та юридичними особами своїх прав та

законних інтересів здійснюється за допомогою надання адміністративних послуг, правового захисту, охорони, притягнення до адміністративної відповідальності, встановлення і регулювання норм права.

2.3. Адміністративні процедури реалізації компетенції органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави

Органи виконавчої влади реалізують державну політику на місцях, зокрема здійснюють публічне управління, що направлене на вирішення адміністративних справ за допомогою прийняття відповідних адміністративних актів. Важливу роль у цьому процесі відіграють адміністративні процедури, а переважна більшість таких справ стосується реалізації прав та інтересів приватних осіб.

Національна поліція є центральним органом виконавчої влади який служить державі і громадянам, до повноважень якого відноситься забезпечення, охорона прав, свобод інтересів людини, протидії злочинності і правопорушенням, підтримки публічної безпеки та порядку.

Адміністративні процедури посідають важливе місце в системі адміністративного права України, відіграючи значну роль у повсякденних процесах, що відбуваються в цій галузі права. Вважається підтвердженим, що для належної охорони прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина адміністративні процедури необхідно прописати у вітчизняному законодавстві чітко та недвозначно. Підвищення ефективності реалізації сучасних адміністративних процедур стане запорукою успішного функціонування всієї державної системи України [89, с. 67].

Актуальна проблема визначення сутності і класифікації адміністративних процедур правоохоронних органів розглядалася у працях таких вчених, як: В. В. Аброськін [1], І. В. Бойко [28; 29],

О. В. Закаленко [70], В. Ю. Кікінчук [88; 89], О. В. Левченко [112], В. Оксін [129] та інші.

Проте, нерозв'язаною проблемою залишається характеристика адміністративних процедур реалізації компетенцій ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

У загальному розумінні «процедура» визначається як певна сукупність дій чи операцій, за допомогою яких реалізується той чи інший процес або етап, стадія, що виражає зміст відповідної технології чи діяльності [29, с. 5].

Юридичний словник, під редакцією І. О. Голубовської, тлумачить термін «процедура» – як встановлений порядок ведення, розгляду якихось справ [18, с. 346].

Адміністративні процедури є окремими складовими механізму регулювання, які займають особливу «нішу», оскільки відображають сутність процесуальних дій органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади та суб'єктів громадянського суспільства в сфері місцевого розвитку [129, с. 28].

У правовій науці «процедура» – це регламентований юридичною нормою порядок вчинення дій або прийняття рішень у сфері правозастосування. Ключовою у цьому визначенні є категорія «порядок», під яким розуміють сукупність послідовно вчинюваних дій та прийнятих рішень, логічно поєднаних і спрямованих на досягнення певного результату [29, с. 5]. Головне, що передбачає «процедура» - чітко зорієнтовані, правові, оперативні-тактичні дії працівників правоохоронних органів з метою розв'язання професійних задач.

Наразі, праві засади регулювання адміністративних процедур викладені у проекті Закону України «Про адміністративну процедуру». Цей Закон регулює відносини органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації, з особами щодо розгляду і вирішення

адміністративних справ у дусі визнаної Конституцією України демократичної та правової держави та з метою забезпечення права і закону, а також зобов'язання держави забезпечувати і захищати права, свободи чи законні інтереси людини і громадянина [161].

Передбачається, що прийняття цього закону призведе до регулювання правовідносин з різноманітних дозвільних процедур, створить упорядковані правила взаємодії між громадянами і державою – замість кількох розрізнених та суперечливих одне одному нормативно-правових актів. Наприклад, для ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, це урегулювання надання деяких адміністративних послуг (отримання дозволу, свідоцтва, ліцензії, надання охорони) та проведення інспекційних перевірок діяльності організацій.

Стаття 2 Адміністративно-процедурного кодексу України трактує сутність «адміністративної процедури» – як визначений законодавством порядок адміністративного провадження. «Адміністративне провадження» - сукупність послідовно вчинюваних адміністративним органом процедурних дій і прийнятих процедурних рішень з розгляду та вирішення адміністративної справи, що завершується прийняттям адміністративного акта і його виконанням [12].

Варто зауважити, що в правознавстві «адміністративна процедура» встановлює порядок розгляду конкретної справи, натомість «адміністративне провадження» є розглядом справи по суті та її розв'язання з метою ухвалення рішення.

Зокрема, О. В. Закаленко, виділяє характерні риси адміністративних процедур: адміністративні процедури встановлено нормами адміністративного права; адміністративні процедури виступають формою реалізації особливого виду публічно-владної діяльності – владно-управлінських функцій; адміністративні процедури відбуваються за обов'язкової участі особливого суб'єкта – органів публічної адміністрації (його посадової чи службової особи); адміністративні процедури врегульовують реалізацію як юрисдикційних повноважень органів публічної

адміністрації, так і їх діяльність по встановленню норм права та застосуванню правових норм, що не пов'язане із наявністю правопорушень або інших різновидів публічно-правових спорів; адміністративні процедури, виступаючи формою реалізації публічного адміністрування спрямовані на впорядкування, охорону, розвиток суспільних відносин у сфері публічного адміністрування за допомогою таких юридичних засобів, що виступають у свою чергу як форми владно-управлінської діяльності, як правові акти управління [70, с. 8]. Слід зазначити, що ознаки адміністративної процедури визначають її управлінську і правову сутність, оскільки вона реалізується у сфері публічно-правових відносин, а також пов'язана з діяльністю уповноважених державних органів.

До основних ознак адміністративної процедури І. Бойко відносить такі: правовий характер, оскільки принципи та правила, що визначають адміністративну процедуру, містяться в приписах нормативно-правових актів; владний характер, що виявляється в приписах суб'єктів публічного управління, які носять розпорядчий характер і є обов'язковими для інших осіб; вміщує в себе сукупність норм, що регламентують як діяльність суб'єкта публічного управління, так і поведінку приватних осіб; спрямована на прийняття адміністративного акта суб'єктом владних управлінських повноважень; застосовується для вирішення конкретної адміністративної справи; має основним призначенням забезпечення ефективної реалізації прав приватних осіб та унеможливлення їх порушення; тягне за собою настання зовнішніх наслідків, тобто застосування процедурних правил породжує права й обов'язки осіб, які знаходяться поза системою публічного управління; має, як правило, безспірний характер, тобто завдяки адміністративній процедурі вирішуються позитивні управлінські справи [28, с. 117]. На нашу думку, таке визначення є досить широким, що акцентує увагу на тому, що «адміністративна процедура» має правовий та владний характер, спрямована на вирішення конкретної адміністративної справи.

Ю. М. Фролов до основних визначальних ознак, які характеризують поняття «адміністративна процедура», відносить такі: 1) публічний характер та особливий суб'єктний склад; 2) нормативний характер; 3) індивідуальний характер; 4) безспірний характер; 5) стадійний характер; 6) особлива спрямованість [221, с. 696].

Характеризуючи загальні ознаки адміністративних процедур, які виділяють наковці, можна стверджувати, що основною метою адміністративної процедури є виконання владно-управлінських функцій суб'єктом виконавчої влади заради забезпечення справедливого, неупередженого, об'єктивного та своєчасного розгляду справ що стосуються захисту прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Так, наприклад, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ здійснюють поліцейські заходи, складають протоколи та приймають адміністративні рішення стосовно правопорушників.

Професор В. В. Галуцько вважає, що адміністративна процедура – це встановлений законодавством порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [10]. Тобто, на думку науковця, головне в адміністративній процедурі є встановлений законодавством порядок вирішення публічної справи. Проте, зауважимо, що це вже є наслідком адміністративного провадження.

Дослідниця З. Г. Гонтар, наводить наступне визначення адміністративної процедури – це встановлений чинним законодавством порядок розгляду суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ щодо реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів окремої фізичної та юридичної особи, що завершується ухваленням адміністративного акта [45, с. 105].

Отже, перша група науковців розглядає адміністративну процедуру як встановлений і регульований чинним законодавством порядок розгляду

індивідуальних адміністративних справ щодо захисту прав, свобод і законних інтересів фізичної або юридичної особи.

Науковці Р. О. Куйбіда та В. І. Шишкін вказують, що адміністративна процедура – це встановлений законодавством порядок вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ [132, с. 174].

Адміністративні процедури з надання адміністративних послуг – це встановлений нормами адміністративного права порядок діяльності органів публічного управління, спрямований на забезпечення умов для реалізації прав, свобод та інтересів фізичної або юридичної особи, який здійснюється за зверненням цієї особи [13, с. 14]. Власне, всі адміністративні процедури мають нематеріальний характер впливу, а тому є послугами які надає орган публічного управління.

Дослідник І. Юрійчук вважає, що під адміністративною процедурою слід розуміти: нормативно закріплений алгоритм (порядок дій для досягнення результату) розгляду та вирішення органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ, що здійснюється з метою сприяння реалізації та захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб та забезпечення верховенства права в українському соціумі [245, с. 154]. Науковець підкреслює, що адміністративні процедури здійснюються послідовно, законодавством визначається порядок діяльності суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Р. Саунін розглядає адміністративну процедуру в системі реалізації владної компетенції публічної адміністрації, під цим терміном він розуміє: «встановлений законодавством порядок діяльності спеціальних суб'єктів публічної адміністрації з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави (в основному шляхом застосування адміністративного примусу), а також для розгляду і розв'язання

індивідуальних адміністративних справ» [199, с. 108]. У цьому визначення науковець пов'язує адміністративну процедуру з владною компетентністю, що є логічним, оскільки, державний орган має владні повноваження, приймає рішення, застосовує примус і діє в інтересах країни та суспільства.

Науковець О. В. Левченко розглядає адміністративну процедуру як встановлену законом сукупність послідовно здійснюваних суб'єктом публічної адміністрації процедурних дій з розгляду та вирішення адміністративної справи, результатом якої є прийняття адміністративного акта, який встановлює, змінює чи припиняє права та обов'язки суб'єктів адміністративно-правових відносин [111, с. 110].

Отже, друга група науковців пов'язує адміністративну процедуру в системі реалізації владної компетенції публічної адміністрації, як чіткий порядок діяльності, виконання дій з метою вирішення справ стосовно захисту прав, свобод, інтересів громадян.

Таким чином, враховуючи погляди науковців, можна стверджувати, що адміністративна процедура являє собою встановлену законом сукупність чітко визначених, поетапно здійснюваних суб'єктом публічної адміністрації дій та заходів, метою яких є розгляд та вирішення адміністративної справи для прийняття управлінського рішення стосовно захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин.

До ознак адміністративних процедур, які реалізують ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, можна віднести: публічний характер адміністративних справ; нормативно-правова основа; неупередженість та об'єктивність; легітимність та законність винесеного рішення; індивідуальна спрямованість; обов'язковість виконання; стадійний характер.

Учені сходяться на думці, що адміністративні процедури, за умови їх узгодженості і чіткого дотримання при вирішенні конкретних справ, створюють єдиний і упорядкований механізм управлінської діяльності.

Так, В. Ю. Кікінчук вказує, що із цією точкою зору варто погодитись, адже загальновідомо, що у покращенні дієвості та піднятті рівня загальної ефективності адміністративно-управлінської діяльності Національної поліції, яку у свою чергу складають багаточисельні кадрові процедури, що забезпечені адміністративно-правовими нормами і полягає сутність адміністративних процедур проходження служби [89, с. 24-25].

В подальшому необхідно навести класифікацію адміністративних процедур для виокремлення тих із них, які притаманні для ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Р. Саунін, запропонував класифікацію адміністративних процедур в залежності від того, чи необхідна на них згода невідної сторони на: 1) процедури сервісного типу та 2) процедури владного типу [199, с. 108].

Вчений О. В. Левченко наводить класифікацію критеріїв поділу адміністративних процедур на види:

– за порядком здійснення: звичайні та спрощені адміністративні процедури, де звичайна процедура передбачає діяльність у чітко визначених законом формах, дотримання яких є необхідною умовою законності прийнятого акту суб'єктом публічної адміністрації, спрощена – передбачає можливість коригування (як правило мінімізація) процедурних вимог до реалізації певних стадій;

– залежно від предмета: щодо надання адміністративних послуг; щодо застосування заходів адміністративного примусу; контрольно-наглядові; атестаційні; нормотворчі (прийняття нормативно-правових актів); укладання адміністративно-правового договору тощо;

– залежно від суб'єкта ініціювання: заявні та втручальні. Заявна процедура – це процедура, що починається за зверненнями фізичних та юридичних осіб до органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Під втручальними процедурами розуміють діяльність, що здійснюється за ініціативою суб'єкта публічної адміністрації за наявності

потреби у захисті державних та суспільних інтересів, забезпечення прав і свобод громадян, припинення адміністративних правопорушень тощо [112].

Така класифікація адміністративних процедур сприяє ефективному впровадженню і функціонуванню нормативних положень у правозастосовній сфері, оскільки вона є правовою формою, документально прописаним алгоритмом надання адміністративних послуг.

З. Г. Гонтар виділяє наступні види адміністративних процедур за критеріями їх класифікації: 1) Залежно від того, хто є ініціатором адміністративної процедури, виокремлюють: заявні адміністративні процедури (виникають виключно за наявності заяви правосуб'єктної особи до суб'єкта публічного адміністрування з метою забезпечення реалізації своїх прав і свобод або сприяння в реалізації законних інтересів); втручальні адміністративні процедури (виникають за ініціативи суб'єкта публічної адміністрації, за наявності для цього правових підстав. 2) Залежно від складності здійснення адміністративної процедури виділяють: прості адміністративні процедури (полягають у вчиненні суб'єктом публічного адміністрування певних одноразових дій, які дозволяють завершити процедуру й ухвалити адміністративний акт); складні адміністративні процедури (потребують здійснення складних нелінійних дій із можливим залученням спеціалістів, експертів, перекладачів тощо). 3) Залежно від кількості осіб, які претендують на отримання певного соціального результату, виокремлюють: одноособові і конкурсні процедури. 4) Залежно від сутності адміністративні процедури бувають: реєстраційні, дозвільні, інспекційні, екзаменаційні, акредитаційні, ліцензійні [45, с. 106]. Така класифікація адміністративних процедур дуже широка і охоплює усі види процедур, які реалізують працівники правоохоронних органів. На практиці, деякі види процедур часто об'єднують у їх сукупність – так виникає адміністративне провадження.

До найпоширеніших адміністративних процедур дослідник С. Т. Гончарук відносить такі основні їх види: у справах за зверненнями

громадян; у справах про адміністративні правопорушення; заохочувальні; дозвільно-реєстраційні; контрольньо-наглядові; установчі; щодо підготовки та прийняття управлінських актів; щодо застосування заходів адміністративного припинення; з питань діловодства та документообігу; з питань кадрової роботи; щодо організації внутрішньо-апаратної діяльності; щодо індивідуальних звернень юридичних осіб з питань управлінського характеру та інші [46, с. 87–88].

Враховуючи погляди вчених на адміністративну діяльність національної поліції та зміст та регулювання адміністративної діяльності органів внутрішніх справ: Положення «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини» [153], Положення «Про департамент кіберполіції» [144], Положення «Про департамент превентивної діяльності» [147], Положення «Про департамент патрульної поліції» [145], Положення «Про департамент поліції охорони» [146], можна виділити наступні види адміністративних процедур: контрольньо-наглядова; укладання адміністративно-правового договору; реєстрація; надання дозволу; адміністративний примус.

Розглянемо докладно кожен вид адміністративної діяльності.

Охарактеризуємо кожен із наведених адміністративних процедур:

1. Контрольно-наглядова процедура – передбачає підпорядкованість та підконтрольність фізичних осіб (громадян, публічних осіб, службовців, об'єднань громадян), юридичних осіб (організацій, підприємств, установ та їх об'єднань) правоохоронним органам.

Контрольно-наглядова діяльність – це одна з основних форм правової діяльності держави, яка здійснюється державою шляхом видання контрольньо-правових актів або рішень, що приймаються відповідними органами державної влади у межах передбачених конституцією і законами повноважень, і має на меті забезпечення перевірки відповідності дій суб'єктів та об'єктів правового регулювання чинному законодавству, сприяння утвердженню режиму законності і правопорядку [27, с. 119].

Наприклад, процедура адміністративного контролю і нагляду здійснюються ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з метою попередження адміністративних правопорушень, дотримання публічного порядку та законності, виявлення та ліквідації незаконних воєнізованих, збройних формувань, припинення терористичних актів, захист журналістів тощо.

2. *Укладання адміністративно-правового договору* (договірна процедура) – здійснюється для узаконення і регулювання адміністративних правовідносин, спрямованих на захист та реалізацію законних інтересів між фізичними, юридичними особами і органами поліції. Такі відносини виникають на добровільних засадах у формі домовленості між двома або більшою кількістю сторін, спрямовані на встановлення, зміну, упорядкування або припинення цивільних прав та обов'язків. Адміністративний договір визначає взаємні права, відповідальність та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері.

Адміністративний договір може укладатися Департаментом захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції для: розмежування компетенції між правоохоронними органами; визначення порядку співпраці між різними суб'єктами владних повноважень; регулювання надання адміністративних послуг; делегування управлінських функцій.

3. *Реєстраційна процедура* – є процедурою узаконення певного виду діяльності громадян, фіксація фактів, явищ, дій, процесів з метою надання їм статусу офіційно визнаних актів та ведення обліку. Реєстрація може здійснюватися в документарній або електронній формі.

Згідно пункту 4, частини першої статті 1 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» № 755-IV від 15 травня 2003 року: державна реєстрація юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи та фізичних осіб – підприємців – це офіційне визнання шляхом засвідчення державою факту створення або припинення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи,

засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, об'єднань організацій роботодавців та їхньої символіки, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, про юридичну особу та фізичну особу – підприємця, а також проведення інших реєстраційних дій, передбачених цим Законом [166].

Наприклад, департаментами ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ може бути здійснена реєстрація громадських (політичних) формувань; державна реєстрація речових прав на рухоме і нерухоме майно та їх обтяжень. У межах реєстраційної адміністративної процедури юридично засвідчується певний статус приватної особи (власник майна, правонаступник) визначається режим поводження із певними речами чи майном, або реалізується виконання громадянином взятих на себе зобов'язань.

4. Дозвільна процедура. Згідно академічного тлумачного словника української мови, «дозвіл» – це документ, який посвідчує певне право [202, с. 347].

Згідно із Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», дозвільна (погоджувальна) процедура – це сукупність дій, що здійснюються суб'єктами господарювання, державними адміністраторами та дозвільними органами під час проведення погодження (розгляду), оформлення, надання висновків тощо, які передують отриманню документа дозвільного характеру [168].

Дозвіл видає спеціально уповноважений, компетентний державний орган на право здійснення певної діяльності в інтересах фізичної або юридичної особи. Наприклад, дозвіл на провадження підприємницької діяльності, роботи громадської організації чи політичної партії тощо.

Законодавством України передбачено, що більшість різних видів діяльності, операцій чи умов роботи потребують попереднього отримання дозвільної документації. Дозвільна система виконує регуляторну функцію та здійснює контроль господарської та підприємницької діяльності. Такі обов'язки покладаються на спеціалістів різних органів держуправління – міністерств та відомств. Дозвільні документи мають певний термін дії. Здійснення господарської діяльності без дозвільних документів, передбачених законом, заборонено. Це може призвести до накладення штрафних санкцій, до притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності [242].

Наприклад, департаментами ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ може здійснюватися перевірка наявності дозволу на провадження деяких видів господарської діяльності. Якщо в результаті перевірки фізичних або юридичних осіб були виявлені правопорушення, які стосуються провадження незареєстрованої господарської діяльності, інспектор може подати клопотання до відповідного органу, який видав дозвіл, з проханням анулювати його.

За результатами дозвільної адміністративної процедури видається акт, яким приватна особа наділяється певним правом. Наприклад, порядок видачі спеціальних дозволів на користування надрами у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони; дозволів на розміщення зовнішньої реклами; дозволів на проведення будівельних робіт; дозволів на придбання, зберігання, перевезення і використання вогнепальної зброї тощо [29, с. 12]. Таким чином, дозвіл надає виключне право приватній особі здійснювати певний вид підприємництва з метою отримання прибутку або провадити іншу діяльність для досягнення соціального ефекту.

5. *Адміністративний примус.* На думку В. К. Бабаєвої, державний примус – здійснюване на основі закону державними органами, іншими уповноваженими на те організаціями, посадовими особами фізичне,

психічне, майновий чи організаційне вплив на суб'єктів права з метою дотримання і виконання правових приписів [16].

Зауважимо, що правоохоронні органи мають виключні повноваження застосовувати примус до правопорушників, якщо вони чинять активний супротив у разі затримання, а саме: силу, фізичний та морально-психологічний вплив, спецзасоби (кijки, кайданки, сльозогінний газ) і табельну зброю тощо.

Л. І. Каленіченко розрізняє потенційний і реальний державний примус. Потенційний примус виникає та діє з моменту прийняття відповідного нормативно-правового акту, який містить відповідні зобов'язування, заборони, обмеження, покарання. Натомість, реальний примус тісно пов'язаний із правозастосовною діяльністю, реалізується відповідними компетентними органами, посадовими особами незалежно від волі та бажання правозобов'язаних суб'єктів, у межах права, з метою попередження правопорушень, покарання та виховання правопорушників [82, с. 91].

Наприклад, департаментами ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ може бути примусово припинена діяльність фізичних та юридичних осіб, якщо в результаті проведеного розслідування було встановлено, що вона є протиправною та шкодить публічним інтересам (неліцензійне виготовлення зброї чи боєприпасів; співпраця з незаконними воєнізованими формуваннями; поширення забороненої літератури; дії, які спрямовані на повалення державної влади; перешкоджання роботі журналістів, народних депутатів чи політичних партій тощо).

Під реалізацією адміністративної процедури О. Г. Погребняк пропонує розуміти дотримання, виконання, використання та застосування процедурних дій, що направлені на розгляд та вирішення адміністративної справи [142, с. 173].

Варто зазначити, що адміністративні процедури ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ мають ґрунтуватися на відповідних правових принципах, зокрема: верховенство права, рівність усіх учасників адміністративних

відносин перед законом, неупередженість, законність, використання владних повноважень, пропорційність, документальне забезпечення, гласність та публічність.

Зауважимо, що взаємодія через адміністративні процедури ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ із громадянами виражається через надання публічно-сервісних послуг.

Одним із основоположних документів стосовно реалізації державної політики України з питань надання адміністративних послуг населенню стала Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, яка була затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 90-р.

Публічні послуги визначаються як «послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні» [244].

М. І. Хавронюк на підставі аналізу законодавства України вказує, що публічні послуги – це «послуги, що надаються публічним сектором (тобто органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної та комунальної форми власності), а в окремих випадках – приватним сектором під відповідальність публічного сектору (публічної влади) і за рахунок публічних коштів (тобто коштів державного і місцевих бюджетів)» [222, с. 43]. Отже, науковці підкреслюють, що публічні послуги надаються на безкоштовній основі для отримувача та за особистим зверненням громадянина.

І. П. Голосніченко і Л. М. Черненко визначають адміністративну послугу як систему організаційних дій, що вчиняються органами публічної влади (у деяких випадках із застосуванням заходів примусу) і регулюються адміністративним правом, направлених на створення умов для задоволення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина або юридичної особи приватного права за їх заявою або за ініціативою органу публічної

адміністрації (державного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування) [43, с. 127]. Тобто, головним критерієм який відрізняє адміністративні послуги від інших послуг є надання їх публічною адміністрацією (органом державної влади).

Згідно з Законом України «Про адміністративні послуги» 06 вересня 2012 року № 5203-VI, адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону [156].

Відповідно до Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, залежно від суб'єкта, що надає публічні послуги, розрізняють державні та муніципальні послуги. Державні послуги надаються органами державної влади (в основному виконавчої) та державними підприємствами, установами, організаціями, а також органами місцевого самоврядування в порядку виконання делегованих державою повноважень за рахунок коштів державного бюджету. Муніципальні послуги надаються органами місцевого самоврядування, а також органами виконавчої влади та підприємствами, установами, організаціями в порядку виконання делегованих органами місцевого самоврядування повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету [185]. Зауважимо, що муніципальні послуги надаються комунальними підприємствами – водопостачання, світло, газ ремонт доріг, прибирання вулиць, благоустрій парків і скверів тощо.

Тобто, публічні послуги — це ті види послуг, що надаються для задоволення інтересів громадян за рахунок коштів місцевого або державного бюджету органами державної влади та органами місцевого самоврядування чи їх посадовими особами, а також підприємствами, установами та організаціями, які перебувають під їхнім управлінням і контролем.

Публічно-сервісна діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ – це діяльність по наданню адміністративних послуг громадянам.

Дослідниця С. І. Чаусовська публічні послуги, класифікує за такими групами:

- за суб'єктами надання послуг: органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, державні, муніципальні підприємства, установи, організації, об'єднання громадян тощо;
- за суб'єктами отримання послуг: фізичні чи юридичні особи;
- за групами послуг: за формою оплати, складовою публічного управління, сферами надання послуг, повноваженнями щодо наданих певних видів послуг;
- за видами послуг: електронні, паперові, індивідуальні, колективні, матеріальні, нематеріальні [225].

Така класифікація досить широка, проте не розкриває специфічні риси кожної публічної послуги. Публічні послуги надаються посадовими особами державних інституцій, органами місцевого самоврядування. Зокрема, до таких послуг належать: видача довідок, ліцензій, свідоцтв, сертифікатів тощо.

Науковець В. М. Сороко публічні послуги розподіляє за такими сферами: 1) захист (життя, власності, довкілля, інтелектуальної власності тощо); 2) соціальний захист (дітей, сиріт, літніх людей, інвалідів, безробітних); 3) реєстрація, ліцензування: змін громадського стану, стану об'єктів і суб'єктів; утворення громад, організацій; певних видів діяльності; 4) повсякденна діяльність: охорона здоров'я; забезпечення комунальною, побутовою сферами; аграрні питання тощо; 5) комунікація: пошта, телекомунікації, Інтернет, транспорт, засоби масової інформації; 6) духовне та культурне самовираження: відпочинок, культурно-масові заходи, фізична культура і спорт [203, с. 18-19]. Така класифікація більш вдала, по-перше, є вичерпною і відображає різні види публічних послуг за цільовою спрямованістю, а по-друге, перелічує усі сфери надання послуг громадянам.

Аналіз поглядів науковців на зміст публічних послуг, які надаються ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ дозволяє виділити їхні головні ознаки, до яких можна віднести:

- адміністративно-правове регулювання процедури надання послуг;
- суб'єктами надання послуг є органи публічної адміністрації (органи місцевого самоврядування, органи державної виконавчої влади, установи, громадські організаціями);
- цільова спрямованість послуги – задоволення конкретної потреби споживача;
- зумовлена публічним інтересом;
- має нематеріальний характер, неможливість накопичення і збереження;
- якість залежить від компетенції надавача послуги;
- рівний доступ громадян до отримання послуги;
- витрати на надання послуг покриваються за рахунок державного або місцевого бюджетів;
- високе соціальне значення;
- надається у разі добровільного звернення споживача послуги (фізичних або юридичних осіб);
- надання публічних послуг орієнтоване на захист прав, свобод і законних інтересів громадян та їх об'єднань.

На думку М. В. Рябенко, публічний характер відповідних правових відносин з надання державою послуг проявляється в такому: відносини при наданні публічних послуг складаються з приводу забезпечення і захисту публічних, а не приватних інтересів; одним з учасників цих відносин завжди виступає держава, незалежно від того, хто надає таку послугу (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної та комунальної форми власності, а в окремих випадках – приватний сектор); обов'язкова участь у відносинах з приводу надання послуг для особи (організації), яка цю послугу надає;

імперативний метод правового регулювання відносин з надання публічних послуг [195, с. 68].

Науковець І. В. Чаплай робить висновок про те, що управлінська послуга – це передбачена законом діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, пов'язана з реалізацією їх владних повноважень, здійснювана за ініціативою фізичних та юридичних осіб і спрямована на реалізацію їх прав, свобод і законних інтересів [224].

Отже, на нашу думку, публічна послуга – це адміністративна діяльність яка здійснюється ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ стосовно надання інформації консультативно-правового характеру, а також виконання дій, спрямованих на вирішення проблем громадян, захисту їхніх прав та інтересів за рахунок бюджетних коштів.

Наведемо класифікацію адміністративних послуг:

1) За формою реалізації адміністративні послуги поділяють на такі групи: а) послуги, спрямовані на забезпечення захисту конституційних прав і свобод громадян (право голосу на виборах, право на працю, освіту, медичний захист); б) управлінські (адміністративні) послуги, пов'язані з юридичним оформленням документів, необхідних для реалізації певних прав і свобод громадян (видача патентів, свідоцтв, ліцензій).

2) За змістом адміністративні послуги поділяють на такі групи: а) реєстраційні (реєстрація актів цивільного стану, місця проживання, місця ведення підприємницької діяльності, автотранспортних засобів); б) легалізація документів та актів (визнання і підтвердження, легалізація документів); в) нострифікація (визнання дипломів про освіту, виданих іншою державою); г) верифікація (встановлення достовірності сертифікатів якості товарів).

3) Залежно від предмета надання адміністративної послуги: а) для бізнесу (господарські); б) соціального захисту (захист прав пенсіонерів, багатодітних матерів, дітей, інвалідів); в) земельні (захист прав володіння і сільськогосподарське оброблення земельних ділянок, видобуток корисних

копалин); г) будівельно-ремонтні (ремонт, заміна труб, утримання будинків і споруд); д) послуги комунікацій (Інтернет, пошта, телефонний зв'язок, радіо-зв'язок, телебачення); е) транспортні послуги (громадський транспорт, міжміські перевезення, залізниця тощо); є) освітні (утримання шкіл і дитячих садочків, училищ тощо); ж) медичні (лікувальні, діагностичні, санаторно-курортні); з) комунальні (водопостачання, газопостачання, електрика, прибирання територій).

О. М. Ілюшик вказує, що окремі адміністративні послуги повинні бути безоплатними для особи (у справах державного пенсійного та соціального забезпечення), але зробити більшість адміністративних послуг безоплатними для користувачів сьогодні не наважуються навіть економічно розвинені держави. Проблема платності послуг вимагає впорядкування, адже за одні послуги стягується державне мито, за інші – податкові збори чи інші форми платежів (збір за реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності) [78, с. 184].

Наприклад, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можуть надаватися послуги з оформлення письмового звернення громадян до вищестоящих державних структур; проведення державного аудиту з метою перевірки діяльності суб'єктів господарювання, у разі підозри несплати податків чи фінансових махінацій; може бути примусово припинена діяльність громадян, якщо в результаті проведеного розслідування було доведено, що вона переслідується законом (неліцензійне виготовлення зброї чи боєприпасів; співпраця з незаконними воєнізованими формуваннями; поширення забороненої літератури; дії, які спрямовані на повалення державної влади; перешкоджання роботі журналістів, народних депутатів чи політичних партій тощо).

Варто уточнити, що надання публічних послуг і виконання адміністративних процедур вимагає від ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ наявності чітко визначених владних компетенцій.

Академічний словник української мови визначає слово «компетенція» як: 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [202, с. 250]. На нашу думку, таке визначення вказує на наявність фахових знань і владних повноважень певної особи, необхідних для здійснення адміністративної діяльності організації чи департаменту.

Зокрема, С. В. Лейко вказує, що під «компетенцією» слід розуміти певну сферу, коло діяльності, наперед визначену систему питань щодо яких особистість повинна бути добре обізнана, тобто володіти певним набором знань, умінь, навичок та власного до них ставлення. Компетентність – якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється в критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у прийнятті адекватних рішень нагальної проблеми [113, с. 133]. Тобто, дослідник акцентує увагу на вмінні здійснювати управлінську діяльність для досягнення організаційних цілей.

Визначення компетенції Національної поліції щодо розгляду справ про правопорушення передбачене статтею 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема, про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів [94].

Варто уточнити, що компетентність виражається в наданих владних повноваженнях виконувати процесуальні дії, приймати рішення, організовувати певну діяльність, впливати і керувати підлеглими. Поняття професійної компетентності тісно пов'язане з умінням вирішувати фахові задачі. Тобто, компетентність правоохоронного органу визначатиметься як система знань, умінь, навичок, що дозволяють поліцейським виконувати професійні завдання (попередження та припинення правопорушень

розкриття злочинів, притягнення до відповідальності винних) з високою оперативністю.

Основні компетенції поліції визначені в статті 23 Закону України «Про національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII: 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; 3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; 4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; 5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; 6) у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; 7) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях, тощо [178].

Отже, під компетенціями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ слід розуміти – юридичне відображення покладених на дані органи функцій, шляхом закріплення цілей, завдань, прав і обов'язків, необхідних для охорони та захисту публічних інтересів від протиправних посягань.

До компетенцій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести: контроль і нагляд дотримання громадського порядку та публічних прав; укладання адміністративно-правового договору на охорону державного та приватного майна, співпрацю з громадськими організаціями; реєстрація правопорушень, і юридичних фактів, ведення електронної бази

даних; прийом заяв та скарг громадян стосовно порушення їхніх прав та свобод, припинення адміністративних та кримінальних правопорушень.

Зауважимо, що департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, діють відповідно до покладених на них компетенцій, тим самим мають виключне право реалізовувати відповідні адміністративні процедури.

Можна стверджувати, що адміністративні процедури визначають порядок виконання роботи службовцями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, які, згідно вимог чинного законодавства України, уповноважені здійснювати владні управлінські функції, розглядати адміністративні справи стосовно захисту прав, свобод і законних інтересів громадян та держави.

Власне, зміст адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ полягає у виконанні покладених на них обов'язків щодо: забезпечення публічної безпеки і порядку, захисті державних інтересів, здійсненні ефективної боротьби із злочинністю, попередженні адміністративних і кримінальних правопорушень, створенні належних умов для реалізації суб'єктами правових відносин своїх прав, свобод і законних інтересів.

Висновки до другого розділу.

Встановлено, що департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО входять до структури НПУ, функціонують від імені держави і застосовують засоби впливу на суспільні відносини, а їхня діяльність пов'язана із внутрішніми справами та національною безпекою.

У результаті проведеного дослідження, визначено місце адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ у загальній системі права ґрунтуючись на тому, що: по-перше, Національна поліція України та її структурні підрозділи, департаменти, являють собою єдиний державний орган, по-друге, здійснюють правоохоронну діяльність в

Україні, по-третє, їх робота пронизує сфери державного управління та правоохоронної діяльності, по-четверте, забезпечують захист інтересів суспільства (територіальних громад) і держави.

Автор надає дефініцію «адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ» під яким слід розуміти його правове положення в системі правоохоронної діяльності, що характеризується закріпленням у законодавстві України мети їхньої роботи, завдань, положень, функцій, повноважень, обов'язків, гарантій та відповідальності.

Автором проведено порівняння різних поглядів науковців на структуру адміністративно-правового статусу Національної поліції, в результаті чого зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, як окремого підрозділу Національної поліції, складається із трьох блоків: цільовий (визначає мету створення ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, яку можна охарактеризувати: забезпечення публічного порядку і безпеки; захист прав, свобод та законних інтересів громадян і публічних осіб), організаційно-управлінський (характеризує, як саме побудована внутрішня структура та укомплектовано штат поліцейського персоналу, визначено повноваження начальника) та функціонально-компетенційний (визначає компетенції посадових осіб та керівників ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ).

Встановлено, що до компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ входить: а) Забезпечення фінансово-економічної безпеки України. б) Охорона права. в) Ведення справ з адміністративних правопорушень. Функцій, права та компетенції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ визначаються відповідним положенням МВС.

Адміністративною діяльністю ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна вважати комплекс надання поліцейських послуг щодо охорони, захисту прав, свобод, що пов'язані з реалізацією законних інтересів суспільства і держави, забезпечення громадської безпеки і порядку, протидії

злочинам та правопорушенням шляхом застосування адміністративно-правових засобів.

Встановлено, що до характерних рис адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести: регулюються нормами адміністративного права; мають організаційно-розпорядчий характер; виражаються в наданні поліцейських послуг (охорона, захист) громадян і держави; мають соціальну спрямованість; орієнтовані на захист інтересів суспільства і держави.

Виявлено, що адміністративна діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ регулюється за допомогою положень наступних нормативно-правових актів: Конституція України, Закони України, Кодекси України, Укази Президента України, Акти Кабінету міністрів України, Акти Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції, Міжнародні нормативно-правові акти, *Положення «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини», Положення «Про департамент кіберполіції», Положення «Про департамент превентивної діяльності», Положення «Про департамент патрульної поліції», Положення «Про департамент поліції охорони».*

Під методами адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ автор розуміє: способи та засоби правового владного впливу на дії і поведінку громадян, публічних осіб, державних службовців, а також на діяльність підприємств, закладів, установ, організацій в інтересах дотримання безпеки і порядку в контексті реалізації конституційних прав, свобод і законних інтересів.

Обґрунтовано, що департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, використовують такі методи адміністративної діяльності: нагляд (з метою перевірки стану виконання рішень суду, проваджень, які стосуються захисту речових зобов'язальних, майнових та немайнових інтересів громадян або державних організацій), переконання (як інструмент психологічного та матеріального впливу на дії, вчинки, поведінку людини з метою

попередження проступків, формування звички дотримуватись законів та профілактики адміністративних правопорушень, що стосуються публічних інтересів) та примус (припинення діяльності сумнівних релігійних організацій, які шкодять майновим та моральним інтересам громадян; незаконних збройних груп та воєнізованих формувань; умисне знищення чи пошкодження майна потерпілих осіб; організовані масові заворушення; перешкоджання роботі журналістів та державних діячів; вчинення терористичних актів, розбою, шантажу; перешкоджання роботі державних органів, підприємств та організацій).

Визначено, що публічна послуга – це адміністративна діяльність, яка здійснюється ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ стосовно надання інформації консультативно-правового характеру, а також виконання дій, спрямованих на вирішення проблем громадян, захисту їхніх прав та інтересів за рахунок бюджетних коштів.

Обґрунтовано, що форми адміністративної діяльності органів національної поліції призначені для забезпечення нормального та ефективного виконання поліцейськими своїх функцій, повноважень та завдань, які безпосередньо спрямовані на забезпечення громадського порядку, безпеки, охорони законних прав та інтересів громадян.

Під «формою адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ» слід розуміти – сукупність цілеспрямованих адміністративних дій (видання актів управління, укладення угод, надання охорони, складання протоколів про адміністративне правопорушення, затримання і доставка порушників до відділку поліції, застосування табельної зброї та спецзасобів у передбачених законом випадку, накладення штрафу) та правових заходів (дії щодо створення нормальних умов для роботи апарату управління, ведення юридичних електронних баз даних, діловодство, інструктаж, роз'яснювальна робота серед населення щодо формування негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ, переконання, надання юридичних послуг, консультування та примус) поліцейських, які проводяться з метою

забезпечення публічної безпеки і порядку, а також захисту законних інтересів суспільства і держави.

Автором було виділено форми адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: правові та неправові.

Доведено, що адміністративна процедура являє собою встановлену законом сукупність чітко визначених, поетапно здійснюваних суб'єктом публічної адміністрації дій та заходів, метою яких є розгляд та вирішення адміністративної справи для прийняття управлінського рішення стосовно захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Виділено види адміністративних процедур ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: контроль-наглядова; укладання адміністративно-правового договору; реєстрація; надання дозволу; адміністративний примус.

Автором обґрунтовано, що під компетенціями ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ слід розуміти – юридичне відображення покладених на даний орган адміністративно-процесуальних функцій, визначених у *Положенні «Про департамент головної інспекції та дотримання прав людини», Положенні «Про департамент кіберполіції», Положенні «Про департамент превентивної діяльності», Положенні «Про департамент патрульної поліції», Положенні «Про департамент поліції охорони», Законі України «Про національну поліцію» та інших нормативно-правових актах, шляхом закріплення цілей, завдань, прав і обов'язків, необхідних для охорони та захисту публічних інтересів від протиправних посягань.*

До компетенцій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ можна віднести: контроль і нагляд дотримання громадського порядку та публічних прав; укладання адміністративно-правового договору на охорону державного та приватного майна, співпрацю з громадськими організаціями; реєстрація правопорушень, і юридичних фактів, ведення електронної бази даних; прийом заяв та скарг громадян стосовно порушення їхніх прав та свобод, припинення адміністративних та кримінальних правопорушень.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

3.1. Взаємодія структурних підрозділів Національної поліції щодо запобіганням масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок

Розширення процесів європейської інтеграції України зумовлює активне прийняття гуманістичних та демократичних цінностей світової цивілізації, де пріоритетну роль відіграє суспільство, висувають перед правоохоронними органами нові вимоги щодо співпраці в контексті зміцнення законності в боротьбі з правопорушеннями. Конструктивна взаємодія правоохоронних органів є важливим підґрунтям для розвитку демократичного суспільства, реалізації верховенства права, свободи та рівності, забезпечення правопорядку в цілому і профілактики правопорушень.

Політичні протистояння та економічна криза здатні викликати в країні суспільне невдоволення, протести, мітинги і страйки. Інколи такі соціальні прояви здатні вийти з під контроль, набувши характеру масових заворушень.

Небезпека виникнення масових заворушень полягає у тому, що вони спроможні на певний час перешкоджати нормальній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також призвести до масової непокори правоохоронним органам. Наслідком чого буде виникнення адміністративних і кримінальних проступків стосовно громадського порядку та безпеки; завдання шкоди суб'єктам господарювання, що спричинить понесення економічних збитків і матеріальних втрат.

У контексті демократичного розвитку України, через прояви свободи слова виникли нові форми соціально-політичної активності людей (мітинги, протести, зібрання, флеш-моби, вуличні пікети), метою яких є відстоювання прав і свободи громадян. Проте, закріплені в Конституції України положення про свободу масових мирних зібрань досі належним чином не конкретизовані у правовому полі, а тому нерідко порушуються, що призводить до масових заворушень.

Проблеми взаємодії державних правоохоронних органів у протидії правопорушенням досліджували такі науковці, як: О. М. Калюк [4], В. М. Плішкін [141], О. М. Рєзнік [192], А. В. Танько [209], Н. С. Филипенко [217], О. Я. Черепненко [226], та інші.

Вагомий теоретико-методологічний внесок у дослідження актуальних питань, пов'язаних з проблемами кримінально-правової діяльності та притягнення до відповідальності учасників масових заворушень зробили такі науковці: І. Л. Бородін [31], В. І. Бояров [33], М. Л. Грібов [50], М. О. Дячкін [64], А. С. Корзун [100] інші.

Відносини взаємодії громадськості з державними правоохоронними органами розглядалися в роботах науковців: О. В. Олішевський [130], В. П. Садковий [133] О. Г. Погребняк [142], О. С. Проневич [189; 190], А. В. Румянцева-Козовник [194] та інших.

Проте, взаємодія державних правоохоронних органів у протидії злочинності та правопорушенням під час організованих масових заходів залишається поза увагою науковців, що вимагає подальших пошуків.

Актуальність проблеми діяльності національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням в Україні, обґрунтована тим, що в теорії права відсутні науково-праксекологічні рекомендації щодо розслідування, протидії, попередження злочинів та адміністративних правопорушень, а також чіткий порядок дій у разі масової непокори громадян.

Тому, важливо охарактеризувати порядок взаємодії ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і

протиправним діям, які посягають на громадський порядок, оскільки ця проблема залишається поза увагою науковців, що вимагає подальших пошуків.

Волевиявлення українського народу закріплене у статті 39 Конституції України [99], якою передбачено, що громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. У демократичному громадянському суспільстві фундаментальними правами людини є: свобода думки і слова, власного світогляду і віросповідання, вираження своїх поглядів і переконань на соціальні явища і процеси, публічний доступ до інформації. Проте, слід зауважити, що при реалізації конституційних прав особою є неприпустимим злочинні посягання (обмеження) на права, волю, свободу, гідність і честь інших людей.

Проте, вимоги стосовно порядку планування та проведення мирних масових зібрань, документів які регламентують процедуру організації їх проведення, відомості про учасників, а також строків завідомого інформування про це органів місцевого самоврядування, на даний час у правовому полі досі неврегульовано.

Втім, деякі аспекти щодо організації та проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій врегульовано статтями 182, 183 Кодексу України про адміністративні правопорушення [94]. Цими статтями визначено особливості провадження у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання та про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання.

Проте, під час масових зібрань може виникнути реальна небезпека заворушень, що супроводжуватимуться підпалами, погромами, становити загрозу життю і здоров'ю населення. Нажаль, в Україні такі явища мають частий і неконтрольований характер. У такому випадку, підрозділи національної поліції зобов'язані забезпечити належний порядок та безпеку

громадян, а в окремих випадках, здійснюється розгін учасників демонстрацій із затриманням правопорушників.

Загроза масових заворушень на певній адміністративній території країни проявляється в тому, що вони набувають масового і неконтрольованого характеру, супроводжуються погромами, підпалами, знищенням майна, бійками, здатні завдати суттєвої економічної шкоди державі, групам громадян або конкретній особі. В найбільш гострих масових конфліктах виникає реальна загроза масових політичних репресій, порушення територіальної цілісності країни та силова зміна державної влади. За таких умов, для відновлення публічного порядку, задіюються усі служби національної поліції: кримінальна; патрульна; органи досудового розслідування; охорони; спеціальна; особливого призначення.

Проте, невизначеною залишається роль ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням, що зумовлює подальші дослідження цієї проблеми.

Організація масових заворушень має дестабілізаційний характер і становить загрозу для мирних громадян. Розглянемо коротко специфіку масових заворушень, яка відрізняє їх від мирних зібрань громадян.

На думку, О. М. Шмакова та О. В. Лавніченко, заворушення – це вияв протесту невизначеною кількістю людей (організованим угрупованням людей) на обширній території, дії певних організованих угруповань людей, які можуть характеризуватися створенням натовпу, а також без нього та спрямуванням дій на вияв протесту шляхом проведення демонстрацій, мітингів, маніфестацій, пікетувань, страйків [240, с. 29].

Науковець М. О. Дячкін визначає, що масові заворушення – це грубе, спрямоване проти існуючого правопорядку порушення громадського порядку, здійснюване агресивними діями юрби, що супроводжуються насильством над особою та/або погромами, підпалами, знищенням чи пошкодженням чужого майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням людей, опором представникам влади із

застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються як зброя [64, с. 129].

Залежно від масштабів злочинних подій та спрямованості умислу виокремлюють три види масових заворушень:

1) хуліганські дії натовпу (в умовах міжгрупових конфліктів – футбольні уболівальники, антиглобалісти та інші). Характерною рисою таких заворушень є невелика зорганізованість та стихійність дій;

2) заворушення, коли натовп висуває політичні вимоги і є спроби або є підстави вважати за можливе захоплення ним влади (конфлікти між владою та населенням, етнічні, міжнаціональні конфлікти). Для цього виду масових заворушень є характерним порівняно довгий час дій натовпу, наявність значної кількості учасників. Територія, якою охоплюються заворушення, це, як правило, весь населений пункт або декілька населених пунктів. Діями натовпу спричиняється значна матеріальна шкода, повністю паралізується діяльність місцевої влади;

3) бунт (заколот), обмежений територією певної установи (переважно установи Державної пенітенціарної служби України). Основною характерною рисою цієї групи масових заворушень є: чітко визначена територія – обмежена територією установи; добра зорганізованість, пов'язана зі спільним триманням значної кількості засуджених, арештованих; специфічні мотиви дій натовпу – вимога покращити умови утримання, спроба створити умови для втечі [134].

Таким чином, «масові заворушення» носять характер всеохоплюючий (беруть активну участь всі верстви населення), широкомасштабний, такий, що виходить з під контроль правоохоронних органів і може набути стихійного характеру.

С. І. Братков наголошує, що масові заходи, як соціальні явища, створюють особливу обстановку на тій території, де вони проводяться. Цій обстановці властиві свої специфічні ознаки:

- в деякій мірі порушується звичайний ритм життя району, міста або країни в цілому;
- масові заходи проводяться, як правило, на обмеженій території і за участю великої кількості людей;
- можливість швидкоплинної зміни оперативної обстановки;
- в даній обстановці стихійно формуються певні поза колективні угруповання, які здійснюють вплив на стан публічної безпеки та порядку;
- під час проведення масових заходів можуть виникнути групові порушення громадського порядку, масові заворушення, бійки, пожежі та інші непередбачені обставини, тобто виникає загроза публічній безпеці та порядку, а також здоров'ю та життю громадян;
- не виключена можливість заподіяння збитків підприємствам, установам і організаціям, а також особистим та майновим інтересам громадян;
- утворюються сприятливі умови для активізації злочинних елементів [34].

Важливу роль у протидії масовим заворушенням відіграють департаменти національної поліції – ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, які регулюють публічну безпеку та контролюють проведення мирних демонстрацій, зібрань, масових культурних і спортивних заходів, концертів і видовищ. У цьому випадку, важливе завдання – тримати ситуацію під контролем, щоб масові заходи проходили мирно і безпечно для громадян. Для досягнення цього, поліцейські повинні виявляти і затримувати правопорушників, вилучати в них заборонену літературу, знищувати радянську, російську і нацистську символіку, плакати що містять заклики до повалення державної влади, а також здійснювати вилучення вибухових та отруйних речовин, недопущення застосування холодної та вогнепальної зброї

проти мирних громадян з боку агресивних підбурювачів і криміналітету, який закликає до беззаконня та анархії.

На основі результатів проведеного дослідження, можна виділити основні напрямки діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням:

ДГІДПЛ – департамент головної інспекції та дотримання прав людини:

- розробка та реалізація заходів щодо запобігання та протидії масовим заворушенням;
- аналіз та прогнозування можливих масових заворушень;
- проведення профілактичних заходів щодо запобігання масовим заворушенням;
- організація і проведення заходів із забезпечення громадського порядку та безпеки під час масових заходів.

ДКП – департамент кіберполіції:

- розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із масовими заворушеннями, у тому числі в Інтернеті;
- оперативно-розшукові заходи щодо виявлення та припинення підготовки та вчинення масових заворушень в Інтернеті;
- забезпечення безпеки співробітників Національної поліції під час виконання службових обов'язків під час масових заходів в Інтернеті.

ДПД – департамент превентивної діяльності:

- проведення профілактичних заходів щодо запобігання масовим заворушенням;
- навчання працівників поліції щодо дій під час масових заворушень;
- взаємодія з громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування щодо запобігання масовим заворушенням.

ДПП – департамент патрульної поліції:

- забезпечення громадського порядку та безпеки під час масових заходів;

- розпорядження силами та засобами патрульної поліції під час масових заворушень;
- затримання осіб, які вчиняють масові заворушення.

ДПО – департамент поліції охорони:

- організація охорони громадського порядку під час масових заходів;
- забезпечення безпеки учасників масових заходів;
- залучення сил і засобів інших правоохоронних органів до забезпечення громадського порядку під час масових заходів.

Також, окремо можна виділити спільні напрямки діяльності на основі співпраці між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобіганням масовим заворушенням:

- аналіз та прогнозування можливих масових заворушень, зокрема на основі аналізу соціальних, політичних та економічних факторів;
- проведення профілактичних заходів, таких як роз'яснення законодавства, налагодження діалогу з громадськістю, проведення тренінгів для працівників поліції;
- забезпечення громадського порядку та безпеки під час масових заходів, зокрема залученням сил і засобів поліції, інших правоохоронних органів та військових;
- розслідування кримінальних та адміністративних правопорушень, пов'язаних із масовими заворушеннями.

Таким чином, роль ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобіганням масовим заворушенням можна охарактеризувати як: швидку організацію та використання сил, засобів щоб ліквідувати конфліктну ситуацію, локально обмежити поширення мітингу на іншу територію, попередити масовий безлад і провести роз'яснювальну роботу серед учасників, з урахуванням конкретної ситуації і вживання заходів щодо затримання організаторів, розгону натовпу – заради забезпечення громадської безпеки та порядку, охорони прав і свобод, збереження життя, здоров'я, честі і гідності людини, а також захисту рухомого та нерухомого

майна, інтересів суспільства і держави, збереження територіальної цілісності країни.

Проте, нажаль, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ мають досить обмежені визначені законодавством можливості і комплектності щодо контролювання безпеки громадян та охорони державних установ під час проведення масованих зібрань і мітингів, через те, що ці повноваження закріплені за іншими правоохоронними структурами, наприклад: Служба безпеки України, Національна Гвардія України тощо.

У цьому випадку, доцільним є налагодження взаємодії між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок.

Словник тлумачної української мови дає визначення поняттю «взаємодія» як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [202, с. 789].

Науковець В. О. Малюткін акцентує увагу тому, що філософській категорії «взаємодія» властива наявність: а) таких відносин (зв'язків), які дають змогу об'єктам впливати одне на одного; б) власне впливу, у результаті якого відбуваються взаємні трансформації суб'єктів, що взаємодіють [116, с. 40].

В. М. Плішкін аналізуючи визначення взаємодії, які використовуються в теорії та практиці управління органами внутрішніх справ, виділити такі його ознаки:

- взаємодія – це діяльність;
- наявність декількох (не менш двох) суб'єктів взаємодії;
- погодженість заходів за метою, місцем, часом, методами;
- спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів;
- наявність нормативної (правової) бази взаємодії;
- становище, яке обіймають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи;
- зміст завдань, які виконуються суб'єктами взаємодії;
- спільна діяльність [141].

Отже, можна стверджувати, що «взаємодія» - це взаємний вплив суб'єктів правовідносин, в результаті чого відбуваються трансформація кожного з них як реакція на певні дії одне одного.

Статтею 18 Закону України «Про охоронну діяльність» від 22 березня 2012 року № 4616-VI визначено, що суб'єкти охоронної діяльності та правоохоронні органи можуть спільно організовувати взаємодію і надавати взаємодопомогу у діяльності, яка спрямована на попередження, припинення і розкриття кримінальних правопорушень та забезпечення охорони громадського порядку [181].

Така взаємодія між правоохоронними органами дозволяє швидше розслідувати злочини та правопорушення, притягати винних до відповідальності. Варто відмітити, що під час масових заворушень скоординовані дії підрозділів Національної поліції України (Кримінальна поліція, Кіберполіція, Патрульна поліція, слідчі управління, Поліція охорони, патрульна служба поліції особливого призначення, спецпідрозділи КОРД), які дозволяють уникнути неконтрольованих агресивних дій натовпу, підпалів і погромів.

Згідно Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII, підрозділи національної поліції можуть взаємодіяти з:

- органами державної влади та органами місцевого самоврядування (Стаття 5);
- населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб (Стаття 11);
- органом регулювання у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра заходів з метою встановлення та притягнення до відповідальності власників радіообладнання будь-якого призначення, експлуатація якого заборонена в Україні або яке експлуатується без визначеного законодавством радіочастотного присвоєння, припинення порушень

законодавства у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра, у порядку взаємодії, який затверджується спільними нормативно-правовими актами (Стаття 23);

- Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями (Стаття 23);
- керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування (Стаття 88);
- громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань (Стаття 89);
- іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями (Стаття 25) [178].

Цікавий і актуальний висновок наводить О. Я. Черепненко, про те, що питання організації взаємодії силових структур, правоохоронних органів, органів влади, громадських формувань при проведенні спеціальних операцій по ліквідації масових заворушень, потребують подальшого вдосконалення за наступними напрямками:

- чітка централізація управління силами і засобами, особливо тимчасово доданими, шляхом підпорядкування єдиному органу управління на період підготовки і проведення заходів по ліквідації масових заворушень;
- удосконалення сумісного планування заходів всіх зацікавлених відомств, силових структур, населення в ході надзвичайних ситуацій;

– удосконалення системи управління силами і засобами в ході спільних навчань, тренувань, вивчення наявного досвіду, розбору проведених раніше операцій по попередженню і припиненню групових порушень громадського порядку;

– пошуки шляхів удосконалення взаємодії з громадськими організаціями [226, с. 961].

На наше переконання, співпраця між структурними підрозділами ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобіганням масовим заворушенням і противоправним діям, які посягають на громадський порядок, сприятиме повною мірою реалізації правоохоронних функцій, щодо публічної безпеки, відкриває широкі можливості для виховання правової культури громадян.

Таким чином, можна запропонувати авторське визначення поняттю «Взаємодія ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ – є скоординована добровільна співпраця між незалежними правоохоронними структурами щодо розкриття, припинення, попередження, профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень у сфері захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Зауважимо, що взаємодія між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ має базуватися на принципах: добровільності участі, договірних засадах, цілеспрямованості, рівності повноважень, невтручання в методи роботи одне одного, спільної координації роботи при розкритті злочинів і припиненні правопорушень.

За результатами проведеного дослідження діяльності правоохоронної системи України, можна виділити основні форми взаємодії між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобіганням масовим заворушенням і противоправним діям, які посягають на громадський порядок:

1) *Адміністративно-управлінська форма, передбачає:*

- проведення спільних засідань керівників підрозділів, начальників відділів, департаментів, проведення оперативних нарад керівників структурних підрозділів з метою розгляду найбільш

актуальних проблем правоохоронної діяльності, методів протидії масовим заворушенням, прийняття рішень щодо розробки програм, дій і методів боротьби із злочинністю в складі масових зборів;

- розробка, погодження і затвердження спільних планів, програм, оперативних дій і методів боротьби із злочинністю в складі масових зборів;
- створення спільних скоординованих робочих груп з числа представників незалежних правоохоронних органів для детального вивчення окремих проблем правоохоронної діяльності в регіонах;
- підготовка та ухвалення спільних адміністративних актів: наказів, розпоряджень, інструкцій, положень, договорів про співпрацю.

2) Слідча та оперативно-розшукова форма, передбачає:

- спільні оперативно-тактичні дії працівників різних правоохоронних структур щодо виявлення, припинення, розкриття та розслідування правопорушень у складі натовпу;
- спільне формування доказової бази, взаємний обмін фактами при розслідуванні правопорушень, проведення актів дізнання або розслідування тих злочинів, які згідно законом покладено на той орган, якому про це повідомляється. Розгін демонстрацій, якщо вони виходять з під контролю і є реальна загроза громадській безпеці. Затримання осіб, опитування свідків, охорона місця події та зберіганню слідів злочину до прибуття працівників іншого правоохоронного органу.
- створення, об'єднаних слідчо-оперативних груп з числа працівників взаємодіючих правоохоронних органів для здійснення, у межах визначеної законодавством компетенції,

заходів по виявленню, розкриттю та розслідуванню особливо небезпечних злочинів;

- ліквідація організованих злочинних угруповань та незаконних воєнізованих формувань; припинення діяльності заборонених політичних партій, релігій, сект, небезпечних соціальних рухів – існування яких загрожує національній безпеці та територіальній цілісності України;
- залучення, за взаємним погодженням, працівників органів внутрішніх справ, Служби безпеки, митних та інших органів як фахівців для участі у викритті злочинних груп, розслідуванні проявів організованої злочинності, проведенні криміналістичних експертиз і досліджень, для дачі консультацій. Визначення таких працівників у підрозділах, встановлення порядку їх використання та спеціалізації;

3) Профілактична форма, передбачає:

- провадження спільних контрольних-наглядових заходів, перевірок на предмет законності діяльності підозрілих осіб та груп;
- проведення індивідуальної профілактичної роботи, роз'яснення, попередження, дій щодо запобігання найбільш поширеним видам правопорушень серед громадськості;
- користування службовою інформацією, що міститься в централізованих, обласних та інших банках даних оперативно-розшукового, оперативно-довідкового призначення, а також взаємний, своєчасний і достовірний обмін даними, документами та інформацією між правоохоронними органами, якщо безпосередня боротьба з окремими видами правопорушень віднесена до компетенції іншого правоохоронного органу.

4) Форма забезпечення громадського порядку і безпеки, передбачає:

- спільне патрулювання нарядів поліції з військовослужбовцями Національної гвардії України та членами інших силових структур

на вулицях, дорогах, площах, в парках, скверах і вокзалах, дитячих закладів та інших громадських місцях де є необхідність режиму посиленої безпеки;

- нагляд за мітингувальниками, зібраннями, демонстраціями та іншими громадськими зібраннями. вжиття заходів для забезпечення громадського порядку і безпеки під час проведення масових політичних, громадських і спортивних заходів;
- фіксація правопорушень та затримання осіб, які підбурюють натовп до агресивних дій, а також розгін демонстрацій у випадках групових порушень громадського порядку та масових безпорядків;
- реалізація спільних заходів по забезпеченню належного рівня безпеки та підтримки громадського порядку в місцях розташування будинків Верховної Ради України, адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств, судів, прокуратур, органів місцевого самоврядування, дипломатичних та консульських представництв, об'єктів критичної інфраструктури;
- реалізація спільних заходів по забезпеченню належного рівня безпеки та охорони військових частин, поліцейських управлінь, підрозділів національної гвардії, митниць, а також складів з військовою та спецтехнікою, амуніцією, боєприпасами, вибуховими та отруйними речовинами.

Зокрема, Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.07.2017р. № 577 визначає «Порядок взаємодії органів і підрозділів поліції під час організації та виконання органами поліції охорони заходів з фізичної охорони об'єктів». Дія цього Порядку поширюється на поліцейських і працівників поліції, які входять до складу нарядів (екіпажів) територіальних органів і підрозділів Національної поліції України та беруть безпосередню

участь у протидії злочинності, забезпечують публічну безпеку та порядок, а саме:

- 1) головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, областях, м. Києві (ГУНП) та їх територіальних (відокремлених) підрозділів (ВП ГУНП);
- 2) територіальних (відокремлених) підрозділів Департаменту патрульної поліції (УПП ДПП);
- 3) управлінь та відділів поліції охорони (УПО) та підпорядкованих їм підрозділів (ПП УПО);
- 4) інших органів і підрозділів Національної поліції України, утворених відповідно до законодавства України [155].

Тобто, ці правоохоронні органи взаємодіють між собою у процесі виконання оперативно-тактичних завдань, адміністративної роботи, ведення слідчих дій тощо.

Окремо слід виділити види взаємодії органів і підрозділів поліції та ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ:

1) *Заходи з фізичної охорони об'єктів.* Поліція забезпечує охорону об'єктів (майна), фізичних осіб, публічної безпеки та порядку органами та підрозділами поліції охорони забезпечується шляхом формування нарядів реагування [155]. ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ захищають та охороняють рухоме та нерухоме майно держави комунальних організацій.

2) *Організація проведення практичних навчань (навчальних тренувань).* Здійснюється для обміну досвідом, набуття професійних навичок стрільби, рукопашного бою, надання першої медичної допомоги, керування автомобілем, звільнення заручників, затримання осіб, складання протоколів, ведення допиту тощо. Поліцейські ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ спільно проходять стажування у навчальних центрах на курсах підготовки.

3) *Обмін службовою інформацією та документами.* Службова співпраця проявляється під час спільного користування юридичними

електронними базами даних, ведення службових документів, діловодство, проведення інструктажу.

4) *Співпраця з населенням.* Наприклад, ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ проводиться роз'яснювальна робота серед населення щодо формування негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ, переконання, прийом заяв, клопотань та скарг, надання юридичних послуг, консультування. Періодично проводяться дні відкритих дверей, зустрічі зі школярами і студентами, під час яких доводиться інформація про роботу поліції, звітування результатів діяльності у ЗМІ.

5) *Розкриття злочинів та адміністративних правопорушень.* У результатів отримання тривожного сигналу чи повідомлення виїздить патрульний наряд поліцейських за місцем виклику. Проводиться комплексна діяльність оперативних підрозділів, органів дізнання, досудового слідства, інших підрозділів органів внутрішніх справ, спрямована на встановлення наявності чи відсутності складу злочину та адміністративного правопорушення. Варто відмітити, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ розслідують адміністративні правопорушення які стосуються законних приватних інтересів громадян та публічних інтересів держави.

Таким чином, зазначені напрямки співпраці ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ дозволять досягнути: прискорити виявлення і затримання порушників, припиняти антидержавну пропаганду, расову та релігійну дискримінацію; швидко і скоординовано діяти за нестандартних умов розвитку ситуації; вилучати у мітингувальників заборонену літературу, знищувати радянську, російську і нацистську символіку, плакати що містять заклики до повалення державної влади; здійснювати вилучення вибухових та отруйних речовин, холодної та вогнепальної зброї, покращенню показників розкриття злочинів і адміністративних правопорушень.

Зупинимось детальніше на адміністративних правопорушеннях, які розслідують ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ під час масових заворушень.

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [94].

Суб'єктом адміністративного правопорушення може бути фізична або юридична особа, яка була активним учасником масових заворушень і своїми діями спричинила негативні наслідки, порушила положення і норми адміністративного права, завдала матеріальних або моральних збитків державі, громадянам, суб'єктам господарювання.

Правопорушники під час масових заворушень можуть скоювати наступні види адміністративних проступків (згідно класифікації наведеної у Кодексу України про адміністративні правопорушення: у галузі охорони праці і здоров'я населення (глава 5); що посягають на власність (глава 6); у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини (глава 7); у промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів (глава 8); у сільському господарстві (глава 9); на транспорті, галузі шляхового господарства і зв'язку (глава 10); у галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою (глава 11); в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, в галузі фінансів і підприємницької діяльності (глава 12); у галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації (глава 13); адміністративні корупційні правопорушення (глава 13-а); що посягають на громадський порядок і громадську безпеку (глава 14); що посягають на встановлений порядок управління (глава 15); що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення (глава 15-а) [94].

Слід зауважити, що у результаті слідчо-оперативних дій поліцейськими ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ може бути здійснено затримання

активних учасників і притягнення їх до відповідальності. Після доведення вини фізичної або юридичної особи, яка була активним учасником масових заворушень, настає адміністративна відповідальність за вчинені протиправні дії.

На думку, І. Л. Бородіна і В. А. Бортник адміністративна відповідальність – це примусове, з дотриманням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [32, с. 27].

Більш обґрунтоване визначення наводить Е. В. Додін, який дійшов висновку, що адміністративна відповідальність — це визначення повноважними державними органами, через застосування адміністративно-примусових заходів, обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень [61, с. 49].

Отже, наведемо авторську дефініцію: адміністративна відповідальність особи за масове заворушення – є видом юридичної відповідальності фізичних і юридичних осіб перед органами виконавчої влади чи судом за скоєння ними масового безладу, що призвело до тяжких наслідків, завдання матеріальних та моральних втрат через навмисне порушення адміністративно-правових норм, за що передбачено застосування адміністративних стягнень.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення є статті 24, де наведено повний перелік видів адміністративних стягнень за скоєння адміністративні правопорушення, у тому числі такі, які застосовуватимуться до осіб при масових заворушеннях. За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей,

одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; б) виправні роботи; суспільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті та інші види адміністративних стягнень [94].

Важливу роль в діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ відіграє профілактика правопорушень, з метою запобігання їх вчинення, а також превентивні заходи під час масових заворушень.

Запобігання вчиненню адміністративних правопорушень – це соціально спрямована діяльність держави, її органів та їх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян з виявлення причин та умов вчинення адміністративних правопорушень, ліквідації факторів, які сприяють формуванню антигромадських установок громадян, та забезпечення під час здійснення такої діяльності прав та свобод громадян [73].

І. Л. Бородін наголошує, про те, що важливо забезпечити кваліфікований інструктаж працівників органів внутрішніх справ, призначених для несення служби в місцях масового перебування населення. Інструктаж цих працівників необхідно проводити окремо від інших, звертаючи особливу увагу на те, які можуть виникнути інциденти, як їх подолати і як потрібно діяти, коли вони виникнуть. Дуже важливим заходом попередження і припинення масових заворушень є переконання, пояснення, вчасно сказане слово. Про дійсний стан справ щодо причин та умов виникнення конфліктної ситуації необхідно інформувати громадян населеного пункту [31, с. 161].

На основі аналізу наукової літератури [1-7; 12; 15; 20; 22; 25; 28; 67; 94; 101; 125; 134; 144-147; 153; 155; 158; 198; 206; 234], можна виділити основні цільові засоби запобігання адміністративним правопорушенням під час масових заворушень, які проводить ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ:

- застосування заходів впливу на осіб, які порушують громадський порядок під час масових заходів, а також надання допомоги особам, які перебувають у групі ризику щодо вчинення адміністративних правопорушень під час масових заворушень.
- обмеження дії та контроль негативних соціальних явищ, які зумовлюють появи умовам вчинення адміністративних правопорушень під час масових зібрань громадян;
- патріотичне виховання молоді, профілактичні бесіди з громадянами щодо дотримання вимог законності, правопорядку, доброчесності, з метою формування високої правової культури;
- патрулювання вулиць, скверів, кварталів де знаходяться державні установи, органи влади, органи місцевого самоврядування, охорона об'єктів критичної інфраструктури під час проведення поблизу масових організованих заходів;
- подальше відстеження дій потенційних організаторів масових заворушень, збір інформації та моніторинг проходження масового заходу.
- проведення інформаційних кампаній та роз'яснень серед населення про правові наслідки вчинення адміністративних правопорушень під час масових заворушень.
- реагування на повідомлення про правопорушення під час масових заходів.
- співпраця з громадськістю, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями у сфері запобігання адміністративним правопорушенням під час масових заворушень.
- тренування поліцейських для розгону масових демонстрацій та пікетів, надання їм відповідного екіпірування, спецзасобів.

Обов'язковим елементом публічного порядку є засоби регулювання суспільних відносин, які складають зміст публічного порядку: правові, а також інші соціальні норми – норми моралі, звичаї, релігійні норми, правила

громадянського співжиття. За їх допомогою встановлюються права та обов'язки учасників суспільних відносин, визначаються заборони на вчинення певних дій, а також можливість і порядок застосування санкцій. Крім того, за допомогою засобів регулювання формуються відповідні установи, покликані забезпечувати безперешкодну реалізацію суспільних відносин, що склалися, а також визначаються їх компетенція, сфера впливу [131, с. 10].

Проте, слід відзначити на необхідності гуманного підходу працівників правоохоронних органів та ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо розгону і силового припинення масових заходів, якщо вони набувають загрозливого характеру.

На цьому наголошують М. Л. Грібов і О. О. Пустовий: першим і найважливішим елементом протидії масовим заворушенням, який мінімізує їхні шкідливі наслідки, є запобігання цьому виду кримінально караних діянь. Очевидно, що найефективнішим засобом такого запобігання є загальносоціальна профілактика, до складових якої належать: вагомі результати в протидії корупції; підвищення рівня реальних доходів населення; посилення соціального захисту, утвердження верховенства права. Такі елементи спроможні зняти соціальне напруження, зробити малоефективними дії замовників та організаторів масових заворушень [50, с. 233].

Рекомендується також, поліцейським проводити документування дій організаторів й активних учасників масових заворушень, а також вживати заходів для їх встановлення (розпізнання особи) шляхом проведення за ними прихованого спостереження в громадських місцях з використанням фотографування, відеозапису та спеціальних технічних засобів для контролю за їх діями і намірами.

В умовах сьогодення, на думку С. С. Чернявського, М. Л. Грібова, А. С. Корзуна – об'єктивною необхідністю є прийняття спеціального закону України, що унормував би питання реалізації громадянами права на свободу

мирних зібрань з детальною регламентацією процедури підготовки та проведення масових заходів, меж можливих дій їх організаторів та учасників, а також порядок дій та повноваження посадових осіб органів влади щодо сприяння громадянам у реалізації їхнього законного права та забезпечення дотримання правопорядку. Такий нормативний акт став би запобіжником для непередбачуваного розвитку подій під час масових заходів [228, с. 21].

Отже, взаємодія ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ між правоохоронними органами (Кримінальна поліція, слідчі управління, спецпідрозділи КОРД і ППОП ГУНП), є необхідною і доцільною, оскільки забезпечуватиме більш ефективну протидію масовим заворушенням, реалізовуватиме публічну безпеку та контроль проведення мирних демонстрацій, зібрань, масових культурних і спортивних заходів, концертів і видовищ. Завдання, покладене на ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо попередження і протидії масовим зворушенням – широкомасштабне, ризикове і відповідальне, яке треба розв'язати за допомогою оперативно-тактичних дій з використанням спецзасобів, насамперед на стадії зародження конфлікту, для того, щоб зберегти життя, здоров'я, майно громадян і не допустити неконтрольованої ситуації з поваленням органів державної влади або введення надзвичайного стану.

3.2. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності органів Національної поліції щодо захисту інтересів суспільства і держави

Правова політика держави щодо профілактики злочинності проявляється в ефективній діяльності силових структур. Правоохоронні органи використовують різноманітні способи щодо покращення результативності боротьби зі злочинністю, попередження трансформації

соціальних конфліктів у злочинні дії, що вчиняються особами в складі натовпу та безроздільного утвердження законності та правопорядку в державі. Запобігання правопорушенням є, з одного боку, важливою охоронною сферою публічного управління, а з другого боку, функцією держави з підтримки правопорядку, охорони прав, свобод та інтересів громадян.

Зміцнення засад успішної боротьби зі злочинними діями та адміністративними правопорушеннями, які вчиняються особами в складі натовпу під час мітингів, ґрунтується на підвищенні ролі організаційно-управлінської складової діяльності поліції.

Зокрема, діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання протиправним діям, які вчиняються агресивними особами чи групами осіб під час мітингу, орієнтована цілеспрямовано впливати на фактори, причини та умови скоєння злочинних дій, контролювання криміногенної ситуації в населених пунктах, а також затримання осіб, що активно провокують до злочинних посягань та мають антисоціальну поведінку.

В умовах реформування правоохоронної та судової системи виникає необхідність оновлення правового забезпечення підтримання належного рівня публічної безпеки та порядку в державі, що набуває пріоритетності та актуальності в умовах європейських інтеграційних процесах. Слід звернути увагу на необхідність приведення чинної законодавчої бази, яка стосується діяльності правоохоронних органів у відповідність до вимог сьогодення, що дозволить суттєво підвищити ефективність захисту прав і свобод громадян. Фундаментом у демократичній державі, де діє верховенства права, є захист свободи слова та проведення мирних масових зібрань.

Дослідження специфіки організації правоохоронної діяльності органів національної поліції стосовно забезпечення громадської безпеки та порядку під час проведення масових заходів потребує суттєвого перегляду, виявлення

найбільш типових помилок, що трапляються на практиці і вироблення пропозицій розвитку адміністративного законодавства України.

Назріла гостра проблема протидії масовим заворушенням, яка потребує невідкладного наукового і практичного вирішення. Нажаль, проблема масових заворушень науковцями вивчена фрагментарно, зокрема, акцентується увага на лише кримінально-правових заходах з протидії цьому виду правопорушень. Варто загадати праці таких дослідників, як: І. Л. Бородін [31; 32], В. І. Бояров [33], К. Л. Бугайчук [35], І. В. Власенко [39], М. Л. Грібов [50], М. О. Дячкін [64], А. С. Корзун [100], О. Я. Черепненко [226], С. С. Чернявський [228], О. М. Шмаков [240] та інші.

Проте, має місце низка неврегульованих правових питань щодо визначення і оформлення дій ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, пов'язаних з припиненням масових заворушень, як надзвичайної ситуації соціального характеру, особливо в частині адміністративного законодавства.

За цих умов важливо визначити і охарактеризувати напрямки розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як суб'єктів протидії масовим заворушенням.

Загострення соціальних, політичних, расових та релігійних протиріч в Україні призвели до появи осередків напруженості й конфліктів, що в деякій мірі навіть виходить за межі нашої держави. Втручання закордонних агресорів і деяких політичних сил унеможливають продуктивний розвиток держави та роблять її несприятливою для іноземних інвестицій. Породженням конфліктів в Україні є зростання масових безладів, що призводять до дестабілізації державного ладу, падіння авторитету органів державної влади. У результаті масових безладів заподіюється значний матеріальний збиток, в регіонах різко погіршується криміногенна ситуація. Слід враховувати й те, що ці злочини мають стійку тенденцію зростання, стають масштабнішими, організованими, зростає ступінь їх негативних наслідків [6, с. 109].

Під організацією масових заворушень, В. І. Бояров і П. В. Шалдирван розуміють, по-перше, діяльність, спрямовану на підшукування й підготовку осіб для участі в масових заворушеннях, об'єднання натовпу, а по-друге, керівництво такими діями, які спрямовані на збудження в людей негативного ставлення до законної влади, чинного в державі правопорядку і громадської безпеки та на підбурювання натовпу до вчинення насильства над громадянами, погромів, підпалів, знищення майна, озброєного опору представникам влади, захоплення будівель і насильницького виселення громадян [33, с. 104].

За даними Американського центру стратегічних і міжнародних досліджень (Center for strategic & international studies, CSIS) у європейських країнах антиурядові масові протести посилювалися, в середньому на 12,2 % щорічно в період з 2009-го до 2019 року. Акцій непокори 2019 року було на 21,6 % більше, ніж 2009 року. В азієських країнах масові антиурядові протести зростали приблизно на 9,9 % щороку в період між 2009-м і 2019 роками. Протести на Близькому Сході та в Північній Африці зростали і на 16,5 %, що на 44,5 % вище, ніж у середньому у світі. Зокрема, вуличні демонстрації із сутичками з правоохоронцями відбулися у 2021-2023 роках у Іраку, Ірані, Лівані, Алжирі, Єгипті, Лівії, Тунісі й Азербайджані [247].

За структурним поділом масові заходи, що проводяться в Україні, М. В. Возник поділяє на п'ять груп: 50 % – громадсько-політичні акції, майже 31 % заходів пов'язані з блокуванням транспортних комунікацій, 10 % – з голодуванням, 3 % – зі страйками та 6 % – з іншими явищами [40].

Способи здійснення організаційних дій масових заворушень можуть бути різними: скликання натовпу; звернення до нього, підготовка й розповсюдження листівок або інших друкованих видань; заклики до непокори, вчинення опору представникам влади, оголошення звернень, у тому числі доведення до натовпу завідомо неправдивої інформації (цьому можуть передувати дії з розповсюдження відповідних чуток); підбурювання до погромів; розподіл ролей серед своїх прибічників; розробка планів дій

натовпу з урахуванням настрою людей, накопичених ними образ із визначенням винних у стані, що склався, тощо [33, с. 104].

Така ситуація досить загрозлива, оскільки мають місце часті масові заворушення, що супроводжуються підпалами, погромами, зниженням майна і насильством щодо людей. Тому, правоохоронним органам необхідно шукати юридичні механізми протидії таким антисоціальним явищам.

Останніми роками, прийняття українським суспільством системи європейських культурних цінностей зумовило розширення існуючих прав, свобод та інтересів громадян. У зв'язку з наростаючими процесами євроінтеграції назріла актуальна вимога в удосконаленні і розвитку адміністративного законодавства України в частині регулюванні охорони публічного порядку під час масових заходів.

Дослідниця Я. А. Долинна як напрямок розвитку адміністративного законодавства в частині організації охорони публічного порядку пропонує узаконення подання заяви до уповноважених органів громадськими діями про намір проведення певного масового заходу. На рівні керівництва правоохоронних органів повинен бути складений чіткий поетапний перелік дій працівників поліції при організації масових заходів. Повинні бути встановлені чіткі строки не тільки для своєчасної подачі заяви, але й для проведення певних заходів, які потрібні для з'ясування всіх деталей організування заходу. Можливо навіть, розробити механізм співпраці уповноважених органів та організаторів масових заходів, завдяки якому громадяни зможуть цілком законно користуватися своїм правом на проведення масових заходів, а зі сторони органів не виникне жодних питань [62, с. 273-274].

С. С. Чернявський, М. Л. Грібов, А. С. Корзун наголошують, що в Україні доцільно використовувати досвід правоохоронних органів країн ЄС щодо принципів превенції стихійних масових заворушень. До таких принципів належать: активне сприяння поліцією учасникам масових мирних акцій у реалізації їхніх законних прав й інтересів; забезпечення чіткого

виконання учасниками таких акцій приписів національного законодавства щодо проведення мирних зборів; формування в суспільстві усвідомлення невідворотності покарання за порушення таких приписів [228, с. 21]. Тобто, головним превентивним заходом науковці вбачають роз'яснення правових наслідків від протиправних дій учасників масових заворушень, виконання положень законодавства.

Ще одним напрямком удосконалення адміністративного законодавства в частині протидії масовим заворушенням є визначення і перекриття грошових потоків завідомо проплачених мітингів.

Цю думку підтримує А. С. Корзун, який вказує, що велика частина організаторів, як правило, проходять підготовку за програмами, що розробляються та фінансуються неурядовими, громадськими організаціями та благодійними фондами у щільній співпраці спеціальними службами іноземних держав та організацій. Те саме стосується і бойовиків, які є основною ударною силою з перетворення масових заходів мирного характеру на заворушення [100, с. 141].

На основі опрацювання результатів проведеного дослідження, можна запропонувати заходи для поліцейських ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням: складання оперативного плану, визначення завдань поліції, розробка і реалізація тактичних дій.

Оперативний план – повинен містити короткий виклад основних оперативно-тактичних дій та правових заходів, які повинні здійснювати поліцейські для того, щоб досягти стратегічних цілей під час протидії масовим заворушенням [157].

Завдання поліції – впливають зі стратегічних намірів і можуть включати захист важливих об'єктів або конкретних осіб, а також запобігання порушенню нормального руху громадського транспорту [157]. Поліцейські мають швидко і оперативно реагувати на адміністративні правопорушення чи насильство під час проведення масових зібрань. Уцьому випадку, завданнями поліцейських є: моніторинг дій натовпу, затримання і перевірка документів у

підозрілих осіб, збирання інформації про цілі мітингу, охорона громадського порядку і особистої безпеки держаних діячів тощо.

Тактичні дії – це способи виконання завдань поліції з охорони правопорядку. Наприклад, для виконання завдання сприяння зібранню оперативний командир може використовувати тактику, що спирається на співробітників із взаємодії з місцевою громадою. З іншого боку, якщо мова йде про зібрання, що супроводжується насильством, завданням поліції може бути розгін зібрання, а в надзвичайних обставинах тактичні дії можуть включати в себе використання сльозогінного газу та/або водометів [157, с. 70].

Отже, заходи ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням спрямовані на контроль ситуації, недопущення переростання мирного зібрання в агресивний характер натовпу, протидія насильству, підпалам і погромам.

Виходячи з досвіду діяльності органів Національної поліції України під час проведення масових заходів, можна констатувати, що процес організації та забезпечення публічного порядку поділяється на три етапи:

- підготовчий, який починається з моменту отримання завдання на підтримання публічного порядку під час проведення масового заходу;
- виконавчий, який охоплює дії нарядів і керування ними безпосередньо під час проведення масового заходу;
- заключний, який здійснюється шляхом згортання сил і засобів та зосередження їх у призначених пунктах і підбиття підсумків несення служби [6, с. 113].

Заходи підрозділів органів національної поліції із протидії масовим заворушенням, на погляд М. Л. Грібова та О. О. Пустового, доцільно об'єднати в такі групи: 1) заходи з виявлення ознак підготовки масових заворушень; 2) заходи із запобігання масовим заворушенням; 3) заходи з припинення масових заворушень; 4) заходи з розслідування масових заворушень [50].

Заходи протидії негативному впливу інформації на громадськість, що містить пропаганду щодо порушення територіальної цілісності, заклики до насильства, блокування роботи органів влади, вчинення дій проти існуючого порядку, мають бути спрямовані на припинення роботи таких засобів масової інформації.

До безпосередніх заходів протидії негативному впливу інформації, що містить пропаганду вчинення дій проти громадського порядку, О. В. Олішевський відносить такі: 1) проводити дезорганізаційні заходи через надання правдивої інформації ЗМІ та соціальні мережі щодо дій організаторів, виконавців, пособників та підбурювачів злочину, справжньої їх мети, схем фінансування їхньої діяльності тощо; 2) залучати медіаторів (незалежних посередників, що здійснюють допомогу сторонам у вирішенні конфлікту), авторитетних людей із закликами про припинення неправомірних дій та необхідності звільнити певну територію чи інше місце; 3) налагоджувати контакти та переговори з особами, які активно висловлюють невдоволення; 4) усувати світлові та звукові ефекти, специфічний ритм і мелодію музики, так званого тла «наркотизації», коли навіюваність значно підвищується, а раціональний контроль за поведінкою гальмується; 5) попереджувати подальше збільшення кількості людей та створювати умови для їх розосередження; 6) переводити увагу людей на інші об'єкти, явища, обставини тощо; 7) оголошувати про те, що ведеться відеозйомка учасників натовпу, звертатися до конкретних активно налаштованих осіб з назвою конкретних прізвищ; 8) попереджувати учасників про можливість застосування сили та спеціальних засобів, затримання активних учасників і притягнення їх до відповідальності; 9) установлювати й тимчасово ізолювати агресивно налаштованих осіб тощо [130, с. 172-173].

Варто зазначити, що нагальних змін потребує і діюче адміністративне законодавство, в якому непрописана відповідальність за поширення

фейкових новин у засобах масової інформації телеканалами, електронними-сайтами та друкованими медіа.

Пропонується ввести до Розділу 2. «Особливої частини», Глави 14 «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку» Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X [94] до статті 185.1 про «Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій» доповнення Частиною 3, текст якої викласти в наступній редакції»: «друк та поширення у засобах масової інформації та Інтернет ресурсах антиукраїнських агітаційних матеріалів щодо непокори правоохоронним структурам, зміни територіальної цілісності країни, захоплення чи перешкодження роботи державним органам влади, закликами до насильства щодо конкретно особи або групи осіб, розпалювання ненависті та пропаганда жорстокості – караються штрафом від 500 до 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян». Передбачається, що таке доповнення до адміністративного законодавства створить перешкоду для засобів масової інформації щодо поширення антиукраїнської пропаганди та створення рейкових (неправдивих) новин про соціально-економічні та політичні події в Україні.

Проте, крім інформаційної роботи і боротьби із антиукраїнською пропагандою, необхідний силовий вплив щодо припинення агресивних протиправних діянь під час масових зібрань.

Протидія масовим заворушенням відноситься до компетенції органів національної поліції, як основного суб'єкта захисту прав свобод, свобод і законних інтересів громадян. Діяльність правоохоронних органів орієнтована також на захист і безпеку органів державної влади України.

Закон України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178], визначає повноваження цього правоохоронного органу в сфері протидії масовим заворушенням. Зокрема, у Статті 2 цього закону визначено завдання поліції: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і

свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [178].

Пропонується Статтю 2 Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178] доповнити пунктом 5, який слід викласти в наступній редакції: «надання послуг особистої охорони публічним особам, громадським діячам, журналістам при проведенні масових заходів». Передбачається, що це дозволить уберегти життя і здоров'я державним службовцям, громадським лідерам, народним депутатам та журналістам при виконанні ними своїх посадових обов'язків. Крім того, поліцейська охорона забезпечить належне і безперебійне функціонування органів державної влади, політичних партій, громадських організацій, засобів масової інформації.

У Статті 23, Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII прописано основні повноваження поліції: вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях [178].

Вважаємо за потрібне статтю 23 доповнити пунктом 47, який викласти в наступній редакції: «забезпечення громадської безпеки та охорони під час масових заходів культурного, розважального, спортивного, політичного характеру». Передбачається, що такий припис дозволить уточнити роль поліції під час проведення мирних зібрань громадян.

У Статті 30 Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII охарактеризовано види поліцейських заходів: 1) Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом. 2) Поліція для

охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу [178].

З метою попередження масових заворушень в регіонах держави пропонується доповнити статтю 30 Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178] пунктом 5, який варто викласти в наступній редакції: «Поліція для захисту публічних інтересів має право здійснення функцій контролю і нагляду за діями груп осіб чи окремих громадян під час проведення масових зібрань з метою недопущення прояву насильницьких дій, висловлювання антиукраїнських заяв, захоплення органів влади та вчинення терористичних актів». На нашу думку, таке доповнення, дозволить закріпити на законодавчому рівні роль поліції щодо захисту публічних інтересів.

У Статті 45 Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII вказано про застосування спеціальних засобів для припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень: спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби, гумові і пластикові кийки, водомети, бронемашини, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії, подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил [178].

Зокрема, Статтю 45 Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178] вважаємо за потрібне доповнити пунктом 9, щодо розширення спеціальних засобів поліції при порушення громадського порядку чи масових заворушень, який слід викласти в наступній редакції: «використання засобів прослуховування телефонів, моніторинг інформації з соціальних мереж та менеджерів (Viber, Telegram, WhasAp, Zoom та інші), пристроїв ведення прихованого відеозапису – для виявлення антиукраїнських закликів до заворушень, мітингів, агресії, підпалів і погромів, вчинення злочинних дій та масової непокори громадян, повалення органів державної влади, проявів расової, статевої, релігійної та політичної дискримінації».

Також, до тексту Статті 45 доцільно ввести пункт 10, в якому слід зазначити, що «поліція має право на використання безпілотних літальних апаратів та поліцейських дронів для відслідковування і коригування тактичних дій при розгоні масових зборів, якщо вони мають агресивний характер». На наше переконання, такі заходи сприятимуть об'єктивній оцінці ситуації під час масових пікетів та оперативному прийнятті управлінських рішень з боку керівників департаментів національної поліції щодо застосування оперативних дій стороною окремих агресивних учасників (перевірка, затримання, обшук помешкання, стеження, вилучення заборонених предметів і зброї). Крім того, такі заходи суттєво розширять можливості поліції та її департаментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ стосовно протидії адміністративним правопорушенням під час масових зборів, а також дозволять ведення контрзаходів на дії спецслужб іноземних держав (насамперед Російської Федерації, невизнаних республік ДНР та ЛНР) щодо попередження дестабілізації політичної ситуації в Україні.

Такі пропозиції щодо змін до *Зокрема, Статтю 45* Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [178] можуть уточнити роль і дії підрозділів національної поліції щодо попередження та протидії масовим заворушенням, які мають антиукраїнський або насильницький характер. Слід відмітити, що наведені вище пропозиції змін до законодавства жодною мірою не суперечать конституційному праву на мирні зібрання громадян, а спрямовані лише на протидію агресивним волевиявленням натовпу, захист інтересів держави, захист майна, життя і здоров'я учасників зборів.

Проте, наразі невизначеним залишаються заходи та напрямки діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як суб'єкта протидії масовим заворушенням. Зокрема, в Положеннях про департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ невизначені дії та функції протидії масовим заворушенням в населених пунктах, областях.

Вважаємо за потрібне доповнити існуюче Положення «Про департамент превентивної діяльності НПУ» [147] окремим розділом «про заходи протидії масовим заворушенням», які має право застосувати ДПД НПУ:

- загально-соціальна профілактика (роз'яснення, виховні бесіди серед молоді, патріотичне виховання);
- боротьба з корупцією в органах влади;
- ведення контрольно-наглядової діяльності за засобами масової інформації (встановлення політичної цензури, виявлення та ліквідація фейкових новин);
- охоронні послуги (особиста безпека для державних службовців, громадських діячів, журналістів);
- контрольно-наглядова діяльність за політичними партіями, громадськими організаціями (обшуки, нагляд, перевірки організацій, з метою припинення агресивної антиукраїнської пропаганди);
- виявлення і припинення діяльності незаконних збройних формувань та воєнізованих груп, з метою попередження терористичних актів та блокування роботи органів державної влади.

ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО повинні активно співпрацювати зі іншими структурними підрозділами національної поліції для застосування превентивних заходів щодо протидії масовим заворушенням в регіонах України. Для цього необхідно вести поправки в діюче законодавство.

Напружені соціально-політичні події останніх років в Україні показали недосконалість існуючої системи протидії масовим заворушенням, внаслідок чого держава потребує сучасно і демократичної та гуманної моделі забезпечення прав та свобод громадян та забезпечення особистої безпеки поліцейських при проведенні масових заходів.

Основні засади державної політики щодо громадської безпеки під час проведення масових заходів викладені в Наказі МВС України №706 від 23

серпня 2018 року «Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів» [171].

Заходи запобігання правопорушенням і злочинам, скоюваних у складі агресивного натовпу або неконтрольованому мітингу, мають здійснюватися на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях.

Означені види заходів А. Закалюк систематизує за ознакою цільового призначення на:

- цільові, або спеціально-кримінологічні, що мають спеціальну мету запобігання злочинності;
- загальносоціальні, здійснення яких спрямовується на вирішення інших соціальних потреб, але побічно мають ефект і щодо запобігання злочинності [71, с. 117].

Серед Європейських технологій забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів, як планується впровадити в Україні, варто згадати про основні характеристики «Скандинавської моделі».

Основні складові елементи «Скандинавської системи»:

- залучення «Поліції діалогу»;
- вплив на натовп та заохочення самостійного виходу громадян з агресивної зони;
- залучення спеціальної техніки для стримування натовпу;
- застосування тактики витіснення за рахунок спеціальної техніки;
- поліцейські знаходяться та пересуваються позаду спеціальної техніки;
- кожна група поліцейських має у своєму складі оператора, який фіксує дії поліцейських та правопорушників;
- на першому етапі залучаються поліцейські без протиударної екіпіровки, щити відсутні;
- постійний нагляд за агресією натовпу (на відстані);

- у крайньому випадку поліцейські екіпіруються протиударними комплектами, які знаходяться в спеціальній техніці;
- фізичний вплив тільки проти громадян, які скоюють правопорушення та злочин [39, с. 132].

Особлива роль має відмовитися тактичній підготовці службовців та поліцейських ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ.

Система тактичної підготовки побудована на поєднанні структурних елементів (тактики професійної діяльності, спеціальної тактики, цивільного захисту, військової топографії, тактичної медицини) та дозволяє досконало вивчити питання управління, всебічного забезпечення дій особового складу в типових та екстремальних ситуаціях і виробити практичні рекомендації щодо їх вирішення [208, с. 10-11].

Таким чином, враховуючи актуальність даної проблеми, розробити і затвердити Положення «Про затвердження Інструкції про співпрацю і діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з протидії масовим заворушенням та забезпечення публічної безпеки й порядку». У даному положенні мають бути прописані і юридично закріплені повноваження і дії працівників департаментів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням.

Розглянемо коротко проект структури «Інструкції про співпрацю і діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з протидії масовим заворушенням та забезпечення публічної безпеки й порядку»:

Розділ 1. Загальні положення. У цьому розділі необхідно вказати про роль діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням та забезпечення охорони громадського порядку. Вказати які фахівців, службовці, поліцейські та за яких умов вони можуть бути задіяні при забезпеченні охорони громадського порядку в публічних місцях населених пунктів.

Розділ 2. Організаційна роботи при отриманні інформації про проведення масового заходу.

На етапі організаційної роботи поліцейським необхідно зібрати інформацію про організаторів та учасників масового заходу, час, цілі його проведення. Провести роботу по вивченню та аналізу ситуації на території проведення масового заходу із залученням оперативних працівників, дільничних інспекторів поліції. Необхідно здійснити превентивні заходи з метою недопущення протиправних дій радикально налаштованих осіб, груп громадян, попередження адміністративних правопорушень, притягнення. Варто забезпечити охорони органів влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, об'єктів критичної соціально-важливої інфраструктури.

Розділ 3. Оперативно-тактичні дії поліцейських при забезпеченні охорони громадського правопорядку під час проведення масових зібрань. У цьому розділі варто сукупність адміністративних дій та заходів ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, які проводяться під час масових заворушень: видання актів перевірок, проведення допиту осіб, укладення угод, надання поліцейської охорони журналістам і держслужбовцям, складання протоколів про адміністративне правопорушення, затримання і доставка порушників до відділку поліції, застосування табельної зброї та спецзасобів у передбачених законом випадку, накладення штрафу. Поліцейські мають забезпечити контроль і моніторинг за діями натовпу; робити фіксацію правопорушень з боку агресивних осіб та силове виведення їх з натовпу; застосовувати тактику витіснення мітингувальників за рахунок спеціальної техніки та засобів.

Доцільно вказати адміністративні процедури які можуть застосовуватися ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: контрольна-наглядова діяльність, укладання адміністративно-правового договору; реєстрація; надання дозволу; примус. Варто зазначити методи адміністративної діяльності (нагляд, переконання та примус), які спрямовані на забезпечення захисту інтересів громадян, публічних осіб і органів державної влади.

Розділ 4. Взаємодія з правоохоронними, державними та громадськими інституціями. У цьому розділі доцільно викласти напрямки та форми співпраці ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з: органами державної влади, органами місцевого самоврядування, Кримінальною поліцією, слідчими управліннями, спецпідрозділом КОРД, а також населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями – які сприятимуть уникнення неконтрольованих агресивних дій натовпу, підпалів і погромів.

Таким чином, застосування «Інструкції про співпрацю і діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з протидії масовим заворушенням та забезпечення публічної безпеки й порядку» дозволить урегулювати дану проблему і підсилити засади внутрішньої безпеки держави.

Розглядаючи основні напрями протидії злочинним діям, що вчиняються особами в складі натовпу, як інтегрального та багатоаспектного явища, виділяємо такі заходи загально-державного характеру у співпраці між ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ та іншими органами національної поліції:

1. Розширення повноважень органів місцевого самоврядування, щодо здійснення нагляду і контролю за діяльністю територіальних громад. Це здійснюється з метою регулювання проведення масових заходів, протестних акцій на регіональному рівні, крім того, попередження криміногенної ситуації та виявлення правопорушень у складі натовпу.

2. Комплекс адміністративних заходів ситуативного попередження злочинів, орієнтований на усунення умов скоєння правопорушень, збільшення можливостей у працівників правоохоронних органів щодо виявлення та затримання злочинців. Заходи такого типу не є примусовими, обмежують лише частково права і свободи людини.

3. Розширення засобів та можливостей для суспільно-корисної трудової діяльності громадян. Серед заходів боротьби з правопорушеннями і злочинністю у складі натовпу ефективним дисциплінуючим засобом є

залучення громадян до суспільно-корисних робіт (прибирання вулиць, обрізка дерев, скошування трави, фарбування фасадів і парканів тощо). Органи місцевого самоврядування та правоохоронні структури повинні усвідомлювати необхідність такої діяльності, яка сприятиме зниженню криміногенної ситуації і сприятиме розвитку населених пунктів у регіонах.

4. Розширення можливостей доступу громадян до спортивно-культурного відпочинку та оздоровчої інфраструктури. Пропонується органам місцевого самоврядування разом із представниками бізнесу сприяти можливостям для молоді безкоштовного (пільгового) відвідування закладів спортивно-оздоровчого, культурно-мистецького та розважально-виховного характеру. Доцільним є розвиток мережі дитячих літніх таборів для відпочинку дітей на базі шкіл і дитячих садочків. Це сприятиме вихованню підростаючого покоління, дозволить урізноманітнити дозвілля та попереджуватиме хуліганські дії. Зауважимо, що необхідно на ці заходи передбачити збільшення відповідних витрат коштів з обласного бюджету, залучення меценатів, волонтерів.

5. Розвиток діяльності громадських організацій та приватних детективних агентств, які надають юридичні послуги та сприяють протидії злочинним діям, що вчиняються особами у складі натовпу, проводять розслідування, проводять нагляд за проведенням мітингів та громадських заходів, повідомляють по загрози національній безпеці правоохоронні органи. На базі об'єднаних територіальних громад доцільно створити адміністративний центр публічної безпеки за участі представників громадських, правоохоронних та силових структур, робота якого була б орієнтована на порядок і безпеку мешканців населених пунктів.

Отже, механізм правового регулювання здійснення права на свободу мирних зібрань має враховувати особливості використання загально-дозволеного та спеціально-дозволеного типів правового регулювання, створивши умови свободи здійснення права на мирні зібрання кожному суб'єктові, за яких гарантуватимуться не лише здійснення даного права, а й

права, свободи та інтереси третіх осіб, публічний порядок і безпека, інтереси суспільства і держави [198, с. 145-146].

Передбачається, що внесення запропонованих нами поправок і доповнень до Закону України «Про національну поліцію» (доповнення Стаття 2 – пункт 5; Стаття 23 – пункт 47; Стаття 30 – пункт 5; Стаття 45 – пункти 9 і 10), Кодексу України про адміністративні правопорушення (додати Частина 3 до статті 185.1 про «Порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій»); доповнити існуюче Положення «Про департамент превентивної діяльності НПУ» [147] окремим розділом «про заходи протидії масовим заворушенням», які має право застосувати ДПД НПУ; розробити і затвердити Положення «Про затвердження Інструкції про співпрацю і діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з протидії масовим заворушенням та забезпечення публічної безпеки й порядку» де мають бути прописані і юридично закріплені повноваження і дії працівників департаментів НПУ щодо протидії масовим заворушенням. На думку автора, це дозволить упорядкувати дії, права та функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ під час протидії масовим заворушенням в країні.

Висновки до третього розділу.

Поняття масові заворушення можна охарактеризувати як агресивні і радикальні дії осіб у складі натовпу, які проявляються в організації, керівництві та провокації у вчиненні правопорушень, що супроводжуються насильством, знищенням або пошкодженням майна, захопленням будівель, перешкоджання роботи органів державної влади.

Визначено, що оперативні заходи ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням спрямовані на контроль ситуації, недопущення переростання мирного зібрання в агресивний характер натовпу,

протидія насильству, підпалам і погромам. Запропоновано оперативні заходи для поліцейських ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням: складання оперативного плану, визначення завдань поліції, розробка і реалізація тактичних дій.

Доведено, що співпраця між ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і противоправним діям, які посягають на громадський порядок, сприятиме повною мірою реалізації правоохоронних функцій, щодо публічної безпеки, відкриває широкі можливості для виховання правової культури громадян.

Запропоновано авторське визначення поняттю «взаємодія ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ» - є скоординована добровільна співпраця між незалежними правоохоронними структурами щодо розкриття, припинення, попередження, профілактики адміністративних та кримінальних правопорушень у сфері захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Встановлено, що взаємодія між ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ та іншими правоохоронними органами (Кримінальна поліція, слідчі управління, спецпідрозділи КОРД і ППОП ГУНП), є необхідною і доцільною, оскільки забезпечуватиме більш ефективну протидію масовим заворушенням, реалізовуватиме публічну безпеку та контроль проведення мирних демонстрацій, зібрань, масових культурних і спортивних заходів, концертів і видовищ.

Виділено і охарактеризовано основні форми взаємодії ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і противоправним діям, які посягають на громадський порядок: адміністративно-управлінська; слідча та оперативно-розшукова; профілактична; форма забезпечення громадського порядку і безпеки.

Автором запропоновано внести поправки і доповнення до Закону України «Про національну поліцію» (роль і тактичні дії поліції під час масових заворушень), Кодексу України про адміністративні правопорушення

(стаття про адміністративну відповідальність учасників масових заворушень), доповнити існуюче Положення «Про департамент превентивної діяльності НПУ» окремим розділом «про заходи протидії масовим заворушенням», які має право застосувати ДПД НПУ.

Заходи протидії негативному впливу інформації на широку громадськість, що містить пропаганду щодо порушення територіальної цілісності, заклики до насильства, блокування роботи органів влади, вчинення дій проти існуючого порядку, мають бути спрямовані на припинення роботи таких засобів масової інформації.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретико-правове узагальнення та нове вирішення наукової проблеми щодо адміністративно-правових засад організації та функціонування ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ. Унаслідок проведеного дослідження наведено низку авторських висновків і пропозицій, спрямованих на досягнення визначеної наукової мети. Основі з них такі:

1. Виявлено, що НПУ наділена всіма ознаками системи: має чітку правову мету діяльності; охоплює взаємопов'язані та взаємодіючі елементи, які становлять цілісність; є динамічною системою, яка постійно змінюється та розвивається.

Метою діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ визнано забезпечення публічної (громадської) безпеки і порядку, охорону прав і свобод людини та громадянина, інтересів суспільства й держави, протидію злочинності, що є результатом діяльності цих підрозділів НПУ, яких вони досягають через виконання покладених на них завдань.

Роль ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням полягає у швидкій організації та використанні сил і засобів для ліквідації конфліктної ситуації, локального обмеження поширення мітингу на іншу територію, попередженні масового безладу, проведенні роз'яснювальної роботи серед учасників з урахуванням конкретної ситуації, вживанні заходів щодо затримання організаторів, розгону натовпу з метою забезпечення громадської безпеки й порядку, охорони прав і свобод, збереження життя, здоров'я, честі й гідності людини, а також захисту рухомого та нерухомого майна, інтересів суспільства й держави, збереження територіальної цілісності країни.

Особливим завданням ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є здійснення оперативно-розшукової діяльності з попередження, виявлення та припинення правопорушень, зокрема вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій.

2. Зазначено, що НПУ побудована за принципами територіальності та функціональності. Принцип територіальності передбачає, що всі органи, які становлять її систему, поділяються на вищі й територіальні, що відповідає адміністративно-територіальному устрою України. Відповідно до принципу функціональності державні органи побудовані залежно від їх функцій, завдань і специфіки діяльності органу держави. З огляду на територіальний принцип, встановлено, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ належать до центрального органу управління поліцією. Згідно із функціональним принципом, Департаменти ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є структурними підрозділами, які утворено для виконання визначених Законом України «Про Національну поліцію» завдань з реалізації державної політики за певними напрямками діяльності центрального органу виконавчої влади.

Залежно від сфери дії функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ згруповано таким чином: перша група – протидія злочинності, її профілактика й попередження; друга група – забезпечення публічної (громадської) безпеки та порядку; третя група – забезпечення нормального та безпечного функціонування установ, організацій, підприємств.

3. Доведено, що нормативно-правові акти, які слугують нормативно-правовими засадами діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, можна представити у вигляді двох систем – загальної та особливої. До загальної системи належать нормативно-правові акти, які регулюють діяльність Департаменту як структурного підрозділу Національної поліції України: Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», укази й розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, міжнародно-правові договори, ратифіковані Верховною Радою України, що стосуються загальних питань діяльності підрозділу. Особлива система нормативно-правових актів – це закони й підзаконні акти, які регулюють діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ як структурних підрозділів кримінальної поліції України, до яких належать: 1) законодавчі акти, що визначають сутність оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів взагалі, правові основи окремих напрямів

боротьби зі злочинністю; 2) закони, що регулюють загальні положення оперативно-розшукової діяльності НПУ, завдання та компетенцію оперативних підрозділів щодо протидії злочинності, регламентацію проведення окремих оперативно-розшукових заходів, розкриваючи специфіку функціонування ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

4. Визначено місце адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ в загальній системі права на підставі того, що: по-перше, НПУ та її структурні підрозділи – департаменти становлять єдиний державний орган; по-друге, здійснюють правоохоронну діяльність в Україні; по-третє, пронизують сфери державного управління та правоохоронної діяльності, по-четверте, забезпечують захист інтересів суспільства (територіальних громад) і держави.

Надано авторське визначення поняття адміністративно-правового статусу ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, яке визначено як його правове положення в системі державного управління та правоохоронної діяльності, що характеризується закріпленням у законодавстві України мети його роботи, завдань, положень, функцій, повноважень, обов'язків, гарантій і відповідальності.

Зроблено висновок, що адміністративно-правовий статус ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, складається із трьох блоків: цільовий (визначає мету створення органів НПУ, яку можна охарактеризувати: забезпечення публічного порядку і безпеки; захист прав, свобод та законних інтересів громадян і публічних осіб), організаційно-управлінський (характеризує, як саме побудована внутрішня структура та укомплектовано штат поліцейського персоналу, визначено повноваження начальника) та функціонально-компетенційний (визначає компетенції посадових осіб та керівників органів НПУ).

Зазначено, що адміністративна діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ спрямована на надання поліцейських послуг щодо охорони,

захисту прав, свобод, які пов'язані з реалізацією законних інтересів суспільства й держави, забезпеченням громадської безпеки та порядку, протидії злочинам і правопорушенням шляхом застосування адміністративно-правових засобів.

Визначено такі складові адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: 1) управлінська діяльність; 2) адміністративна юрисдикція; 3) публічно-сервісна діяльність.

5. Встановлено, що методами адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ є способи й засоби правового владного впливу на дії та поведінку громадян, публічних осіб, державних службовців, а також діяльність підприємств, закладів, установ, організацій в інтересах дотримання безпеки й порядку в контексті реалізації конституційних прав, свобод і законних інтересів.

Аргументовано положення стосовно того, що ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ використовують такі методи адміністративної діяльності: нагляд (з метою перевірки стану виконання рішень суду, проваджень, які стосуються захисту речових зобов'язальних, майнових та немайнових інтересів громадян або державних організацій), переконання (як інструмент психологічного та матеріального впливу на дії, вчинки, поведінку людини з метою попередження проступків, формування звички дотримуватися законів і профілактики адміністративних правопорушень, що стосуються публічних інтересів) та примус (припинення діяльності сумнівних релігійних організацій, які шкодять майновим і моральним інтересам громадян; незаконних збройних груп та воєнізованих формувань; умисне знищення чи пошкодження майна потерпілих осіб; організовані масові заворушення; перешкоджання роботі журналістів і державних діячів; учинення терористичних актів, розбою, шантажу; перешкоджання роботі державних органів, підприємств та організацій). Виокремлено спеціальні адміністративно-правові методи: розпорядницький, координаційний, субординації, адміністративно-договірного регулювання.

Наведено авторську дефініцію поняття «форма адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ», яке визначено як сукупність цілеспрямованих адміністративних дій (видання актів управління, укладення угод, надання охорони, складання протоколів про адміністративне правопорушення, затримання й доставка порушників до відділку поліції, застосування табельної зброї та спецзасобів у передбачених законом випадках, накладення штрафу) і правових заходів (дії щодо створення нормальних умов для роботи апарату управління, ведення юридичних електронних баз даних, діловодство, інструктаж, роз'яснювальна робота серед населення щодо формування негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ, переконання, надання юридичних послуг, консультування та примус), які проводять поліцейські з метою забезпечення публічної безпеки й порядку, а також захисту законних інтересів суспільства та держави.

Обґрунтовано форми адміністративної діяльності ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, а саме: правові (комплекс виданих поліцією актів та укладених адміністративних договорів про співпрацю з громадськими інститутами, спрямованих на захист суб'єктивних прав і свобод, пов'язаних з обстоюванням законних інтересів) і неправові (комплекс внутрішньо взаємоузгоджених матеріально-технічних та організаційно-адміністративних заходів, спрямованих на захист суб'єктивних прав, безпеку й охорону).

б. Доведено, що адміністративна процедура є встановленою законом сукупністю чітко визначених, поетапно здійснюваних суб'єктом публічної адміністрації дій та заходів, метою яких є розгляд і вирішення адміністративної справи для прийняття управлінського рішення стосовно захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів адміністративно-правових відносин.

Виокремлено ознаки адміністративних процедур ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ, а саме: публічний характер адміністративних справ; нормативно-правова основа; неупередженість та об'єктивність; легітимність

винесеного рішення; індивідуальна спрямованість; обов'язковість виконання; стадійний характер.

Встановлено види адміністративних процедур ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ: контроль-наглядова (передбачає підпорядкованість, підконтрольність фізичних та юридичних осіб правоохоронним органам); укладання адміністративно-правового договору (здійснюється для узаконення й регулювання адміністративних правовідносин, спрямованих на захист і реалізацію законних інтересів між фізичними, юридичними особами й органами поліції); реєстрація (узаконення діяльності громадських (політичних) формувань; державна реєстрація речових прав на рухоме та нерухоме майно, їх обтяжень); надання дозволу (право на здійснення підприємницької, політичної, громадської діяльності в інтересах фізичної або юридичної особи); адміністративний примус (припинення діяльності фізичних і юридичних осіб, якщо вона є протиправною, шкодить публічним інтересам).

7. Доведено, що оперативні заходи ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ стосовно протидії масовим заворушенням спрямовані на контроль ситуації, недопущення переростання мирного зібрання в агресивний характер натовпу, протидію насильству, підпалам і погромам. Запропоновано оперативні заходи для поліцейських щодо протидії масовим заворушенням: складання оперативного плану, визначення завдань поліції, розроблення та реалізація тактичних дій.

Проаналізовано основні форми взаємодії між ДГДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок: адміністративно-управлінська; слідча й оперативно-розшукова; профілактична; форма забезпечення громадського порядку та безпеки.

8. Запропоновано внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», зокрема доповнити: статтю 2 – пунктом 5 (надання послуг з особистої охорони публічним особам, громадським діячам, журналістам під час проведення масових заходів); статтю 23 – пунктом 47 (забезпечення

громадської безпеки та охорони під час масових заходів культурного, розважального, спортивного, політичного характеру); статтю 30 – пунктом 5 (право здійснення функцій контролю і нагляду за діями груп осіб чи окремих громадян під час проведення масових зібрань з метою недопущення вияву насильницьких дій, висловлювання антиукраїнських заяв, захоплення органів влади та вчинення терористичних актів); статтю 45 – пунктами 9 і 10 (використання засобів прослуховування телефонів, моніторинг інформації із соціальних мереж та менеджерів Viber, Telegram, WhasAp, Zoom тощо, пристроїв ведення прихованого відеозапису – для виявлення антиукраїнських закликів до заворушень, мітингів, агресії, підпалів і погромів, учинення злочинних дій і масової непокори громадян, повалення органів державної влади, виявів расової, статевої, релігійної та політичної дискримінації; поліція має право на використання безпілотних літальних апаратів і поліцейських дронів для відслідковування та коригування тактичних дій під час розгону масових зборів, якщо вони мають агресивний характер. Доведено доречність доповнення статті 185.1 Кодексу України про адміністративні правопорушення Частиною 3 «Адміністративна відповідальність учасників масових заворушень», згідно з якою заборона друкування та поширення в засобах масової інформації та Інтернет-ресурсах антиукраїнських агітаційних матеріалів щодо непокори правоохоронним структурам, зміни територіальної цілісності країни, захоплення чи перешкоджання роботи державним органам влади, закликами до насильства щодо конкретно особи або групи осіб, розпалювання ненависті та пропаганда жорстокості – караються штрафом від 500 до 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Запропоновано розробити й затвердити «Інструкцію про співпрацю і діяльність ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ з протидії масовим заворушенням та забезпечення публічної безпеки й порядку», що дозволить упорядкувати дії, права та функції ДГІДПЛ, ДКП, ДПД, ДПП, ДПО НПУ щодо протидії масовим заворушенням у країні. Запропоновано таку структуру Інструкції: розділ 1 «Загальні положення», розділ 2 «Організаційна робота в разі отримання інформації про проведення масового заходу», розділ 3

«Оперативно-тактичні дії поліцейських із забезпечення публічної безпеки й порядку під час проведення масових зібрань», розділ 4 «Взаємодія з правоохоронними, державними та громадськими інституціями».

Запропоновано доповнити існуюче Положення «Про департамент превентивної діяльності НПУ» окремим розділом «про заходи протидії масовим заворушенням», які мають право застосувати поліцейські ДПД НПУ, що дозволить урегулювати дану проблему і підсилити засади внутрішньої безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аброськін В. В. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки в умовах антитерористичної операції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ. 2018. 27 с.
2. Аверьянов А. Н. Категория «система» в диалектическом материализме. Москва, Мысль. 1974. 70 с.
3. Адміністративна діяльність Національної поліції : Навч. посібник / Кол. авт.; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В. А. Глуховеря. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
4. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О. М., Константинов С. Ф., Куліков В. А. та ін. / за ред. Кулікова В. А. Київ : «Освіта України», 2016. 230 с.
5. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / За заг. ред. І. П. Голосніченка, Я. Ю. Кондратьєва. Київ : Укр. Акад. внутр. справ, 1995. 177 с.
6. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / За заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін.; передм. В. В. Сокурєнка]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.
7. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін.; передм. О. М. Бандурки] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.

8. Адміністративна діяльність. Частина особлива : Підручник / За заг. ред. проф. О. М. Бандурки. Харків : Вид-во Ун-ту внутр. справ, "Еспада", 2000. 368 с.
9. Адміністративне право : підручник / За заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с.
10. Адміністративне право України. Академічний курс. Загальна частина : підручник у 2 т. / редкол.: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2007. Т. 1. 592 с.
11. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право : навчальний посібник / [В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гіренко, О. М. Єщук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова]; за ред. проф. В. В. Галуцька. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 272 с.
12. Адміністративно-процедурний кодекс України : Проект Закону України від 03 грудня 2012 року № 11472. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF8UO00A>
13. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції : Навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури». 2016. 336 с.
14. Антонов В. О. Поняття та зміст системи національної безпеки. *Держава і право*. 2010. Випуск 48. С. 137–144.
15. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления. Курс лекцій. Москва : Юрид. лит., 1997. 400 с.
16. Бабаєва В. К. Теорія держави і права : Підручник / За ред. В. К. Бабаєва. Київ : МАУП, 2003. 592 с.
17. Бабецька І. Я. Класифікація інтересу як цивільно-правової категорії. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького : Журнал. Серія Право*. 2018. №5 (17). С. 112–116.

18. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 543 с.

19. Бакуменко В. Д. Теоретичні засади державного управління : Навч. посіб. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. 175 с.

20. Бакутін Є. І. Принцип законності в діяльності поліції під час використання технічних засобів фіксації адміністративних правопорушень. *Часопис Київського університету права. Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право.* 2020. № 2. С. 208–213.

21. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дисертація ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми : СумДУ, 2017. 218 с.

22. Безега В. В. Загальна характеристика адміністративно-правового статусу національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право.* 2020. № 4 (290). С. 99–103.

23. Безега В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони : дис...канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2020. 311 с.

24. Беззубов Д. О. Організаційно-правові засади забезпечення суспільної безпеки: дис. ... д.ю.н., спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Міжрегіональна академія управління персоналом. 2016. 489 с.

25. Безпалова О. І. Правові засади реалізації державної політики у правоохоронній сфері. *Право і Безпека.* 2012. № 3. С. 87–92.

26. Безпалова О. І., Горбач Д. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Національної гвардії України. *Форум права.* 2017. № 5. С. 31–38.

27. Бистрик Г. М. Контрольно-наглядова діяльність як форма правової діяльності органів державної влади. *Держава і право*. 2009. Вип. 46. С. 115–123.
28. Бойко І. В. Адміністративна процедура: поняття, ознаки й види. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 33. С. 113–124. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2017_33_12.
29. Бойко І. В., Зима О. Т., Соловійова О. М. Адміністративна процедура : конспект лекцій / За заг. ред. І. В. Бойко. Харків : Право, 2017. 132 с.
30. Боровик А. В., Томчук А. В. Поняття та ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих суб'єктів реалізації державної політики у сфері запобігання домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 1. С. 59–64.
31. Бородін І. Л. Заходи щодо забезпечення прав та свобод громадян на стадії попередження масових заворушень. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. Київ, 2002. № 1. С. 157–162.
32. Бородін І. Л., Бортник В. А. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2011. 136 с.
33. Бояров В. І., Шалдирван П. В. Масові заворушення: особливості кваліфікації. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7, № 4. С. 9–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2014_7_4_3
34. Братков С. І. Поняття та види масових заходів, правова основа їх проведення. *Правоохоронна діяльність: конституційні та адміністративно-правові аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2013 р.)*. Львів : ЛьвДУВС, 2013. С. 26–29.
35. Бугайчук К. Л. Правові основи діяльності національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2 (23) Том 3. С. 125–130.
36. Ведерніков Ю. А., Кучук А. М. Правоохоронна діяльність в Україні : теоретико-правовий аспект. Київ : Знання України, 2009. 219 с.

37. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

38. Власенко Д. Адміністративно-правовий статус національної поліції України. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2016. №5. С. 43–47.

39. Власенко І. В., Шевченко Т. В., Коваленко І. М. Аналіз тактики та порядку дій сил правопорядку при забезпеченні публічної безпеки за «Скандинавською моделлю». *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : збір. наук. пр. конф. (м. Харків, 29 травня 2020 р.)* / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків : ХНУВС, 2020. С. 131-136.

40. Возник М. В. Організаційно-правові засади управління органами внутрішніх справ при забезпеченні масових заходів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Акад. упр. МВС України. 2010. С. 20.

41. Волоско В. В. Функції правоохоронних органів у демократичній державі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2008. № 2. С. 1–11

42. Галуцько В. В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178–182

43. Голосніченко І. П., Черненко Л. М. Публічні послуги, що надаються міліцією, їх класифікація та проблема якості. *Наука і правоохорона*. 2008. № 1. С. 126–127.

44. Голубов А. Є. Правова основа провадження в справах про злочини неповнолітніх: зміст та структура. *Право і Безпека*. 2010. № 2. С. 137–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_2_31.

45. Гонтар З. Г., Купчак М. Я., Харчук А. І. Адміністративне право : навч. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2019. 172 с.

46. Гончарук С. Т. Основи адміністративного права України : навч. посіб. Київ : Аванпост-Прим, 2004. 200 с.

47. Гречанюк Р. В. Адміністративна діяльність: загальноконцептуальні аспекти розуміння. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 173–179.
48. Гриценко В. Г. Компетенція правоохоронних органів. *Наукові записки ЦДПУ імені В. Винниченка. Серія: Право*. 2018. Випуск 4. С. 64–69.
49. Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. Адміністративне право України : підручник / під ред. І. С. Гриценка. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.
50. Грібов М. Л., Пустовий О. О. Заходи оперативних підрозділів з протидії масовим заворушенням. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2 (14). С. 231–247
51. Гудима Н. В. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління України : автореф. дис. ... канд. з держ. упр., спец.: 25.00.01. – Теорія та історія державного управління. Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України. 2008. 22 с.
52. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні принципи діяльності поліції щодо забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 171–184.
53. Декларация о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания. Резолюция 3452 (XXX) Генеральной Ассамблеи ООН от 09 декабря 1975 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084#Text
54. Декларация о ликвидации всех форм расовой дискриминации от 07.09.2001 года. Принята на Всемирной конференции по борьбе против расизма, расовой дискриминации, ксенофобии и связанной с ними нетерпимости) г. Дурбан, Южная Африка, 31 августа – 7 сентября 2001 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b93#Text
55. Декларация Организации Объединенных Наций «Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації» від 21 грудня 1965 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text

56. Денисюк Д. С. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 8. С. 100–104.

57. Денисюк Д. С. Принципи діяльності національної поліції України : теорія та практика реалізації. *Митна справа*. 2015. № 5 (101). С. 63–68.

58. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : Підручник для студентів вищих навчальних закладів; За ред. С. Г. Серьогіної. Харків : Право, 2005. 256 с.

59. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ, 2003. 384 с.

60. Дмитрик Р. В. Адміністративно-правовий статус поліцейського в Україні : дисертація к.ю.н., спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Національна академія внутрішніх справ. 2021. 204 с.

61. Додин Е. В. Суб'єкт адміністративного проступка. *Ученые записки ВНИИСЗ*. 1965. Вып. 5. С. 47–51.

62. Долинна Я. А. Щодо організації охорони публічного порядку під час проведення масових заходів : *Тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. Сучасні проблеми адміністративного права та процесу (м. Харків, 30 червня 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3*. Харків, 2017. С. 272–274.

63. Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : автореферат ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми : СумДУ. 2017. 23 с.

64. Дячкін М. О. Організація злочину «Масові заворушення». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 2. С. 128–130.

65. Європейський Кодекс поліцейської етики : Рекомендація. Рес. (2001) 10 прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року на

765-му засіданні. URL: <http://oduv.s.edu.ua/news/yeuropejskij-kodeks-politsejskoyi-etiki-printsipi-diyalnosti-politsiyi-v-demokraticnih-derzhavah/>

66. Євчук Т. В. Адміністративно-правове регулювання нагляду прокуратури за діяльністю Національної поліції у сфері охорони публічного порядку та публічної безпеки : дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Міжрегіональна академія управління персоналом. 2019. 259 с.

67. Жила С. Ю. Правові та організаційні засади забезпечення громадської безпеки підрозділами національної поліції : дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ. 2016. 222 с.

68. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник. –2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В. О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

69. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

70. Закаленко О. В. Адміністративні процедури : навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти денної форми навчання. Одеса : Фенікс, 2019. 48 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12117>.

71. Закалюк А. П. Наркозлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання : наук.-практ. посібник / [А. А. Бова, В. І. Женунтій, А. П. Закалюк та ін.; За заг. ред. А. П. Закалюка]. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 296 с.

72. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. коментар / О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; За заг. ред. В. В. Сокурєнка; передм. В. В. Сокурєнка; Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України. Харків : Торговий дім «Золота миля», 2016. 408 с.

73. Запобігання адміністративним правопорушенням. Довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Запобігання_адміністративним_правопорушенням.

74. Запобіжні заходи: поняття, система, характеристика та підстави і умови застосування. Довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Запобіжні_заходи:_поняття,_система,_характеристика_та_підстави_і_умови_застосування.

75. Іванова А. Ю. Якою бути українській поліції або Проблеми нашого законотворення. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. URL: <http://khpg.org/index.php?r=1.22>.

76. Іванова Л. Ю. Класифікація форм адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 57–61.

77. Іващенко О. М. Адміністративно-правове регулювання корпоративних прав держави : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Ін-т законодавства ВР України. 2008. 18 с.

78. Ілюшик О. М. Класифікація адміністративних послуг та їх характеристика. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2016. Вип. 1. С. 178–88.

79. Інструкція з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04 серпня 2016 року № 595. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16#Text>.

80. Інструкція з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 13 червня 2016 року № 503. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0944-16#Text>.

81. Калаянов Д. П. Принципи діяльності поліції щодо захисту прав та свобод людини і громадянина. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 25 березня 2016 р.)*. Одеса : ОДУВС, 2016. С. 155–156.

82. Каленіченко Л. І. Державно-правовий примус та система його форм. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовтня 2017 р.)* / МВС України. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. С. 89–93.

83. Калюжний Р. А. Публічний інтерес у адміністративному праві. *Національна Академія Внутрішніх справ України*. С. 85–92. URL: <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/26547/1/Публічний%20інтерес%20у%20адміністративному%20праві.pdf>

84. Караман О. Системний підхід як методологія дослідження соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в Україні. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: «Педагогічні науки»*. 2012. Вип. 107 (1). С. 222–229.

85. Карась О. В. Особливості закріплення методів адміністративної діяльності Національної поліції в Законі України «Про Національну поліцію». *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Вип. 2. С. 114–121.

86. Катрич Д. К. Мета та завдання Національної поліції України: теоретико-правовий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2017. Вип. 3 Том 2. С. 18–21.

87. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України : Навчально-методичний посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Одеса : Юридична література. 2002. 312 с.

88. Кікінчук В. Ю. Адміністративні процедури проходження служби в органах Національної поліції України. *Європейські перспективи*. 2019. № 3. С. 23–28.

89. Кікінчук В. Ю. Поняття, ознаки та види адміністративних процедур. *Право і безпека*. 2020. № 2(77). С. 64–68.

90. Кічмаренко С. Адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади в Україні : Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидат юридичних наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права. 2017. 238 с.

91. Кобзар О. Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук. спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпропетровськ : Дніпропетровський Державний Університет Внутрішніх Справ. 2016. 418 с.

92. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

93. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку : Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text.

94. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 року із змінами і доп. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. № 8073-Х. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

95. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні : автореф. дис. ...д-ра юрид. наук, сппец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків : Нац. ун-т внутр. справ. 2002. 38 с.

96. Комісаров С. А. Адміністративна діяльність національної поліції України щодо запобігання проступкам у сфері публічного порядку в умовах АТО. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2 (63). С. 66–71.

97. Комісаров С. А. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки*. 2018. Т. 29 (68), № 2. С. 73–77.

98. Кондуфорова Л. В. Поняття «приватний інтерес» та його співвідношення із суміжними правовими категоріями. *Право і суспільство*. 2020. № 1. частина 2. С. 26–32.

99. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

100. Корзун А. С. Зміст протидії масовим заворушенням оперативними підрозділами Національної поліції України. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 82. С. 136–150.

101. Косиця О. О. Законодавчі підходи до структури органів поліції в Україні. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 94–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2016_24_17.

102. Кочеров М. В. Адміністративно-правове забезпечення реформ у Національній поліції України : дис. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2021. 457 с.

103. Кочеров М. В. Поняття адміністративно-правового статусу національної поліції України як суб'єкта забезпечення реформ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С. 294–296.

104. Кошиков Д. О. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1(11). С. 164–175.

105. Кравченко І. С. Основи управління в Національній поліції : навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 212 с.
106. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
107. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
108. Крищенко А. Є. Завдання та функції Національної поліції як учасника адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 121–130.
109. Куліш А. М., Запорожець О. Є. Поняття адміністративно-правового статусу оперативних підрозділів ДФС України. *Правові горизонти*. 2020. № 23. С. 83–89.
110. Ластович Д. М. Місце та значення поліцейських послуг в діяльності національної поліції. *Форум права: електор. наук. фах. видання*. 2016. № 1. С. 141–146.
111. Левченко О. В. Адміністративна процедура як правова форма надання адміністративних послуг: поняття, ознаки та співвідношення із суміжними правовими поняттями. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 2 (8). С. 106–111.
112. Левченко О. В. Адміністративні процедури: оновлені підходи до положень про критерії класифікації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 1. С. 62–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2015_1_16.
113. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 4. С. 128–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2013_4_15.
114. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування. Харків : ТОВ «Модель Всесвіту», 2001. 224 с.
115. Мазепа М. М. Адміністративно-правові засади правоохоронної діяльності Державної служби охорони при МВС України : автореф. дис. дис.

на здоб. наук. ступеня канд. юрид. наук : спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ., 2012. 20 с.

116. Малюткин В. А. Организация взаимодействия подразделений органов внутренних дел в осуществлении профилактики преступлений : Лекция № 13 / под ред. Г. А. Аванесова. Москва : РИО МВД СССР, 1976. 447 с.

117. Марченко Б. М. Адміністративна діяльність Державної прикордонної служби України : дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. 2009. 220 с.

118. Мельниченко Б. Б. Правова основа організації та діяльності органів публічного управління в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 174–177.

119. Миколенко О. І. Публічний і приватний інтерес в адміністративному праві. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 100–104.

120. Миронюк Р. В. Адміністративне право : Конспект лекцій / За ред. д.ю.н., професора кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності факультету ПФППД ДДУВС Р. В. Миронюка. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 78 с.

121. Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text.

122. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Генеральна Асамблея ООН від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

123. Муравйов К. В. До проблеми визначення поняття правові засади реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 3. С. 154–157.

124. Назаров В. В., Омельяненко Г. М. Кримінальний процес України : Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. і переробл. Київ : Атіка, 2008. 584 с.

125. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т. П. Мінка. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.

126. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 05 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Каннон, А.С.К., 2001. – 1104 с.

127. Небеська М. С. Сутність адміністративно-правового статусу працівників національної поліції в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2021. № 2 (72). С. 72–75.

128. Огороднікова І. І., Колосов О. О. Європеїзація органів внутрішніх справ. Перехід до європейських цінностей. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2015. № 3. С. 37–43.

129. Оксін В. Сутність адміністративних процедур вирішення питань місцевого значення в Україні. *Вісник АПСВТ,* 2020, № 3–4. С. 26–34. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3-4_2020-26-34.pdf

130. Олішевський О. В. Стан та перспективи протидії негативному впливу інформації, що містить пропаганду вчинення дій проти громадського порядку. *Вісник Кримінологічної асоціації України.* 2018. № 2 (19). С. 167–175.

131. Організація охорони публічного порядку : навчальний посібник / Д. В. Андреев, С. Г. Братель, Ю. А. Ваньчик, Н. І. Золотарьова, К. П. Кобзар, Є. М. Корж, В. Л. Костюк, В. О. Кудря, В. І. Мотиль, С. М. Радзівон, А. А. Саковський, Н. В. Федоровська / За ред. В. А. Кулікова. Київ : ФОП Маслаков, 2019. 164 с.

132. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : Навч. посібник / За заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ : Старий світ, 2006. 576 с.

133. Основи управління в органах і підрозділах МНС України : Навч. посібн. / За ред. В. П. Садкового. Харків, 2009. 370 с.

134. Особливості розслідування масових заворушень : мультимедійний навчальний посібник «Особливості розслідування окремих видів злочинів». Національна академія внутрішніх справ. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/orovz/lections/lecture7.html>

135. Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 23 с.

136. Панченко В. А., Галета Я. В., Черненко О. В. Основи менеджменту : Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Центральноукраїнський педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький – Дніпро : Середняк Т. К. 2019. 452 с.

137. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.

138. Парханов Г. Р. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта здійснення превентивної діяльності: поняття та структура. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. Вип. 36. Т. 1. С. 144–147.

139. Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 року № 834. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/834-2015-п#Text>.

140. Пінчук В. Поняття, ознаки та основні форми адміністративно-юрисдикційної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 191–195.

141. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / За заг. ред. к.ю.н. Ю. Ф. Кравченка. Київ : НАВСУ, 1999. 702 с.

142. Погребняк О. Г. Визначення окремих категорій адміністративних процедур державної реєстрації актів цивільного стану із урахуванням законодавчих перетворень. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 170–173.

143. Подоляка А. М. Адміністративно-правовий статус Державної автомобільної інспекції МВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків : Національний університет внутрішніх справ. 2004. 19 с.

144. Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 10 листопада 2015 р. № 85. URL: <https://cyberpolice.gov.ua/contacts/>.

145. Положення про Департамент патрульної служби : Наказ Національної поліції України від 06 листопада 2015 р. № 73. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-patrulnoyi-sluzhbi-zi-zminami>.

146. Положення про Департамент поліції охорони : Наказ Національної поліції України № 43 від 06 листопада 2015 року. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/104667/response/364616/attach/4/.pdf?cookie_passthrough=1.

147. Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 27 листопада 2015 р. № 123. URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi/departament-preventivnoyi-diyalnosti>.

148. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п#Text>

149. Положення про Національну поліцію України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п#Text>.

150. Положення про патрульну службу МВС : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 липня 2015 року № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>.

151. Положення про підрозділи поліції особливого призначення : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04 грудня 2017 року № 987. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17#Text>.

152. Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 жовтня 2004 року № 1177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1361-04#Text>.

153. Положення про Управління дотримання прав людини Національної поліції України : Наказ Національної поліції від 16 березня 2015 року № 215. URL: <https://patrul.in.ua/doc/nak/uzpl/>.

154. Поляк С. П. Правові основи діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України з протидії втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність. *Форум права*. 2017. № 2. С. 87–94.

155. Порядок взаємодії органів і підрозділів поліції під час організації та виконання органами поліції охорони заходів з фізичної охорони об'єктів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 липня 2017 року № 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-17#Text>.

156. Порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 року № 939. URL: <https://ssu.gov.ua/npb-akty-kabinetu-ministriv>.

157. Права людини і забезпечення правопорядку під час публічних зібрань : Керівництво. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ. Варшава, 2017. 153 с. URL: <https://www.osce.org/uk/odihr/375751?download=true>

158. Прийма С. В. Поняття принципу в аспекті співвідношення з суміжними категоріями. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 28. С. 46–55.

159. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави : дис. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь : Академія митної служби України. 2007. 468 с.

160. Про адміністративні послуги : Закон України від 06 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>.

161. Про адміністративну процедуру : Проект Закону України від 16 березня 2021 року № 3475. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI02091V.html.

162. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

163. Про внесення зміни до статті 15 Закону України «Про Національну поліцію» щодо приведення у відповідність із статтею 21 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» : Закон України від 12 травня 2016 року № 1354-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1354-19>.

164. Про грошове забезпечення поліцейських, відряджених до державних органів, установ та організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 листопада 2015 року №910. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/910-2015-п#Text>.

165. Про делеговані повноваження : Проект Закону України від 15 лютого 2008 року № 1472-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF14W01A?an=28>.

166. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

167. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>.

168. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>.

169. Про Європейський кодекс поліцейської етики : рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів). URL: <https://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.

170. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

171. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 серпня 2018 року № 706. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MVS873>.

172. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 серпня 2016 року № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text>.

173. Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань МВС України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 12 березня 2016 року № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0498-16#Text>.

174. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах

Національної поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 листопада 2017 року № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17#Text>.

175. Про затвердження Типового положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 року № 563. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text>.

176. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>.

177. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

178. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

179. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24 березня 2021 № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>.

180. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

181. Про охоронну діяльність : Закон України від 03 липня 2020 р. № 4616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>.

182. Про перелік посад, які можуть бути заміщені поліцейськими в державних органах, установах та організаціях : Указ Президента України від 09.12.2015 року № 691/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691/2015#Text>.

183. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування : Указ Президента України від 07

лютого 2008 року № 109/2008. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109/2008#Text>.

184. Про поліцію і поліцейську діяльність : Проект Закону України від 27 січня 2015 року № 1692-1. URL:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53719

185. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади : Розпорядження Кабінету міністрів України : від 15 лютого 2006 року № 90-р. URL:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-%D1%80>.

186. Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2005 року № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-%D0%BF#Text>.

187. Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року № 730. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/730-2015-%D0%BF#Text>.

188. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17/print1443105964459820>.

189. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... д-ра юрид. наук, спец.: 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ. 2011. 445 с.

190. Проневич О. С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація. *Право і Безпека*. 2010. № 4. С. 141–146.

191. Пчелін В. Б. Поняття та сутність кадрів у системі кадрового забезпечення адміністративного судочинства України. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 127–132.
192. Рєзнік О. М. Компетенція та повноваження правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Юридичні науки*. Том 1. № 2 (2018). С. 181–184.
193. Рубцов В. П. Державне управління та державні установи : Навч. посіб. для дистанційного навчання / В. П. Рубцов, Н. І. Перинська; / За ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. П. Сурміна. Київ : Університет «Україна», 2008. 440 с.
194. Румянцева-Козовник А. В. Форми та методи адміністративної діяльності ОВС з охорони прав дитини. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 116–122.
195. Рябенко М. В. Публічні послуги як складова поняття спеціального суб'єкта злочинів, передбачених статтями 365-2 та 368-4 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 27 (3). С. 66–69.
196. Садовский В. Н. Основания общей теории систем. Москва : Наука, 1974. 277 с.
197. Салманова О. Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України : монографія. Харків : Панов, 2016. 460 с.
198. Самбор М. А. Особливості механізму правового регулювання здійснення права на свободу мирних зібрань в Україні. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (8 листопада 2019 року)* / уклад. О. В. Авраменко, С. С. Гнатюк, І. І. Сидорук. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 224 с.
199. Саунін Р. Адміністративні процедури в системі реалізації владної компетенції публічної адміністрації. *Наукові записки Кіровоградського*

державного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право. 2017. Вип. 2. С. 105–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2017_2_22.

200. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / пер. з рос. Харків : Консум, 2001. 656 с.

201. Слободенюк І. В. Методи діяльності сервісних центрів МВС України: сутність, поняття та види. *Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 4. С. 215–218. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/53.pdf.*

202. Словник української мови: [в 11 т.] / АН АН УРСР., Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970-1980. / За ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. 1972. 789 с.

203. Сороко В. М. Надання публічних послуг органами державної влади та оцінка їх якості : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2008. 104 с.

204. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / За ред. О. А. Банчука. Київ : Москаленко О. М., 2013. 588 с.

205. Структура Головного управління Національної поліції України у Волинській області. URL: <https://vl.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/>

206. Структура Національної поліції. Офіційний сайт національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/>

207. Сучасний словник із суспільних наук / За ред. О. Г. Данильяна, М. І. Панова. Харків : Прапор, 2006. 432 с.

208. Тактико-спеціальна підготовка : навч. посіб. / [О. Г. Комісаров, А. О. Собакаръ, Е. Ю. Соболю, О. С. Юнін та інші]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2017. 277 с.

209. Танько А. В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і Безпека. 2020. № 1. С. 32–38.*

210. Теория государства и права : Курс лекций под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. Москва : Юность, 1997. 672 с.

211. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю. А. Ведерніков. – 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016 ; Ліра ЛТД. 480 с.

212. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; За заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.

213. Ткаля О. В. Переконання як сучасний метод адміністративно-правового впливу. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 162–167.

214. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» : Угода Верховної Ради України 8 скликання від 27 листопада 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15#Text>.

215. Управління органами Національної поліції України : підручник / За заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.

216. Фелик В. І. Класифікація принципів профілактичної діяльності Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 38 (2). С. 39–42.

217. Филипенко Н. Є. Деятельность оперативных подразделений пенитенциарных учреждений по профилактике правонарушений среди отбывающих наказание женщин : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук. спец.: 21.07.04. – Оперативно-сыскная деятельность. Харьков : Харьковський Університет Внутренних Дел, 2001. 280 с.

218. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

219. Фомін С. Б. До питання щодо системи принципів оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Вип. 17 (2). С. 115–118.

220. *Форми публічного адміністрування. Мультимедійний навчальний посібник* : Адміністративне право. Загальна частина URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec7.html.
221. Фролов Ю. М. Адміністративні процедури: зміст та особливості. *Форум права*. 2013. № 3. С. 692–698. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
222. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Київ : Атіка, 2011. 424 с.
223. Ходаков В. Е. О развитии основ теории координации сложных систем. *Пробл. информ. технолог.* 2014. № 2 (16). С. 15-17.
224. Чаплай І. В. Державні послуги: основні підходи до розуміння та їх класифікація. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_1_13
225. Чаусовська С. І. Поняття публічних послуг та їх класифікація. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2017. № 1 (57). С. 102–108.
226. Черепненко О. Я. Взаємодія підрозділів ОВС з іншими силовими структурами, державними та громадськими організаціями при ліквідації масових заворушень. *Форум права*. 2011. № 2. С. 957–962. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_2_157.
227. Черненко О. В. Педагогічні умови професійної адаптації та формування управлінської компетентності менеджерів у процесі фахової підготовки. *Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (26 квітня 2013 р.)*. 2013. Том 1. Номер 3. Сімферополь – Дніпропетровськ : Інновація. С. 199–201.
228. Чернявський С. С., Грібов М. Л., Корзун А. С. Використання в Україні зарубіжного досвіду протидії масовим заворушенням. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 8–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2021_1_3.

229. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі : підручник для студ. магістратури за спец. «Педагогіка вищої школи». Дніпропетровськ : НГУ, 2014. 120 с.

230. Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*. 2015. Вип. 6. С. 108–112.

231. Шатіло В. Принципи діяльності державної влади і методи їх здійснення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. № 1 (99). С. 66–70.

232. Шатрава С. О. Адміністративні послуги в діяльності органів внутрішніх справ: поняття та класифікація. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2015. № 6 (16). С. 104–107.

233. Шевченко Е. Системність закріплення адміністративно-правових засад діяльності адміністративних судів як чинник ефективності діяльності цього органу держави. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2010. № 4. С. 165–170.

234. Шевченко С. І. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності щодо забезпечення публічного порядку : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2018. 22 с.

235. Шевчук Г. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 7. С. 120–124.

236. Шило Є. П. Мета та завдання діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 85–89.

237. Шило Є. П. Організаційно-правове забезпечення діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади : дис. канд. юрид. наук 12.00.07. – Адміністративне право і процес; фінансове

право; інформаційне право. Київ : Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В. М. Корецького 2021. 225 с.

238. Шинкаренко И. Р. История, современное состояние и перспективы усовершенствования правового регулирования оперативно-розыскной деятельности в Украине. *Оперативно-розыскная деятельность полиции и неотложные правоприменительные меры: Взгляды по обе стороны Атлантики : материалы науч.-практ. конф., Иллинойского университета (Иллинойс, 11-12 марта 2005 год) /* МВД Украины, Юридическая академия МВД Украины. Днепропетровск : Юридическая академия МВД Украины, 2005. 44 с.

239. Шкарупа К. В. Особливості превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. Випуск 3. С. 155–161.

240. Шмаков О. М., Лавніченко О. В. Повноваження суб'єктів сфери безпеки України з припинення масових заворушень. *Честь і закон*. 2016. № 4 (59). С. 26–33.

241. Що таке Community Policing. Безпека у громаді. URL: <https://cop.org.ua/ua/community-policing/shcho-take-community-policing>.

242. Що таке дозвільна документація та які є види документів. Західна консалтингова група. URL: <https://zkg.ua/yurydychni-posluhy-praktyku/reiestratsiia-strukturuvannia-likvidatsiia-biznesu/shcho-take-dozvil-na-dokumentatsiia-ta-iaki-ie-vydy-dokumentiv/>.

243. Що таке злочини ненависті. ОБСЄ. URL: <https://hatecrime.osce.org/ru>

244. Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» : Лист Міністерства юстиції України від 18 грудня 2009 року № 967-0-2-09-22. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v967-323-09>.

245. Юрійчук І. В. Правове поняття адміністративних процедур. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 151–156.
246. Яременко В., Сліпушко О. Новий словник української мови в 3-х томах. Київ : Аконіт. 2008. 928 с.
247. Bonnasse-Gahot L., Berestycki H., Depuiset M.-A., Gordon M. B., Sebastian R., Rodriguez N., Nadal J.-P. Epidemiological modelling of the 2005 French riots: a spreading wave and the role of contagion. *Scientific Reports*. 2018. Vol. 8. doi: 10.1038/s41598-017-18093-4.
248. У структурі Нацполіції з'явився новий департамент: чим він займатиметься. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/v-strukture-nacpolicii-poyavilsya-novyuy-departament-chem-on-budet-zanimatsya-1452204.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Роїк В. А. Структура Національної поліції України: сучасне розуміння. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 2. Т. 2. С. 52–57. URL: <http://www.nvppp.in.ua/vip/2021/2-2/9.pdf>
2. Роїк В. А. Форми та методи адміністративної діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 5. Т. 2. С. 122–128. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/36.pdf
3. Роїк В. А. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції як суб'єкта протидії масовим заворушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 6. Т. 2. С. 141–145. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/6/part_2/53.pdf
4. Роїк В. А. Взаємодія Департаменту захисту інтересів суспільства і держави з іншими структурними підрозділами Національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням і протиправним діям, які посягають на громадський порядок. *Наукові записки*. 2021. Вип. 10. Спецвипуск. С. 42–49. (Серія «Право»). URL: https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/10_spec_2021/42-49.pdf
5. Роїк В. А. Сутність та структура адміністративно-правового статусу Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 198–206 (Республіка Польща). URL: <https://www.kelmczasopisma.com/viewpdf/8435>
6. Roik V. A. The structure of the National Police of Ukraine: modern understanding. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 5 (315). URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-5-2022>.
7. Roik V. A. Administrative procedures for implementing the competence of the Department for protection of the interests of the society and the state of the

National Police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6 (316). URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-6-2022>.

8. Роїк В. А. Мета та завдання діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави як структурного елементу Національної поліції. *Наукові записки*. 2022. Вип. 12. С. 128–132. (Серія «Право»). URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/126/110>

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Роїк В. А. Роль в суспільстві та методи адміністративної діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції України. *Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 квіт. 2021 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2021. С. 40–43.

10. Роїк В. А. Реалізація повноважень Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2021. С. 27–30.

11. Роїк В. А. Роль Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 31–33.

12. Роїк В. А. Права і функції Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Роль права та закону в громадянському суспільстві* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 лют. 2022 р.). Харків : Східноукр. наук. юрид. орг., 2022. С. 61–65.

13. Роїк В. А. Адміністративно-правові аспекти удосконалення діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 11–12 берез. 2022 р.). Одеса : Причорномор. фундація права, 2022. С. 20–24.

Акти впровадження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

«25» _____ 2022 року

А К Т

про впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Національної академії внутрішніх справ Роїка Владислава Артуровича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції» у науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, доктора юридичних наук, доцента Пастуха Ігора Дмитровича (голова комісії); професора кафедри публічного управління та адміністрування, доктора юридичних наук, професора Сербина Руслана Андрійовича; старшого наукового співробітника відділу докторантури та адюнктури, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Панченко Ольги Іванівни, склала цей акт про те, що результати дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Національної академії внутрішніх справ Роїка Владислава Артуровича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції» мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кафедр поліцейського права та публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень з питань удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення законності та дисципліни в діяльності Національної поліції України.

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності працівників, викладачів, докторантів та ад'юнктів кафедр поліцейського права і публічного управління та адміністрування та відділу організації наукової діяльності та захисту права інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, а саме:

Роїк В.А. Структура національної поліції України: сучасне розуміння. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 2. Том 2. С. 167–173.

Роїк В.А. Форми та методи адміністративної діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 5. Том 2. С. 122–128.

Роїк В.А. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції як суб'єкта протидії масовим заворушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. Том 2. С. 141–145.

Роїк В.А. Взаємодія Департаменту захисту інтересів суспільства і держави з іншими структурними підрозділами Національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням і противоправним діям, які посягають на громадський порядок. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021. Випуск 10. Спецвипуск.

Роїк В. Сутність та структура адміністративно-правового статусу департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 198–206. (Республіка Польща).

Roik V. A. The structure of the National Police of Ukraine: modern understanding. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 5 (315). P.

Roik, V. A. Administrative procedures for implementing the competence of the department for protection of the interests of the society and the state of the National Police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6 (316). P.

Роїк В. А. Мета та завдання діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави як структурного елементу Національної поліції. *Наукові записки*. Серія: Право. 2022. Випуск 12. С. 128–132.

Роїк В. А. Роль в суспільстві та методи адміністративної діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції України. *Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 21–22 квіт. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 40–43.

Роїк В. А. Реалізація повноважень департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 27–30.

Роїк В. А. Роль департаменту захисту інтересів суспільства і держави з національної поліції щодо запобігання масовим заворушенням. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 31–33.

Роїк В. А. Права і функції департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Роль права та закону в громадянському суспільстві: міжнародна науково-практична конференція* (м. Харків, 18–19

лютого 2022 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2022. С. 61–65.

Роїк В. А. Адміністративно-правові аспекти удосконалення діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 11–12 берез. 2022 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2022. С. 20–24.

ВИСНОВОК

Матеріали дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Національної академії внутрішніх справ Роїка Владислава Артуровича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції» вважати впровадженими в науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань удосконалення адміністративно-правових засад забезпечення законності та дисципліни в діяльності Національної поліції України.

Голова комісії

Ігор ПАСТУХ

Члени комісії:

Руслан СЕРБИН

Ольга ПАНЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Станіслав ГУСАРЄВ

2022 року

АКТ

**про впровадження результатів дисертації
здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Національної
академії внутрішніх справ Роїка Владислава Артуровича на тему
«Адміністративно-правові засади організації та функціонування
Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної
поліції» в освітній процес Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, доктора юридичних наук, доцента Пастуха Ігора Дмитровича (голова комісії); професора кафедри публічного управління та адміністрування, доктора юридичних наук, професора Сербина Руслана Андрійовича; старшого наукового співробітника відділу докторантури та адюнктури, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Панченко Ольги Іванівни, склала цей акт про те, що результати дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Національної академії внутрішніх справ Роїка Владислава Артуровича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції» впроваджено в освітній процес академії, зокрема:

1. Матеріали дисертації здобувача застосовуються в освітньому процесі під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Адміністративне право і процес», «Адміністративна реформа в Україні», «Сучасні аспекти адміністративного права», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу».

2. Результати дослідження Роїка Владислава Артуровича відображені в наукових статтях і науково-практичних конференціях для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел для підготовки навчальних матеріалів рекомендовано такі публікації:

Роїк В.А. Структура національної поліції України: сучасне розуміння. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 2. Том 2. С. 167–173.

Роїк В.А. Форми та методи адміністративної діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 5. Том 2. С. 122–128.

Роїк В.А. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції як суб'єкта протидії масовим заворушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. Том 2. С. 141–145.

Роїк В.А. Взаємодія Департаменту захисту інтересів суспільства і держави з іншими структурними підрозділами Національної поліції щодо запобіганням масовим заворушенням і противоправним діям, які посягають на громадський порядок. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021. Випуск 10. Спецвипуск.

Роїк В. Сутність та структура адміністративно-правового статусу департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *KELM*. 2022. № 1 (45). С. 198–206. (Республіка Польща).

Roik V. A. The structure of the National Police of Ukraine: modern understanding. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 5 (315). P.

Roik, V. A. Administrative procedures for implementing the competence of the department for protection of the interests of the society and the state of the National Police. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2022. № 6 (316). P.

Роїк В. А. Мета та завдання діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави як структурного елементу Національної поліції. *Наукові записки*. Серія: Право. 2022. Випуск 12. С. 128–132.

Роїк В. А. Роль в суспільстві та методи адміністративної діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції України. *Актуальні питання науки і практики та шляхи їх вирішення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 21–22 квіт. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 40–43.

Роїк В. А. Реалізація повноважень департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 27–30.

Роїк В. А. Роль департаменту захисту інтересів суспільства і держави з національної поліції щодо запобіганням масовим заворушенням. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 31–33.

Роїк В. А. Права і функції департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Роль права та закону в громадянському суспільстві*: міжнародна науково-практична конференція (м. Харків, 18–19 лютого 2022 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2022. С. 61–65.

Роїк В. А. Адміністративно-правові аспекти удосконалення діяльності департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції. *Сутність та значення впливу законодавства на розвиток суспільних відносин* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 11–12 берез. 2022 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2022. С. 20–24.

3. Зазначені праці підтверджують належний навчально-методичний рівень, актуальність обраної тематики, фахову підготовку дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Національної академії внутрішніх справ Роїка Владислава Артуровича на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції», а також практичну значущість роботи та можливість використання результатів дослідження під час викладання зазначених вище навчальних дисциплін.

Голова комісії

Ігор ПАСТУХ

Члени комісії:

Руслан СЕРБИН

Ольга ПАНЧЕНКО

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА

04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail: zak_norm@rada.gov.ua

№ 22405-1-15

„14” август 2015 р.

АКТ
впровадження у практичну діяльність
Інституту законодавства Верховної Ради України
результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня
кандидата юридичних наук Роїка Владислава Артуровича на тему
«Адміністративно-правові засади організації та функціонування
Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної
поліції»

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ, що наукові положення, розроблені здобувачем наукового ступеня кандидата юридичних наук Роїком Владиславом Артуровичем на тему «Адміністративно-правові засади організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції», які стосуються визначення сутності, змісту та особливостей адміністративно-правових засад організації та функціонування Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції, можуть бути використані Інститутом законодавства Верховної Ради України при підготовці відповідних законопроектів щодо регулювання діяльності Департаменту захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції України.

Заслужують на увагу розроблені Роїком Владиславом Артуровичем зміни та доповнення до чинного національного законодавства, зокрема:

- запропоновано внести поправки і доповнення до Закону України «Про Національну поліцію» (доповнення Стаття 2 – пункт 5; Стаття 23 – пункт 36; Стаття 30 – пункт 3; Стаття 45 – пункти 9 і 10), Кодексу України про адміністративні правопорушення (додати статтю 185 про «Адміністративну відповідальність учасників масових заворушень»), Положення про Департамент захисту інтересів суспільства і держави Національної поліції (додати «Інструкцію про щодо протидії масовим заворушенням та забезпечення охорони громадського порядку») дозволить упорядкувати дії, права та функції Департаменту захисту інтересів суспільства і держави під час протидії масовим заворушенням в країні.
- доведена необхідність розробки і затвердження Положення «Про затвердження Інструкції про діяльність Департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції щодо протидії

масовим заворушенням та забезпечення охорони громадського порядку». Проект структури Інструкції про діяльність Департаменту захисту інтересів суспільства і держави національної поліції щодо протидії масовим заворушенням та забезпечення охорони громадського порядку має містити наступні розділи: Розділ 1. Загальні положення; Розділ 2. Організаційна роботи при отриманні інформації про проведення масового заходу; Розділ 3. Оперативно-тактичні дії поліцейських при забезпеченні охорони громадського правопорядку під час проведення масових зібрань; Розділ 4. Взаємодія з правоохоронними, державними та громадськими інституціями.

Наведені вище висновки та рекомендації Роїка Владислава Артуровича взяті до уваги Інститутом законодавства Верховної Ради України і будуть враховуватись при підготовці експертно-аналітичних матеріалів для відповідних Комітетів Верховної Ради України, з метою удосконалення адміністративного законодавства України.

В.о. Керівника

Леся САВЧЕНКО